

Dr. BIRÓ
BERTALAN

A SZEVEDI ÜSTÖKÖS

MÁRTON L.

KORDA · R · T · KIADÁSA ·

A SZEGEDI ÜSTÖKÖS

TÖRTÉNELMI REGÉNY A HUNYADIAK KORÁBÓL

IRTA:

BIRÓ BERTALAN

BUDAPEST, 1943

K O R D A R. T. K I A D Á S A

Nihil obstat. Dr. Stephanus Kosztolányi censor dioecesanus. Nr.
2101/1943. Imprimatur. Strigonii, die 9. Martii 1943. Dr. Joannes
Drahos vicarius generalis.

Nyomatott: Korda R. T. nyomdájában, Bpest, VIII., Csepregy-u. 2.

Kétszer röppent fel Szegedről fényes üstökös a magyar mennyboltra.

Először félezer évvel ezelőtt.

Hazánk határai körül csupa kapzsi ellenség ólálkodott, hogy minél nagyobb koncot kanyarítson Szent István szépséges birodalmából. Felvidékünkön a csehek garázdálkodtak. Délvidéken, a Szerémségen túl a szerbség vezetői fizettek hálátlan-sággal az egykori magyar vendégszeretetért, mely otthont adott a hazátlanul menekülő rácoknak. Oláh vajdák, szlovén, stájer és osztrák grófok ármánykodtak a magyarok ellen.

Akárcsak félezer év múlva, amikor Trianon készült és egész Európában diadalmamórárt ülte a nemzetiellen és kereszténygyűlölő világ.

Először Hunyadi kormányzó indult el Szegedről és esküjéhez hűen megtisztította az országot és közéletét.

Másodszor Horthy Miklós indult el Szegedről és egy egész világ gyűlölethulláma közepette a keresztény és nemzeti élet eszméit vitte diadalra. Európa többi nemzetei is tőlünk tanulták megbecsülni ekkor a nemzeti életet és örök forrását: a kereszténységet. Mint ahogy Hunyadi diadalát félezer év óta is az egész keresztény világ minden áldott nap delén harangszóval hirdeti.

Két szépséges üstökös a véres és elborult magyar égbolton. Hirdeti a nagy Zrínyi magyar tételét, hogy egyetlen nemzetnél sem vagyunk alábbvalóak!

ELSŐ RÉSZ

EGY MAGÁNOS VITÉZ ELINDUL...

Bátran a harci mezőt zengem s a csaták zivatarját:
nagy Hunyadit, hogy a vad törökök közt szerte
[miként dült...

(*Janus Pannonius—Hegedüs: Guarino dicsérete.*)

A nap már lebukott a hegyek mögött s szürkület fátyla lebegett a csatatéren. Dombtetőn állt a vezér s letekintett a mezőre, melyen szétbomlott lovasok száguldoztak a rakásban heverő tetemek között.

Mihály hadnagy kinyújtott karral mutatott a jobbszárny felé:

— Dán vajda oláhjai átmennek a törökhöz!

— Az erdélyi dandár még töretlen! — felelte a vezér. Felemelte kardját. A trombiták mégegyszer megharsantak. Az utolsó magyar hadosztály fáradt lovai lassú ügetéssel indultak le a dombról. A síkon gyors vágtaiba zúdultak. Szaggatott trombitarecszésre viharként ugrattak az ellenségnek. A lovak nyerítését ezernyi torok *Jézus, Jézus!* kiáltása harsogta túl, majd mindez beleveszett az ezerszeres *Allah!* riadásba.

A spáhi zászlóaljok szétbomlottak. Fegyvercsattogás, felhörgő jajkiáltások zagyva kavargása közepette vágnak véres utat a magyar kardok az első török vonalon keresztül.

— Rajta, magyar! Rajta, rajta! — hangzott újra a kiáltás.

Szembe már új lovastömeg dübörgött. Újból

összekeveredett Jézus és Allah harci kiáltása. A második török vonal is áttörve szóródott szét.

— Hunyadi! Éljen Hunyadi! — kiáltozták a magyar vitézek és minden szem a vezér fehér paripáját kereste.

Magas lován elől haladt a vezér. De most megállt és magasra emelte keresztmarkolatú pallosát. Mögötte megtorpantak a lovasok.

Előttük lassan, nyugodtan közeledett a janicárok hadteste. Húszezer ember csillogó lándzsaderdje — középütt Murád szultán.

Hunyadi magyarjaira pillantott: mindössze öt-hatszáz lovas — hadának maradéka. Holtfáradtak, javarészüik sebektől vérzik.

— Hej, Székely! Hej, Ország! — hangzott innen is, onnan is a zászlóaljok gyülekezőre hívó jelkiáltása. De az ismert szóra már csak gazdátlan paripák igyekeztek a zászlók felé. A lankadt vitézek csapatostul tünedeztek el a leboruló éjszakában.

A vezér daliás alakja felemelkedett a kengyelen, szemét a homályba fúrta.

— Menekülj, uram: itt már nincs dolgod!

Mihály hadnagy kiáltja ezt. Zömöktermetű, barnaképű ifjú. Páncélja szakadozott, arcát befekettítette a por, de a hosszú küzdelem után is frissen csillog a szeme.

— Két nap óta egyre csak győzünk! — sóhajtotta a vezér. — Több a török halott, mint az egész magyar sereg volt.

— Mi haszna, ha tizszeres a túlerő: mint a katlan, emészti el kis hadunkat — felelte Mihály. Szomorúan tette hozzá: Eredj haza, uram, otthon nagyobb szükség van rád.

A janicárok soraiban rikoltó sípokon, csörgő dobokon induló zendült. Látszott, amint az íjások feltekerik fegyverüket s a röppenésre kész nyilvesszők ezrei szegeződnek a magasba.

Egy öreg csatlós megragadta a vezér lovának kantárát. A ló engedelmesen megindult visszafelé.

Már csak Mihály hadnagy, Simon, az öreg csatlós voltak körülötte és még két páncélos vitéz.

Hunyadi megállította lovát.

— Hát ezek? — kérdezte. — Kardja a szekértáborra mutatott. — Mi lesz a gyalogokkal?

— Ezek? — A hadnagy kiegyenesedett nyergében. — Bízd rám őket. Éljen Hunyadi!

Tisztelgett kardjával és elvágatott a szekérsánc felé. A megmaradt három vitéz közrefogta a vezért s elragadták a közeledő ellenség elől. Mögöttük egetverő jajgatás hangzott fel.

— Őlik az oláhokat! — dörmögte harcsabajsza alatt Simon.

— Az árulók jutalma — hagyta rá Magyar András, az egyik vitéz. — Így jutalmazza őket a török, amiért elhagytak minket.

— Hát a német gyalog zsoldosokkal mi lesz? — vetette fel Simon és hátranézett.

Tüzes nyilak röppentek az égre. Az éjtszakát csakhamar a felgyúló tábor lángja világította meg. A szekérsánc mögött felharsant a gyalogosok harci kiáltása.

— Ha már meg nem futhattak semmiképen, holnapig védhetik magukat. Legalább drágán adják életüket! — bólogatott András.

A Szitnica partjára értek. A paripák óvatosan begázoltak a folyó közepéig. A hasig érő vízből csobogva nyargaltak ki a túlsó partra. Lerázták a vizet és gazdáik sarkantyúnyomására engedelmesen ügetésbe kezdtek. Hunyadi eddig hallgatott, gondolatokba merült.

— A Moravához! — adta ki most a parancsot.

— Megállj, uram, véres a homlokod! — mondta Simon. Tarsolyából gyolcsot vett elő és sebtiben átkötötte vezére fejét. Aztán újra ráerősítette sisakját.

A kis csapat továbbhaladt. A síkon elszórt tábornokok látszóttak.

— Brankovics uram rácai — intett feléjük az

egyik vitéz. — Itt sütik a makkot, a helyett, hogy jöttek volna a törökre!

A sötétből rác martalócok bukkantak elébük. Fegyver villant.

— Sztoj! Állj!

— Rajta! — vezényelte Hunyadi. A kardok kiröppentek hüvelyükből, a négy ló előre szökkent. Nem nézték, hányan vannak előttük: a fegyverek lecsaptak. Emberek buktak egymásra, ordítás, kardok csattantak össze, pajzsok kondultak ... Hunyadi már túl is volt a martalócokon.

— Nyomorult útonállók! — kiáltotta haragosan. — Prédálnak, mint harc után a sakálók!

— Magunkra maradtunk! — csak ennyit mondott ijedten Simon.

Mögöttük a martalócok gomolyogtak a földre-taszított két vitéz körül. Elnyomták őket. Ha bele nem hálnak sebeikbe, váltságot szedhetnek értük ... Fáklyáikkal tűzjeleket írtak a levegőbe. A távolból is fényjelek felelgettek.

— Itt sem maradhatunk, máshol is kelepccével várnak! — mormolta Hunyadi János. — De csak előre!

Simon magába merült. Ki tudja, mire gondolt, kire gondolt. De nem szólt ő már többé egy árva szót.

Mentek. Messze elmaradt mögöttük már Rigómező. A talaj emelkedett. A dombok mögül feketén meredtek elébük a hegyek. Lassan lépkedtek a lovak. Az út keskenyedett, fejük fölé kiugró sziklák nyúltak. Meredek keskeny parton vitt útjuk, alatta már a Morava folyó.

A sötétség oszlani kezdett. A felhők széle megüzüstözött, mögülük hideg fénnel ömlött elő a hold. Az ég, a hegyek, a folyó szinte nappali fényben úszott.

Egy hegynyúlvány szorosan a partig ért le, úgyhogy az út elkanyarodott a víz mellől. Hirtelen felszökő, meredek sziklafalak vetettek mély árnyékot mindkét felől a keskeny szorosban.

A feketén tátongó nyílás előtt a két lovas megtorpan. Mellettük egy bokor megzörrent. Mindketten odanéztek.

Míntha a lombok alól fekete mancs nyúlt volna elő, megragadott egy ágat és megrázta.

Hunyadi és Simon a kardjukhoz kaptak. Aztán elengedték a fegyvert és elmosolyodtak.

A fekete mancs csak rázta, rázta a bokor ágát: nem is mancs volt, hanem egy szőrös, fekete mókus indult torkoskodni ilyen késői órában, és szedte a mogyorót, hintázva az ágon.

— Lám ez sem fél a baglyoktól — mondotta János gróf s megindította lovát, be a sötét völgytorokba.

Mikor a vértjére vetődő utolsó holdcsillámot is letörölte a feketeség, a vitéz gyakorlott füle gyanús zajt hallott.

— Fedezd magad! — kiáltotta. Lebukott a ló nyakára s egyidőben már pajzsát, rántotta elő.

Halkan szisszentek az orvtámadók nyilai. Hunyadi feje fölött suhant el kettő-három. Lova hirtelen felszökött, két hátsó lábára állt és fájdalommal nyertve körbe kezdett forogni. Megsebesült, nem engedelmeskedett semmi ösztökének.

A kormányzó még hallotta Simon hangját... felnyögött: eltalálták. Leugrott a hasznavehetlenné vált hátsóról, mielőtt veszélybe vinné. Megragadta Simon lovának kantárát. A fegyvernök féloldalt lógott nyergéből.

— Mi baj, Simon? — kérdezte. Megtapogatta, nézte közről s a sötétben is látta, hogy egy nyíl vessző tolláig fúródott a nyakába.

A vitéz már csak hörgött. Hunyadi kivette a kengyelből lábát s lefektette szegényt a fűre. Fegyverrel a kezében, elszántan hallgatódzott. Szeme már megszokta a homályt s látta, hogy ahol állt, a sziklafalból bokrok, kövek nyúlnak ki, felmenetelt kínálva. Néhány öllel feljebb menedékes hegyoldalra

holdfény vetődött be. De egy felhő most eltakarta a holdat.

Mindez pillanatok alatt történt. A sötétben lábak rohanása hallatszott, bocskorosok közeledtek. De Hunyadi János nem várta be őket. Hüvelybe taszította kardját, pajzsát hátára vetve, bokrokba, kövekben kapaszkodva felrugaszkodott a meredeken. Egy kő leszakadt a lába alatt, legurult, nyomában, földmálladék porzott alá.

Ezt a robajt azonban senki sem hallotta. A martalócok fáklyákat gyújtva, ordítózva futkostak a szorosban, keresték a másik lovast... Ezalatt fent az erdő fái közt pedig magánosan indult el egy vitéz újtára... az ismeretlen jövő felé.

HUNYADI ÚTJA

Most is vallják, egyre dallják
Szerbhon ifjai, leányi,
guzlicájuk hangja mellett,
ki volt Jankó Szibinyáni.

(Arany: Szibinyáni Jank.)

Magános vitéz bujdokolt járatlan utakon és ismeretlen veszedelmek közt Rácország irdatlan erdejében. Ismeretlen az út, mely előtte áll. Éppúgy ismeretlen, mint az az út, amelyet ezideig bejárt már.

A magános vitéz csak nehezen csörtethetett az erdő rengeteg fái-bokrai közt. Meg-megállt, hogy tájékozódjék. Izmos markával többször végigsimította izzadt homlokát. Fel-felfohászkodott az égre.

— Boldogasszony Mária, könyörögj értem! Könyörögj árva népedért! — sóhajtotta. Aztán elgondolkodva ment tovább.

Nem az a hosszú út járt eszébe, amely előtte volt, hanem inkább az a még hosszabb, amelyet már idáig megjárt. Tele volt ez bizony sok veszedelemmel, egyedülvalósággal és ármánnyal, de mégis szinte kézzelfogható volt benne az Isten különös segítése.

Eszébe jutott apja, Hunyadi Vajk, akinek ugyanolyan neve volt, mint a magyarok első szent királyának, Szent Istvánnak még megkeresztelése előtt. Ez a Hunyadi Vajk is jeles ember volt: 1409-ben Zsigmond királytól megkapta a hunyadvári uradalmat is és már akkor a király udvari vitéze volt. Maga János is korán elkerült apjának, Vajknak udvarházából. Az udvari apródok közt, a szinmagyar családok sarjai közt sok melegszívű barátja volt. Először a székely ispánnak, Csáki Györgynek

udvarában apródoskodott. Itt tanulta meg a kardforgatást az akkor rettegett híru magyar vitézekről. Itt élt együtt az egyszerű jobbágynyadékokkal, itt ismerte meg a magyar katona hűségét, megbízhatóságát és halálbamenő becsületességét.

Kardforgatásban, hadvezetésben itt kapott leckét a híres nádasdi Ungor Péter hunyadmegyei birtokostól, földijétől. Magyar volt az élet itt teljességgel! Magyar a virtus és magyar a gondolkodó hadvezetés is.

Érdekesen jutott eszébe most, a nagy veszedelmek közt is, Rácország rengetegében, egykori pajtása, Csáki Ferenc, akivel együtt apródoskodott hajdanában, s aki ekkor már csanádi főispán volt. Őt hívta meg kisebbik fia, Mátyás keresztapjául is. Az ám, mit is csinálnak most gyermekei: László és Mátyás? Mit a felesége, Szilágyi Orszébet?

Arra is gondolt most, hogy tulajdonképpen nem is kellene félnie, hiszen a rácok már régóta pengetik guzlicájukon az ő harci tetteit. A rácok maguk is csodálják vitézségét és a rácság szereti is őt, csak a vezető emberekben nem lehet megbízni. Igaz, ők is féltik hazájukat, amelyet immár egyszer magyar kard adott vissza nekik. De nem tudnak sem hálások, sem hűségesek lenni! Nem lehet az ilyen néppel még csak szerződni sem.

Alig volt huszonöt éves, amikor már Lazarevics István szerb despota katonái közt vitézkedett a török ellen. Akkor csak *Magyar Jánosnak* hívták a rác vitézek s egy-egy hőstettét sokáig emlegették, meg is énekelték a rác guzlárok. A rác harcosok nagyra tartották őt, szemük fénye lett ő, akit csak Magyar János szebenvári vajdának vagy *Szebeni Jánosnak* hívtak. A guzlicások is így dalolták róla: a Szebeni János nevét *Szibinyáni Jánkónak* szerbesítették el sokszor a nóta kedvéért is. Így élt neve a rác nép ajkán.

Amikor Lazarevics despota meghalt, hat páncélos lovasvitézével együtt a nagyhatalmú Újlaki

Miklós apját szolgálta. Nemsoká azonban innen is felfelé ment, Monoszlai Csupor Demeter szolgálatába állt, de már tizenkét lovasvitézével. Itt sem volt sokáig, vitézségére felfigyeltek mindenfelé és 1431-ben már elérte vágyát, Zsigmond király udvari vitéze lett, mint egykor apja is, és nagyobb lovascsapat élén kísérte urát Lombardiába, Rómába és néhány év múlva pedig a király kíséretében ment Bázélbe.

Mily szépek voltak a bázeli napok! Midőn 1434-ben ismét elkísérte urát Bázélbe, a keresztény Egyház nagy zsinatára, ahol a híres Cesarini Julián elnökölt és 200 püspök meg érsek tárgyalt a keresztény Egyház nehéz sorsáról. Ezek a bázeli napok azért is szépek, mert innen hazatérve nősült meg. Lám, már megint kis családjára gondol: feleségére, Orsébet asszonyra, aki a horogszegi Szilágyi László főispán leánya volt.

Ettől kezdve meredeken ívelt szerencsájének csillaga.

Amikor Zsigmond, a nagy magyar király meghalt, Hunyadi János már temesi főispán, a legfenyegetettebb részek ura. Ugyanekkor erdélyi vajda is lett. Rettegtek is tőle az oláhok! Állandó fővezér volt már ekkor. De az ország leggazdagabb ura is. Huszonnyolc vár, ötvenhét város, több mint ezer falu volt az övé, jobbadán Tiszántúl, a Maros—Temes-közben.

Neki azonban ez a roppant birtok nem a családi fény növelésére kellett. A birtok katonát is jelentett, minél nagyobb a birtok, annál több katonát. Ekkor pedig csakis erre volt szükség, hiszen a török áradat előntötte már a Balkán alsó felét is és lángolva közeledik mindjobban a Magyar Föld felé. Meg kell védeni a drága magyar hazát is, de a katolikus kereszténységtől elszakadt balkáni népeket, különösen az oláhokat és a szerbeket újra vissza kellene vezetni az egyetemes keresztény Egyházba. Ezt tervezte ő. Mert a kettő egy: Magyar-

ország és a kereszténység. Minden, ami e kettőtől elszakít, a keleti vadságnak kedvez...

Az ország leggazdagabb ura, leghíresebb vitéze és a kereszténység nagy hadvezére azonban most tehetetlenül, magárahagyottan bujdokol ismeretlen erdők rengetegében. Mit tegyen?

Fel a hegygerincre! A rác martalócok most mind a völgyeket járják, ott vadásszák a prédát. Ha már az embernek nincs lova, fent biztonságosabb a járás.

Meredek kapaszkodó volt a hegyoldal és Hunyadi János kardját bot gyanánt használva igyekezett felfelé. Nem volt már fiatalember, szokatlanul esett neki a gyalogjárás, különösen a hegymászás. Nehéz páncélja, fegyvere is nyomta. De veszedelmében most minderre nem gondolt. Már a rigómezei csatára se gondolt: hányszor támadott, hányszor győzött, míg új és új rohamai közepette elfogyott serege a tízszeres túlerővel szemben. Csak Magyarország járt az eszében: Magyarország, melynek ő a kormányzója, ahol a nép őt várja... Nem, nem veszhet el itt nyomorultan, nem maradhat martalócok koncára.

MARTALÓCOK KÖZÖTT

De hamar a rablók körülállván kapnak utána
s körbevevén viszik...

(Czuczor: Hunyadi hősköltemény.)

A néma erdő fái közt zúgott a szél, az ágak ropogtak. Magasan fent, a lombkoronák felett sejtődött a holdvilág.

— Ki a fák közül, a szabad ég alá! — gondolta magában Hunyadi.

Zihálva, kapaszkodva érte el a magaslat ormát.

Az erdő szélső fáinál megállt, figyelt. Szelíd tilinkó hangja símogatta fülét. Ebben a pillanatban hangzott fel.

Az erdő szélén mező. A fennsíkon nagy konda dísznó hevert. Oreg kanász fújta a tilinkót.

Hunyadi János óvatosan arrafelé igyekezett. Kinézett a bokrok közül. Három lompos kuvasz ugrott fel a kondás lábától. Megéreztek az idegent, hörgő, dühös ugatással száguldottak feléje. Még bele is kapott egyikük a lábába, de a sodronyvértbe belevásott a foga. A hős felrúgta az ebet; ugatása vonításba csapott át, úgy oldalgott félre, vissza-visszaacsarkodva.

A kondás letette a tilinkót.

— Csiba te! Ne, te ne! Gyertek vissza, kutyácskám! — csitította ebeit.

A borjúnyi „kutyácskák” morogva tértek gazdájukhoz. Ez felállt, szemügyre vette a jövevényt a holdfénynél.

— Áldás, békesség — köszönte János gróf. A fehérbajszú, görnyedttartású öreg bizalmat keltett

benne. Gondolta magában: Derék, becsületes ember lehet.

— Isten hozott, vitéz! — fogadta a kondás.

— Köszönöm — felelte rá a hős, mert értette a szóból, hogy a kondás vendégül fogadja.

A vendégbarátság szent a hegyi népeknél. Letette hát kardját, pajzsát és letelepedett a kanász bundájára.

Az öreg szerb felpiszkálta a tüzet. Felszedte a földről elhajított nyársát és vendége kezébe nyomta. Aztán négykézláb bemászott alacsony nádkunyhójába és előhúzta tarisznyáját. Ezzel kínálta Magyarország kormányzóját.

Kenyér, só, két fej vöröshagyma és egyszerű sózott szalonna volt a tarisznyában. A nagyúr nem kérte magát. Lekanyarított a szalonnából, a kenyérből. Együtt a nyársra tűzte és forgatta a tűznél. Hegyére egész fej vöröshagyma került. Egyszerű eledel volt, de királyi lakoma másodnapos koplálás után. Hideg forrásvizet ivott hozzá a bokor alá rejtett mázas korsóból.

Az öreg mellette ült és pislogva figyelte mozgulatait. Mikor vendége már visszadugta kését a csizma szárába, megkérdezte:

— Honnan, uram, vitéz uram?

János gróf kitérően válaszolt:

— Elszakadtam a magaméitól. Törökök nem járnak erre?

— Nem járnak, dehogy járnak a hegyszorosok közé. Megpihenhetsz, vitéz. Vigyáznak mindenfelé a hajdúk — nyugtatta meg Hunyadit az öreg. A rác hajdúknak közelléte azonban nem volt valami megnyugtató. János úr magán érezte a disznópásztor vizsgálódó pillantását. Tudta, hogy fegyverét, öltözetét vizsgálgatja, ezekből pedig nyilvánvaló, hogy főember, nagyúr. Mindenképen meg akarta nyerni magának.

— Két aranyam van, mindössze ennyi maradt nálam — mondotta. — Neked adom minden pén-

zemet, meg a páncélomat, ha szerencsésen elvezetsz Nándorfejevárába.

A kondás szeme felcsillant.

— El én, hogyan vezetnék — válaszolta. — Jól ismerem a járást.

Erre kezét adtak. Láta az öreg, hogy vendégének már lebillen feje az álmoságtól, fáradságtól. Megfogta karját, felsegítette és betuszkolta nád-kunyhójába. Hadd aludjék ott a bundán, még be is takargatta.

Hunyadi Jánost abban a nyomban lepte meg az álom, ahogy lefeküdt.

A kanász pedig visszaült a tűz mellé, piszkálta a paraszt és gondolkodott. Bólogatott, hangtalanul mozgatta fogatlan száját. Nagy gondban volt: becsület és kapzsiság vitázott benne.

A hold már el is tűnt az ég alján, mire elhatározásra jutott. Nagyot sóhajtva feltápáskodott.

— Egyszer jön meg a szerencse az ember életében — dörögte. — Gazdag ember lehet még az unokám is. Tizenkét konda disznót is vehetek... Markó, Markó, ne légy számár!

És Markó kanász elhatározta, hogy nem lesz számár. Lassan elindult, vissza-visszanézett, nem jön-e nyomába vendége és nem kérdezi-e meg: Markó, Markó, hová még? Nem vagy-e vendéged árulója?

De az idegen főember mélyen aludt a kunyhóban, csak a kutyák ütögették orrukat barátságosan gazdájuk lábába. Markó visszaparancsolta komondorait s maga vágott neki a lejtőnek.

Nem ment egészen az aljáig. Feleúton oldalvást fordult. A hold eltűnt már, a nap még nem kelt, sötét volt. Behamvadt tábortűz keserű füstje vezette a fák közt, hogy egyenesen, céliránt haladt.

Egy tisztáson vagy tucatnyi haramia hevert. Őket kereste. Bocskora orrával megpiszkálta az egyiket és melléguggolt.

A haramia hirtelen felült és görbe késéhez

kapott. Aztán megismerte éjszakai vendégét és megnyugodott.

— Az ördög hozott ide, hogy megzavard az ember álmát — fogadta barátságosan.

Markó barátságosan vigyorgott.

— Á, dehogy az ördög — mondotta édeskédve.
— Találd el, kicsoda. Péro vitéz, no találd ki!

Péro vitéz csak bámult. Álmos szemét tágra nyitotta csodálkozásában.

— Találós kérdésekkel zavarsz fel éjszakának idején? Markó, Markó, vénembernek úgylátszik, meghígul a veleje.

Markó nem sértődött meg.

— Az enyém nem hígult meg.

— Hát csak azért ébresztettél fel, hogy ezt bizonygasd? — dühösködött a haramia.

Markó nem szólt. Hatásos szünetet tartott, miközben kényelmesen letelepedett Péro mellé.

— Pénzt hoztam, váltságdíjat — jelentette azután.

A pénz szóra a többi martalóc is felneszelt.

— Hol a pénz? — kérdezték izgatottan.

— Nincs itt, de ha én mondom, hogy a pénz, ez annyi, mintha már itt is volna — bizonygatta önérzetesen a kondás.

Péro gondolkodott. Uzletet szimatolt. De nem akarta elsietni a dolgot. Megcsóválta fejét és kurtán kijelentette:

— Fecsegsz. Eredj a pokolba!

Ezzel visszafeküdt, hogy folytassa az alvást. A kondás megszeppent. Szinte könyörgőre fogta:

— Péro, édes Péro, hallgass meg!

Az édes Péro kinyitotta a félszemét:

— No!

Ismét Markó kerekedett felül.

— Így nem tárgyalok — mondotta. — Beszélj velem rendesen. És először is adjatok rá kezet, hogy nem csaltok meg.

— Becsületes emberek vagyunk! — sértődtek meg a martalócok. — Tudhatod magad is.

— Nem sok dolgom volt veletek...

— Lássuk már a végét! — szólt türelmetlenül az egyik és nyújtotta a markát.

— Isten neki — hagyta rá a bandavezér is. Sorra paroláztak Markóval, aki végül is előadta kívánságát:

— A váltságdíj fele az enyém, mert én hozom a madarat.

Aztán körbeültek és megbeszélték, miről van szó...

A kutyák ugattak, aztán megint elcsendesültek. Hunyadi János hallotta félálomban, de megint csak beljebb fordult az álom birodalmába. Arra azonban már igazán felébredt, hogy valaki erőnek erejével a bársonyköponyegét húzza ki alóla, más meg páncélingétől akarja megkönnyebbíteni. Valóban, a nap már magasan járt az égen és meleg volt, de ez a figyelmes gondoskodás mégis váratlanul érte.

Felpillantott, hát látta, hogy egész csapat martalóc fosztogatja. Úgy ültek rajta, hogy mozdulni sem tudott.

Pillanat alatt megértette helyzetét. Úgy tett, mintha nem is törődnék az egésszel. Hasztalan erőlködéssel, haragoskodással nem teszi magát nevetségessé.

Mikor fegyverét, ruháját mind elszedték, úgy rebbentek fel róla, mint a felriasztott legyek. Egy-más kezéből tépték ki a darabokat s ordítózva civalkodtak a zsákmányosztáson.

Markó kondás nem látszott sehol.

— Alighanem eltették láb alól a zsványok. Pedig milyen derék, becsületes ember volt — gondolta a gróf.

A kanásznak azonban kutya baja sem volt. De annyi tisztesség még maradt benne, hogy nem mert megcsalt vendége szeme elé kerülni. Csak lappangott az erdőben és onnan nézte bosszankodva, ho-

gyan osztogatják egymásközt a prédát, s neki nem-hogy a felét hagynák, de egy lyukas gombot sem szánnak rá. Az meg éppenséggel felbosszantotta, hogy a jólvégzett munka után levágták legkövérebb emsáját és pecsenyét sütöttek belőle. Annyi ember-ség sem volt bennük, hogy megkeressék őt a lombok közt és kezébe nyomjanak egy falat zsíros húst, füstölő melegen és azt mondják: Nesze, váljék egészségedre! — Hagyták, hogy a gyomra korogjon, pedig már itt volt az ebéd ideje.

A foglyot bezzeg kínálták: annak dukált az élés, az ital, a jóféle szilvapálinka: mert mi lenne, ha éhenvesznék? Oda lenne a váltság!

Hunyadi János felüdült a hosszú álomban. Újra erős, friss volt. Tréfára vette furcsa kalandját, cseppet sem aggódott. Majd csak talál utat a maga emberségéből, hogy kivágja magát innen. Nézte az alaposan bepálinkázott martalócokat, amint vígan táncra perdültek és járták ugrálva, fegyverükkel hadonászva. Leste, mikor jön el az ő ideje.

Eljött az is.

Zörrent a bozót és zihálva ugrott elő egy állig fegyverzett rác. Amikor a lakoma maradékát meglátta, először is két kézzel kapott a nyárson maradozott pecsenyéhez, aztán teli pofával jelentette vezérének, hogy a folyó mentén új utasok közelednek.

Nosza támadt rikoltozás. Péro összeszedte részeg embereit és lehajkurászta őket a leshelyre. Ivánt és Sztévót, két kiérdemesült banditát pedig a fogoly úr őrizetére rendelt.

— De tapodtat se tágítsatok mellőle! — parancsolta — míg maga is elinalt a sűrűbe.

Iván és Sztévó nem is tágítottak a nagyúr mellől. Beszélgetéssel próbálták elérni, hogy a pálinka ereje el ne altassa őket. Sikerült is hamarosan úgy kijózanodniok, hogy rabjukon egyazon pillanatban csodálatos felfedezést tettek.

János gróf nyakában aranylánc volt, inge alatt

aranykereszt. Ez meg az egy szál ing maradt mindene, olyan alapos munkát végeztek rajta Péroék.

Az arany ékességet azonban hogy, hogyan rajtafelejtették. Iván és Stévó szeme felcsillant. Egyszerre nyúltak a drágaságért. Minthogy azonban az a természet rendje, hogy egyvalami egyszerre csak egy helyen lehet, Ivánnak sikerült a láncot letépni s a kereszt az ő markában volt. Stévóé pedig üresen maradt.

Ez módfelett feldühösítette Stévót. Ordítózni kezdett:

— Felezzünk!

Iván csak röhögte. Társa sem volt rest. Tántorogva talpraállt és állonvágtá. Egy pillanat és összeakaszkodtak.

János úr csak erre várt. Iván övé mellől kirántotta kardját. A két vitéz erre kétfelé szaladt meglepetésében. Hunyadi egyetlen ugrással utólérte Stévót és leterítette. Iván után futni már nem ért rá.

— No, ez aztán nyakamra csödití, valahány rabló van a hegyekben — gondolta Hunyadi. És minthogy kifosztva nem indulhatott, magára terítette Markó kondás subáját, úgy indult neki az erdőnek.

Azaz csak indult volna. Mert szemberohant vele Markó. Jajveszékelt és feje fölött csapdosta össze két kezét.

— Jaj, jó uram, nagy jó uram, micsoda vitéz vagy! Csakhogy megszabadultál, jaj, jaj!

Hunyadi nem értette, mi jajgatnivaló van azon, hogy megszabadult. Markó se tudta volna hirtelebben megmondani, hogy ez jó-e őneki vagy rossz. Csókolta a nagyúr kezét, le is térdelt előtte. Ez meg csak megerősödött hitében, hogy derék emberrel van dolga.

A derék ember ravasz eszében azonban már új tervek érlelődtek. Nem bízott többé a martalócokban; hogy kijátszották mindjárt a prédánál is!

Nagyobb cimborát keres a váltságdíj megszerzésére. A martalócoktól pedig megszökteti foglyát...

Nagy buzgón keresett össze mindenféle ruhát, Sztévóról is lehúzott minden lehúzhatót, így szerelte fel az útra Hunyadi Jánost.

— No, indulhatunk már Nándorfejérvárába — mondotta.

A földön megpillantotta az aranyláncot, keresztet, amin a martalócok összeakaszkodtak. Felvette, megnézte, aztán semmit sem szólva, mintha csak az övé lett volna, egyszerűen betette saját tarisznájába. János gróf nem szólt, csak elmosolyodott.

— A kondát a kutyákra hagyom, de útközben beszólok a fiamnak — mondta az öreg.

Ezzel elindultak. Az erdőszélen megváratta utasát, míg ő beszólt fiának. Kissé soká tartott a magyarázkodás, a kormányzó el is unta a várakozást, mire a kondás visszakerült. Buzgón vezette utasát északnak, a magyar határ felé...

A DERÉK KONDÁS

Gyilkos haraggal tört utat
s fut lesbe csalt Hunyad...
(Vörösmarty: Kemény Simon.)

Hetednapra kellett volna Nándorfejérvárban lenniök. De Markó bizonytalankodott. Félnapig ép-penséggel el is tévedt.

— Holnapra sík földre érünk, jobban kiléphe-tünk — nyugtatta meg Hunyadi. — Délre túl leszel a Dunán.

Mire a nyolcadik nap felkelt és a hegyek kör-vonalai kitisztultak a homályból, Markó büszkén mutatott a sok toronnyal kicsipkézett, hosszú vár-falra:

— Ihol Nándorfejérvára!

— Te szerencsétlen! Gazemberségből vagy maflaságból hoztál ide! — pattant fel Hunyadi. — Hiszen ez Szendrő!

— Lehetetlen! — álmélkodott az öreg.

— Brankovics fejedelem székvára!

Markó szégyenkezve gyúrte süvegét, hogy így felsült útmutatói tudománya. De mégis ártatlanko-dott:

— Hát aztán? Ő is keresztény fejedelem. És itt is elértük a Dunát, a határt. Nincsen semmi hiba!

— Ha nincs — nincs! — hagyta rá bosszusan a kormányzó. Nem köthette a rác parasztember orrára, hogy szívesen elkerülte volna Brankovics uram házatáját: nemigen szívlelik egymást. Dehát csak nem fogják felismerni őt ebben a gúnyában! Mindenesetre meghagyta: Nem megyünk a városba!

Kívülről kerültek meg a magyarulakta hatalmas falakat, úgy értek a folyó partjára. A révnél csárda volt, ide vezette utasát Markó. Elővették tarisznyájukat, a fekete kenyeret, hagymát, pörzsölt szalonát: megebédeltek.

A sarokból egy fiatalember figyelte őket. Hunyadi észrevette a rászögeződő szempárt, odanézett. Olyan volt a legény, mint Markó, csak jóval fiatalabb. A kanász azonban nem nézett rá. Mogorván elfordult és még a nyaka is elvörösödött. A legény egyetlen felkászálódott és melljük lépett.

— Adj' Isten, atyus! — mondotta.

De az öreg kanász nem vett róla tudomást. A legény zavartan vigyorgott, aztán kifordult az ivóból.

— Ki ez? — kérdezte Hunyadi.

Markó kenyérrel tömte tele száját; és mielőtt felelhetett volna, egy gyerkőc bekiáltott az ajtón:

— Megjött a komp!

A csárda vendégei felkerekedtek. A révnél tolongás támadt, Hunyadi Jánost úgy beszorították, hogy még a karját se mozdíthatta.

A kompot kikötötték, rátolták a pallót, egy lovasszekér már be is gurult rajta. De ember alig szállingózott utána.

A kormányzó acélkarja tágitott a ránehezedeő szomszédságon. A tolakodó rácsok dühös pillantással méregették és kést húztak. Markó ijedten ágaskodott lábujjhegyre, úgy káltotta:

— Mi lesz már? Gyerünk!

Még süvegét is meglengette. Ekkor a kikötő felől megnyílt a csupa férfiből álló sokaság és egy tisztformájú ember közeledett János kormányzóhoz. Megemelte darutollas rác fővegét:

— Isten hozott nálunk, uram, Jánk Szibinyáni!

Hunyadi biccentett. Körülnézett: a derék kanásznak már csak hült helye volt. Értette a dolgot: az csalta törbe: ide küldte a fiát, előre — nem a

kondához. De nem árulta el bosszúságát, büszkén csak ennyit felelt:

— Tisztelem uradat. Hogy szolgál az egészsége?

A rác tiszt együgyű arccal mosolygott. Nagy zavarban volt a kereszténység első hőisével szemben. Aztán elmondta mondókáját:

— Az én uram, a despota szintén tiszteltet téged. Arra kér, látogasd meg a várban. Ott fogad illendően. — Majd zavarában hozzátette, mintha valóban csak udvariaskodásról lenne szó: Igazán kár volt a csárdában ebédelned.

— Ha tudtátok érkezésemet, hamarabb is hívhattatok volna ebédre — válaszolta csípősen a nagyr.

Erre már nem tudott felelni a szerb tiszt. A körülálló sok rác — mind a despota katonája — megindult Hunyadival a szendrői várba. Ugyancsak sokan jöttek érte, mert félték Hunyadi karjától. Látható csodálattal nézték a paraszti ruhába öltözött hőst, és sokan tisztelettel meg is süvegették. Olyan is akadt, aki a várba induláskor felkiáltott:

— Zsivió! Éljen!

Minden ceremónia nélkül vezették a fejedelem elébe. Néhány füstös, kopár, nedves szagú szobán haladtak keresztül. A padlón szalma és rongy hevert. Aztán a trónterembe értek. Itt a falakon már fegyverek függtek s körbe alacsony padka vonult, ezen tüszős, bocskoros főemberek ültek. Néhány fegyveres egy öblös karszék mögött állt, mások előtte kuporogtak: Brankovics testőrei.

Kövér ember volt Brankovics György, a szerbek fejedelme. Kövérségében és galambösz öregségében valósággal tehetetlen gombócként ült támlás karszékében.

— Adjon Isten jó évet nagyságodnak, Gyuri bátyám! — emelte meg süvegét illendően Hunyadi. Aztán visszanyomta a fejébe.

Bozontos bajusza, szakálla csaknem elfedte

arcát. Öreg, töpörödött aggastyán volt Goszpodin Gyorgye, György fejedelem. Szeme meghazudtolta korát: élénken forgott ide-oda, ravaszul és bizalmatlanul mindenki felé. Csaknem kilencven éves volt már ekkor. Az egész Balkán hosszú és harcos évszázada volt mögötte. Ő még látta Bizáncot, a Második Rómát, a keleti despoták minden romlott életével és aranyló csillogásával. De látta ledőlni is azt és porbahullani a hatalmas Keleti Császárságot. Megmarkolta szívét a hír, midőn a mohamedánok bekerítették az arany Bizáncot, a szent Konstantinápolyt és feltartóztathatatlanul jönnek a balkáni folyók völgyein felfelé. Az ő országát is feldülták már. Népével ekkor Magyarországra menekült, itt kaptak testvéri szállást, védelmet, sőt magyar kard hozta vissza neki ismét az országát is.

Brankovics azonban nem ismerte a hálát és a köszönetet. Jóakarata ellenére hódoló alázatot mutatott ugyan a magyar király felé, de ugyanakkor egyezkedett a törökkel is, szolgálni hajlandó volt azt is. Leányát is a szultánhoz adta feleségül. Másik vejével, Cillei Ulrikkal egy nagy déli szláv birodalmat akart összekovácsolni s ehhez nagy gátat látott a magyarokban. Sok főtt ebben az öreg koponyában!

— Fogadj' Isten, édes öcsém! — felelte György úr és viszont megbillentette prémes fővegét. Illett volna felállnia és elébe mennie hűbérurához, Magyarország kormányzójához, de György úr tudta, mit csinál: éreztette, hogy a nagyúr most az ő kezében van. Ravasz ábrázata ráncaiban ezer mosoly bújkált.

Mit is csinálhat most a kormányzó? Hallgasson, vagy haragudjék? Egyaránt gyöngeségre valana... De Hunyadi nem abból a fából faragták, hogy tűrje akár csak a maga személyében is Magyarország megalázását. Csendesesen megszólalt:

— Örvendek, hogy a maga portáján láthatom édes Gyuri bátyámuramat. Bezzeg régen is szép

napokat töltöttünk együtt, nálam, Vajdahunyd várában! Bizonyára Gyuri bátyám is jól emlékezik még arra...

Emlékezett Gyuri bácsi, hogyne emlékezett volna: mikor Hunyadi még nem vette vissza a töröktől az ő Rácországot, bezzeg sokat vendégeskedett nála. Az is menten eszébejutott, mennyi pénzt kért kölcsön Hunyadi Jánostól, de megadni elfelejtette. Nem jó lenne felemlgetni!

Kivörösödve kiáltotta:

— Hé, széket Magyarország kormányzójának! Vagy megcsapassalak benneteket, hitvány léhűtők!

— Így már kényelmesebben beszélgethetünk, — szólt Hunyadi, mikor letelepedett a sebtében előgurított karosszékebe. Mosolyogva mérte végig a despotát:

— Hát hogy is szolgál az egészséged, édes bátyám?

BRANKOVICS GYÖRGY

Óh boldog Magyarország! csak ne hagyja
magát félrevezetni már...

(Dante: *Paradicsom* XIX. 142.)

A rác fejedelem már nem mosolygott. Szikrázó
gyűlölettel nézett a nagyúrra. Hiába, csak nem
tudott fölébe kerekedni!

— Egészségem, hál' Istennek még a régi, pedig
idestova már kilencvenedik esztendőmet taposom
— felelte rekedten. — De a te egészséged, édes
öcsém, ugyancsak gyenge. Azt hiszem, hamarosan
meghalsz.

A teremben ülő főemberek álmélkodtak, fel-
morajlottak. Brankovics sipítva rivalált János grófra:

— Hallod-e, te erdélyi vajda! Hogy merészeltél
átvonulni seregeddel országomon? Nem megtiltot-
tam?

Hunyadi *nem felelt. Elfordította tekintetét a
despotáról és mereven feje fölé, a falra nézett.

Címer volt a falon, Brankovics György címere,
mint Magyarország hűbéreséé: a rajz nyilván mu-
tatta a magyar jelvényeket.

György úr hátrafordította fejét, ráeszmélt, hogy
János kormányzó a címert nézi. Megértette a néma
feleletet és most már elöntötte epés mérge.

— Ne nagyon nézegesd azt, Jánkó öcsém! Mert
Isten uccse leszedetem onnan. Hé, Gyuró, Dusán,
kaparjátok le izibe! Festetek magamnak valami mást!

— Lehet! — hagyta rá Hunyadi. — De én meg
Isten uccse elkobozom összes magyarországi jószá-
gaidat, ahonnan több jövedelmed van, mint ebből az

A rác fejedelem szikrázó gyűlölettel nézett
Hunyadira.

egész görbe szerb tartományodból. Helyettük aztán festethetsz magadnak valami mást.

— Ne beszélj így velem, a szerbek fejedelme vagyok! — ordította a desposta.

— A szerbek fejedelmének kötelessége, hogy hadba kövesse a magyar zászlókat — vágott vissza nyugodtan, de metsző hangon Hunyadi. — Én kérdezem tőled: miért nem jöttél a törökre? Sőt, miért árultad el a töröknek készülődésünket? Te vagy az oka a Rigómezőn hiába ontott vérnek!

— Én nem háborúszom a törökkel! A török erősebb. És te gyanúságba hoztál engem is a szultán előtt. Ezt megfizettetem veled! Véred rajta!

Súlyos szó volt. A ráckoknak tátva maradt a szája: így sem beszélt még rác ember Magyarorszáig kormányzójával. De a bátorság tetszett. Egyikük a tüszőjére csapott és elrikkantotta magát:

— Zsivió Brankovics!

— Zsivió! — visszhangzották a többiek.

Brankovics elégedetten nézett végig alattvalóin. Hunyadi hidegen mosolygott.

— Elhiszem, hogy haragszol rám, despota — mondotta csendesén. — Hiszen sok jót kaptál tőlem: vendégbarátságot, jószágokat, vissza őseid országát, melyből pedig már kiszorultál. Hogyne gyűlölnél hát engem, aki hűbérurad is vagyok: Magyarország kormányzója!

— Senki és semmi vagy, Jánkó Szibinyáni! — kiáltott dühösen a kis öreg. — És nem fogod elvenni jószágaimat!

A padról felugrott egy feketébe öltözött úr, a fejedelemhez sietett és halkán csillapította.

— Hagy békében, Marnavics! — mérgeskedett tovább György úr. — Meg kell halnia; olyan igaz, mint hogy a szerbek fejedelme vagyok!

Marnavics tovább susogott neki.

Aztán Brankovics elkomorodott, gondolkodott, bólogatott. — Hej, hej! — sóhajtotta. Így tartott ez egy ideig. Majd hirtelen főembereire ripakodott.

— Menjetek ki mind!

Azok nyakra-főre igyekeztek ki az ajtón. Brankovics feltápászkodott trónusáról, belerúgott lábánál kuporgó testőreibe:

— Nem megmondtam, hogy takarodjatok!

Mikor meggyőződött arról, hogy hármasban vannak, ismét nyájas mosolyt erőltetett képére és Hunyadihoz lépett:

— Csak tréfáltam, öcsém, Jánkó! Érezd magad jól szerény otthonomban — mondotta és kezét nyujtott.

A kormányzó elfogadta a feléje nyujtott kezét. Kissé magyarosan meg is szorította, fel is szisszent rá Brankovics.

— Kancellárom, Marnavics majd elkísér szálásodra — szíveskedett György úr. Gondoskodik kényelmedről. — Aztán nyersebb hangon a kancellárhoz fordult: — A nagy saroktoronyban helyezd el a kormányzó urat... és vigyázz rá jól!

KESELYŰK

... kik ezek, kik csonka karokkal,
tévedező árnyékokként szaladoznak előttem?

(Garay János: Csatár.)

Nyolc esztendővel ezelőtt történt, hogy ifjan és váratlanul meghalt Albert király. Három országa maradt uratlan: Ausztria, Cseh- és Magyarország. Az első kettőt gyermek örökölte, a király csecsemőfia: V. László. De a magyar büszke, szabad nemzet: itt csak az király, akit a magyar a maga akaratából választ meg fejévé s akit felékesít Szent István koronájával.

Albert király özvegye, Erzsébet királyné azonban váltig ragaszkodott a magyar koronához. Szép szóval, csellel, erőhatalommal — de magának akarta tartani. Vagy legalábbis árván született kislánya, László számára. A csecsemő édesanyja pártot szervezett a nagyurak köréből, cseh zsoldosokat fogadott és megrakta velük a felvidéki bányavárosokat. Giskra János volt a csehek kapitánya. Dúltak, fosztogattak, amerre csak léptek s hovatovább úgy viselkedtek, mintha nem is Magyarországon volnának, hanem a Felvidék egészen külön Giskra-ország lenne.

Erzsébet királyné nem érte el célját. Mennél nagyobb zavart keltett, az ország annál inkább elidegenedett tőle. A török is a határon állt. A rendek harcias, erős királyt kívántak a trónra, nem asszonyt és kisgyereket. Mit tehet ilyen nehéz időben gyenge asszony a kormánynál? És ki hajlítja, neveli a kormányzáshoz a gyermekeket?

A királyné nem nyugodott. Kész volt karddal,

körömmel védekezni. Tudta, mennyire tiszteli a nemzet Szent István koronáját. Végső tette határozta magát. Egy éjtszaka titkon összehívta az udvart és párthiveit a várkápolnába. Hideg volt. A sötét boltozatok alatt derengő fényt vetettek az oltár gyertyái és világuknál nagy, sötét árnyékok vetődtek a falra.

Kemény, csipkés pólyában behozták az árván született Lászlót. Fázott a királyi csecsemő a hideg templomban, szemét bántotta a gyertyák fénye. Elsírta magát s ahogyan telt az idő, egyre jobban sírt. Vékony hangja felverte a templomot és zavarta az oltárnál folyó szertartást. Mintha tudta volna, hogy szörnyű dolgot követnek el vele: el fog pusztulni abban, hogy gyenge gyermekként királlyá teszük és egész életében tehetetlen, nyomorgatott eszköz lesz hatalomért versengő emberek kezében...

A templomban levők rivalgása közepette kis fejére tették a magyar Szent Koronát, a csipkés pólyán átövezték Szent István kardjával.

Felkenték Magyarország királyává.

Országos felzúdulás támadt erre. Választás nélkül nincs koronázás! — mondták a rendek. Nem fogadták el a kisdéd László királyságát. Behívták az országba az ifjú lengyel királyt, Ulászlót. Erzsébet pedig kisfiával együtt Bécsbe menekült.

De Giskra és csehei itt maradtak, tovább garázdálkodtak. Négy esztendő telt el így. Ulászló király Hunyadi János vezérletével nagy sereget vitt a Balkánra, keményen megverte a törököt. Örvendett az ország, az ozmán pedig békét kért. De gondatlan vakmerőséggel újabb hadjárat indult s ebben — a várnai csatátéren — odaveszett a sereg, oda a király, Ulászló.

Ismét királytalanul maradt a nemzet. A békeség kedvéért, immel-ámmal most már elfogadták a rendek László királyságát; remélték, hogy ezzel véget ér a pártoskodás és Giskra uramat sem kell

tovább vendégelniök. Kivánták hát, hogy a gyermek király térjen haza, Magyarországba.

Erzsébet királyné azonban időközben meghalt. A gyermek gyámja nagybátyja, Fridrik császár lett, Stájerország ura. A gyámság ürügyével Fridrik beült Bécsbe, magának tartotta Ausztriát, a magyar Szent Koronát, megkaparintotta Nyugat-Magyarországot s gondosan őrizte mindennek zálogát: V. Lászlót. Nem kevesebbet kívánt, mint hogy a magyarok is hódoljanak neki, mint gyámkormányzónak.

A magyaroknak azonban nem kellett a bécsi uraság.

Miután szép szóval, haddal nem tudták visszakapni királyukat, Hunyadi Jánost, a sok diadalt látott törekvő hőst ültették a kormányzói székbe. Felfordult állapotban volt az ország, mindenki parancsolt, senki sem engedelmeskedett. Márpedig az országkormányzó tudta, hogy ebben a nyugtalan időben nem szabad hagynia, hogy a török szarva nagyra nőjön. Megtámadta, hogy elriassza a határról, és Ulászló király elestéért s Várnáért is visszafizessen. De a zászlósurak otthon maradtak, a külföldi segítségből semmi sem lett, a rác, az oláh hűbéreseket elárulták.

Igy ütközött meg Murád szultánnal a délszerbiai Rigómezőn. Három napig verte a törököt, több török esett el, mint az egész magyar had. De a túlerő lassan felemésztette Hunyadi János kis seregét s a magára maradt kormányzónak végül is menekülnie kellett...

Örömmel értesült erről Cillei Ulrik, a stájerországi Cilli grófság ura. Cilli vára a zöldszínű Száva partján, meredek sziklán épült sasfészek. Itt élt Ulrik. Hosszú lábai szaporán vitték terme egyik végéből a másikba.

— Pompás, pompás ember az én ipamuram — mondogatta. — Kilencven esztendő nyomja vállát,

de nem hígult meg a veleje. — Elégedetten dörzsölte kezét: Most kel fel az én napom!

Felvette az asztalról Brankovics levelét és megegyeszer elolvasta:

Kedves fiam, Ulrik! Tudatom veled, hogy Hunyadi János meghalt. Test szerint ugyan él még, — de hagyján: Életét felajánlottam másik vőmnek, a török császárnak s naponta várom, mikor küld érte. Cserébe végváraimat kértem. Éljen hát az idővel, gyengítsd Magyarországot és csípj le belőle annyit, amennyit bírsz. Leányomat és unokámat veled együtt tisztelteti: szerető apósod

György.

Ulrik gróf megütötte a jelzőkorongot.

— Vitovec jöjjön! — parancsolta a belépő apródnak.

Vöröshajú, bozontos szakállú fegyveres csö-römpölt a szobába.

— Ül le, Vitovec, igyál! — kínálta Ulrik és a maga kezével töltött bort a fakupába.

— Egészségedre, uram! — köszöntötte rá Vitovec, megitta és csettintett. — Jó bor. Szerémi!

— Az. Tudod, hol terem a jóféle. Elmennél a Szerémségbe egy pár hordóért?

Cillei lovagolva telepedett egy székre és a támlájára támasztva csontos állát, nevetett szembe kapitányával.

Vitovec ostobán nézett.

— Hát öszvérhajcsárnak tartasz?

— Szamar vagy magad! — hahotázott Ulrik és elébedobta Brankovics György levelét. — Olvasd!

— Nem vagyok én íródeák! — felelte Vitovec a tudatlan ember hetykeségével.

Ulrik úr ma nagyon jókedvű volt. Nevetett a vöröshajú szemtelenségén, megint bort töltött neki, aztán beszólította apródját. Felolvastatta a levelet.

— Hát aztán? — kérdezte a kapitány. Szemét összehúzta és leste, mit mond gazdája.

— Ide hallgass, vén medve — tette Vitovec vállára kezét Cillei. — Összeszeded az embereket. Ahány csak kapható fegyverforgatásra. Bevonulsz Szlavóniába. Itt van a határunkon, jó lenne kikerekíteni ezzel országot. De te erről nem szólsz, csak kihirdeted László király nevében, hogy Cillei Ulrik gróf Szlavónia bánja.

— Már értem! — vigyorgott Vitovec. — Csak okos ember vagy, uram. De nagy róka az apósod is: egyik leányát hozzád adta, aki a magyar király nagybátyja vagy, — másik leányát Murádhhoz, a török szultánhoz adta: erre is, arra is tartja az atyafiságot. És szépen egymás kezére dolgoztok. Hát ez nagyszerű! Vitovec, Vitovec, te jó helyen kerestél a szerencsédet!

Cillei Ulrik felállt, ridegen szólt kapitányára:

— Ne járjon olyan sokat a szád! Hol olyan ostoba vagy, hogy kettőig se tudsz számolni, hol meg túlsokat okoskodol! Tedd, amit parancsoltam, eredj a dolgodra!

— Megyek! — Vitovec felállt és kihúzta magát. — Nagy hadat viszek. Ha magyar földet lehet fosztogatni, minden stájer hadra kész!

Elcsörömpölt. Cillei intett apródjának:

— Ird! — És levelet mondott tollba:

Giskra János kapitánynak Cillei Ulrik gróf üdvözlét! Tudatlak, hogy Hunyadi János elpusztult Rácországban. Él az idővel: vitéz cseh hadaiddal foglald el a Felvidéket. Én is megteszem a magamét. Értesíts dolgaidról jóakarattal, miképen én is jóakaród maradok...

Az asztalhoz lépett, aláírta, megpecsételte a levelet.

— Egy értelmes legény azonnal nyergeljen és vigye ezt a levelet Körmöcbányára. Te is indulsz Havasalföldre, Dán vajdához. Levelet nem viszel, hisz a vajda úgy sem tud olvasni. Elmondod élőszóval, amit itt hallottál és buzdítsd nevemben, hogy

foglalja el a szörényi bánságot. Ha a szultán segíti, Erdélybe is betörhet.

Az ajtó függőnye meglebbent. Cilleiné, Brankovics leánya belépett. A függöny mögül hallotta, miről beszéltek a lovagteremben.

— Ulrik — mondta aggódva és férjéhez sietett. — Mit akarsz? Ha szétdarabolod Magyarországot, mindnyájunk nyakára ül a német császár!

Cillei fölényesen legyintett:

— Nem értesz ehhez, asszony! Még ma szövetséget ajánlok a fő magyar uraknak. Ijedtükben engem ültetnek Hunyadi polcára és akkor ezt az egész fejetlen, ostoba népséget, ipamuramtól Giskráig úgy ráviszom Fridrik császárra, hogy még Bécsből is kiszalad!

Cilleiné összecsapta kezét.

— Ulrik! — kiáltotta. — Valóban nagy ember vagy.

És a gróf kidüllesztette széles mellét, ringatta magát hosszú, száraz lábain és az oldalát fogta nevéttében...

JÖNNEK A CSEHEK!

Szép piros vértől sikamlós a padló:
odabenn a cseh, odabenn a rabló!

(*Arany: Az egri leány.*)

— Komorovszky felégette Bocát!

Ezzel toppant be Janó porkoláb a lehotai vár-
úrhoz.

Lehotay Gáspár magában üldögélt. Kényelme-
sen elnyujtotta lábát, mellére szegte állát, keze az
asztalon játszadozott. Az öregedő úr így tölti rideg
délutánjait. Most felkapta fejét.

— Mi? Mit beszélsz? — kérdezte.

— Komorovszky felégette Bocát — ismételte
Janó. — Giskra kapitány csehei kiindultak a bánya-
városokból és szerte dúlják Liptót!

Hangja csüggedt volt. Tétován megjegyezte:

— Minden órán itt lehetnek. Mitévők legyünk?

Gáspár úr felállt. Az ablakhoz bicegett. Boca
felől valóban füst szállt az égre. Csúf, fekete füst.

— Uram Isten! . . . — kiáltott fel. — Hát nem
lesz nyugság ezektől a cseh latroktól?

Körülnézett. Bosszúságát Janón töltötte ki:

— Hát te mit gyűröd itt azt a zsiros süveget?
Mit tátod a szádat? Mi vagy: porkoláb vagy anyám-
asszony katonája?

— Nem vagyok anyámasszony katonája! —
sértődött meg Janó. — Én is voltam a galambóci
csatában, ahol úgy megütötte lábadat, nagyuram,
egy fáradt ágyúgolyó, hogy most is sántítasz tőle.

— A te lábadnak nem történt baja! — nevetett
epésen Lehotay Gáspár. — Elfutottál.

Lábát tapogatta. A rosszul összeforrt csontot

gyakran hasogatta a köszvény. Janó szemrehányóan csóválta fejét.

— Ejnye, ejnye, — mondotta — ezt mégse érdemltem! Hogy kicsúfolj, nagyuram!

— Jó, nem érdemlted. De hadd nézzük, hogyan látod el a porkolábságot veszedelem idején?

— Már rendelést tettem — bátorodott neki a porkoláb. — A fegyverházból felszereltem a várbeli legényeket. A falubeli férfiakat is felparancsoltam őrizetre.

Az udvarról éktelen zsivajgás hallatszott. Asszonyi perpatvar, gyerekek sírása, közben birkák bégettek, kecskék mekegtek, csirkék csipogtak s egy-egy tehén is elbődült mélán.

— Jön az egész falu! — csapfa össze kezét Janó.

Gáspár úr nevetett.

— Ó te boldogtalan! Csak nem gondoltad, hogy a férfiak feljönnek minket védeni, családjukat meg lent hagyják prédára! Most eredj, szedd rendbe őket!

Janó kiment. Lehotay Gáspár felhajtotta a kanta fenekén maradt bort. Majd körülszemlélődött a falon: régi fegyvereit bizony kikezdte a rozsda, a páncélingek szakadoztak. Kezébe vette pallosát, kardjait: csorbák egytől-egyig. Ilyen a békén heverő, béna és kivénült vitéz fegyvertára!

— Péter, gyere be!

Szólítására inasa lépett be. Öreg legény, akár a gazdája. Nem lakáj vagy szolga volt ez a Péter, hanem szabad magyar telkesjobbággy, amolyan jobbágyivadék, akik közül akárhány már kurta-nemesi rangot is kapott ez időben. Péter azonkívül ura fegyverhordozója is volt, otthon pedig, béke idején, a család meghitt mindenese.

Fösvényen mérte a szót. Most sem beszélt. Értette dolgát. Leszedegette a falról az egész fegyvertárt és a jobb darabokat urára öltötte. Közben nő-

mely páncélt, fegyvert gondosan megnézegetett, félrerakott. Aztán megkérdezte:

— Ezeket felölthetem?

— Őltsd!

Egyenes pallosára támaszkodva, Lehotay Gáspár úr lebicegett az udvarra. A lépcső alján megrekedt a teméntelen néptől. Ellepték az egész udvart. Janó nagy igyekezettel egyenkint parancsolgatta ki közülük a férfiakat s fegyveresen küldte őket a bástyára.

— Állatokat a fészerbe, istállóba! — parancsolta most recsegő katonahangján Gáspár úr. — Az apróbb marha menjen a pincébe! Minden háznépből egy gondoskodjék róluk. Asszony nép, fel a házba!

A tömeg elkavarodott. Tolakodtak, zsibongtak. Aztán a rend lassankint kibontakozott.

Az úr előtt sorbaálltak a férfiak. Mindnek volt felpeckelt kaszája, némelyek a cséphadarót is elhozták. Rettenetes fegyverré lett ez egykor a husziták ellenében.

— Ennyi ember pokolba kergeti a cseheket! — düllesztette ki mellét Janó.

— Nono! — dörmögte Lehotay. — Bízol bennük?

— Hát mondják, hogy sokan amazokkal tartanak — felelte halkán Janó. — Nem nagy a lelkesedés...

— Emberek! — kiáltotta a várúr. — Viselkedetek emberül! Aki vitéz: gondom lesz rá, el nem marad jutalma. Aki azonban gyáva vagy áruló: megölöm a magam kezével.

— Vivát! — kiáltották a várbeliek.

— Vivát! — visszhangzottak a parasztemberek.

Gáspár úr visszament a házba. A termeket ellepte a nép. Már csak hálókamrájában maradt helye.

— Hívd a kisasszonyt! — szólt Péternek.

Lehotay Mária, a várúr leánya belépett. Közepes termetű, izmos leány volt. Sötétbarna haja

középen elválasztva, kétfelől hátrafésülve kerítette napsütötte arcát. Ivelt szemöldöke, egyenes orra kissé fiússá tette arcát. Izmos alakja mutatta, hogy a házimunkán kívül szorgalmasan űzhet valami apródjátékot is, mert termete inkább fiús alakot kölcsönzött neki.

És Lehotay Mária valóban erős jellemű leány volt. Határozott vonásaival különös, érdekes szépség. Izig-vérig magyar leány. Apja leánya! Kissé makacs és szilárd, nehezen rábeszélhető teremtés, aki szeret a maga feje után menni. Nem csoda, hiszen katonák nevelték: az apja, meg Péter.

Édesanyját nem is ismerte, így édesapja maradt mindene: testvére, anyja s apja. Testvére ugyanis nem volt és ez a testvértelen és anyátlan leány állandóan apja és Péter bácsi keze közt nevelődött keménnyé, határozottá, szinte csaknem katonássá. Volt belőlük jónéhány akkoriban szerte az országban. Volt ilyen még azelőtt is a magyar történelmben bőven, hiszen a magyar leány nemcsak otthoni munkát végzett, hanem tudnia kellett saját házatáját megvédeni az ellenféltől, ha a férfiak távol voltak.

És ez a két vén harcos, az apja meg Péter, mire is taníthatták volna meg Máriát, ha nem arra, amirehhez értettek: kardforgatásra, vívásra, lovaglásra, vadászatra. Hiszen nagyon jó volt akkoriban ezt is tudni egy magyar leánynak, különösen itt a Felvidéken, ahol jónéhány éve állandóan be-betörték a cseh martalócok. Ha pedig tréfából apródgúnyába bújt Mária, bizony senki sem ismerte fel a daloló kedvű, vidám kisasszonyt! Még maga Péter bácsi sem ismerte fel iziben. Igaz, hogy ilyenkor Péter mindig azt emlegette, hogy öregkorában már meggyengült a szemelátása. Pedig a való az volt, hogy a fiús természetű és délceg járású Mária tökéletes apród volt. Apja nevelése!

— Bocsáss meg, apám, kissé késtem. Szalmát vitettem szobáimba, ott helyeztem el a gyerekeket — mondotta a kisasszony.

— Jól tetted, Mária — hagyta rá Lehotay. Igazában nemigen figyelt arra, mit beszélt a leánya. — Fontos szóm van veled. Péter, ne menj el, rád is tartozik, amit mondok:

— Ha Giskra latrai megtámadnak, megtesszük, amit tehetünk. De nagy a veszedelem. Egyetlen gyermekemet, örökösömet nem tehetem ki a csehek kényének. Légy készen! Mihelyt parancsolom, Péter kivezet a titkos folyosón a várból és a Szepességbe nyargalsz. Isten áldjon!

Mária megdöbbsent. De kevésbeszédű, rideg apja mellett nem szokta meg az érzékenykedést. Az öreg úrnak se volt ez kenyere. Máriát valósággal meglepte, hogy apja most gyengéden megölelte, megcsókolta s ujjával homlokára keresztet rajzolva adta rá áldását.

Az éjtszaka készülődéssel telt. A bástyák sarkain tüzek égtek, messze világították a tájat. Lehotya vára nem volt sem magas, sem nagy. Egyik meredek oldalán a Fekete-Vág védte, a lankára néző más részen csak sáncárok.

Másnapig nem mutatkozott az ellenség. A falubeliek közül sokan visszatértek házukba, folytatták a félbehagyott munkákat. Dél elmúltával a szomszédos Maluzsina házai füstölögni kezdtek. A vár tornyából tisztán látszott az erdőbe szétiramodó lakosság és az országúton közeledő ellenség.

Lehotán azonnal megfűjták a kürtöt. A falusiak szaladva tértek vissza. A kaput bezárták, a felvonóhíd csikorogva emelkedett fel rozsdás láncain. Lehotya készen várta az ostromot.

Alkonyatfelé idegen csapat tűnt fel déli irányból. Furcsa hadinép volt. Sorban mentek, mint a zarándokok és vontatott dalt énekeltek. A cseh-morva huszita eretnek „testvérek”, a *bratrik* indulóját. Fekete zsinór ruhájuk, páncéljuk, fejükön mindenféle vaskalap, vállukon hosszú lándzsa. A kapuval szemben négyszöget formáltak, készen minden támadásra, kirohanásra. Nagy sündisznó módjára,

felfelé meredő lándzsa-tüskékkel, lassan, fegyelmetlenül körüljárták a várat.

— Ihol a kedves vendégek! Köszöntsük őket, ahogy illik! — kiáltotta Lehotay Gáspár. Janó segítségével kartácsra töltötte a vár egyetlen kis mozsárát. A bőrtorkú, kurta ágyú nagyot pukkant, szórta a kövecseket a vár alá: oda is veszett volna egy szálíg a mordályégető csapat — ha a lövés talál. De mellément, két csehet ugyan elsodort, de ezek is csak sebbe estek, feltápáskodtak és öklüket rázták a vár felé.

Nem várták meg, hogy az ágyút újra töltsék. Távolabb húzódtak.

Az ágyúszó messzire hangzott. Szürkületkor már benépesült Maluzsina felől az út. Hosszan kígyóztak a fekete gyalogosok, oldalvást kisebb lovasosztagoktól kísérve. Az oszlop élén előkelő fegyverzetű lovas: zárt sisakján tarka tollak, Komorovszky kapitány volt, Giskra egyik alvezére.

Röviden beszélt a korábban jött csapattal. Aztán néhány parancsszót kiáltott. A lovasok felsorakoztak a várkapuval szemben. Lándzsájukat előreszegezték. Lehotayéknak azonban eszük ágában sem volt tanulatlan parasztvédőkkel kirohanni rájuk. Komorovszky kürtöse riadót fújt és felkiáltott a falra:

— Adjátok meg magatokat!

— Nincs felelet! — parancsolta Gáspár úr.

A trombitás ismét megfújta kürtjét, majd így szólt:

— Testvérek! Ussétek le, aki magyar; üssétek le, aki úr és csatlakozzatok hozzánk!

Az egyszerű tót emberek elrémültek, csodálkozva mordultak fel erre a beszédre. Csak az egyik sötét sarokban vigyorgott néhány sunyin lapuló. Janó porkoláb szeme azonban rajtuk volt. Egyenes lelke nem tűrhette a csehek lázítását. Felállt a párkányra és lemordult:

— Menj a pokolba, mert lövök!

— Gyujtsatok a katlan alá, hadd fogadjuk őket forró levessell! — parancsolta Lehotay Gáspár.

A szurkos katlanok alatt fellobbant a rőzseláng.

E közben a cseh gyalogosok szétfutottak a mezőn. Mindegyiknek kurta ásó a kezében, zsák a vállán. Lekanyarították a zsákot, megtömködték földdel. Aztán újra sorakoztak és futvást igyekeztek a vár alá, a magaslat tetejére. A mozsár ismét közéjük dörrent. Most már több eredménnyel, de ez meg nem állíthatta őket.

Nyílzáport zúdíttak a mellvédre, tüzes nyilakat röptettek a tetőkre. Sötét este volt már. Az egyik nyíl beleakadt a saroktornyocska zsindelyébe és lángra lobbantotta. A vár kivilágosodott. A belső szobákban az asszony nép közt irtózatos jajveszékelés támadt. A férfiak is fejüket vesztve futkostak oltani.

— Megállj! — harsogta Lehotay úr. — Pista, Feri, ketten csákányozzátok le a tetőt. A többiek, vissza a helyetekre!

Komorovszky végignyargalta emberei sorát. Ahol legszűkebbnek becsülte a sáncárkot, megállt. A csehek az árokba dobálták zsákjaikat, elborították a hegyes sánckarókat s a rögtönzött töltésen már rohamra is indultak. Egymásmellett két létrát támasztottak a falnak.

Gáspár úr oda kergette embereit. Egy részüknek azonban inába szállt a bátorsága, mások dacosan visszahúzódtak: husziták voltak, a csehekkel tartottak. Csak kevesen siettek védelemre, cséphadaróval, buzogánnyal a fal peremére, cipelve a katlanokat, hogy a létrán felkapaszkodók fejére zúdítsák a forró szurkot. Gáspár úr szaporán bicegett ide-oda és bátran, hidegvérrel osztogatta parancsait. Embereinek tétovázása nem zavarta meg: tudta előre, mit várhat tőlük.

— Péter, Péter! — kiáltotta.

Az öreg inas már mellette is állt. Komoly arccal, mint mindig.

— Most? — kérdezte inkább pillantásával, mint szóval.

— Vigyázz rá! — felelte mogorva gazdája.

Péter bólintott és dörögött valamit. Kétfelé fordultak. Lehotay Gáspár nekiindult a kölépcsőknek, kivont karddal igyekezett a veszélyes pontra. Öreg szolgálja hirtelen gondolt valamit. Letéve szokott lomhaságát, gyors mozdulattal ura után lépett, megérintette vállát.

— No, mi kell? — kérdezte Lehotay.

Péter a kezét nyujtotta. Gáspár úr megszorította szolgálja markát. Egyikük se szólt semmit. Ők tudták, mit jelent ez...

A szolgálja egyenesen a várkápolnába sietett. Apja parancsa szerint ott várt Lehotay Mária. Az oltár előtt imádkozott. Péter várt kis ideig, aztán köhintéssel adott életjelt. Mária befejezte imáját, aztán feltekintett.

— Kisasszonykám, gyerünk!

A leány szeme könnybelábadt.

— Ó Istenem — sóhajtott. — Mi lesz apámmal?

— Isten kezében vagyunk — felelte Péter — majd felfohászkodva hozzátette: — Boldogasszony Szűz Máriánk is vigyázni fog rá!

Többet se szólt. Az oltár mögé ment. Gáspár úr apja valamikor diszes pasztofóriumot* faragtattott oda egy vándor olasz kőfaragóval. A várúron kívül Péter volt az egyetlen, aki ismerte a faragott vörös márványlap titkát. Késével a kő szélén lelökte a vakolatot, aztán két kézzel meghúzta a szélső márványcifraságot. Vasból vert sarkain kifordult a pasztofórium, mint valami ajtó. Mögötte sötét folyosó tátongott.

Péter fáklyát gyújtott. Előrebocsátotta Máriát,

* A pasztofórium az ősi templomok szentélyfülkéje, ahol hajdan az Oltáriszentséget őrizték. A Pest-belvárosi Nagybaldogasszony-főtemplom leckeoldalán ma is látható ilyen.

aztán behúzta maga mögött a kőlapot. Megindultak. Keskeny csigalépcsőn haladtak lefelé. Dohos pára vette körül őket, amint lejjebb és lejjebb haladtak; a falakat moha borította, léptük meg-megcsúszott a nedves kőfokokon.

A végtelennek látszó kanyargás aztán véget ért. Nyilván a vár magaslatának mélyére értek. A lépcső alján folyosó kezdődött. Előttük világosság derengett fel. Tágas terembe értek. Itt jókora szurokfáklya világított.

— Már tegnap gyújtottam — mosolyodott el bajsza alatt Péter. Az alacsony boltozat árnyékában két ló ropogtatta a zabot. Kintről hoztam be őket — mondotta az öreg és szeretettel veregette meg a lovak nyakát. Gyorsan felszerszámozta és már vezette is kifelé a két hátast.

Több vasajtnál haladtak keresztül, az utolsón friss levegő csapott be. A barlang kijárását szikla takarta el, teljesen rejtve bukkantak elő a bokros hegyoldalban a Vág felől levő részen. A lovak lebotozkáltak a meredeken. Alant vasrács tiltotta a felmenetelt. Ajtajához Péternek kulcsa volt.

Fölöttük lángban állt Lehota várának egész teteje. Éktelen sikongás, orditozás, fegyverzaj hallatszott.

— Gyorsan, gyorsan! — súgta Péter. — Az az átkozott tűzfény még nyomunkba hozza őket!

A Vág vize vörösen csillogott. Mária és Péter bácsi lóra szálltak és átgázoltak a folyón. A túlsó parton felrugaszkodtak a kapaszkodón, aztán a derék lovak ügetve tűntek el az erdőben.

Péter ment elől. Meghajlottak a nyeregben, hogy elérjenek a fák koronája alatt. Minduntalan ágak csapódtak arcukba. A sötétség áthatolhatatlan volt. Időnkint a vezető füttyentett és Mária felelt rá, így tájékozódtak, mennyire vannak egymástól.

Órákig haladtak kelet felé. Kis tisztáson lovagoltak, mikor a hajnal első fuvallatát érezték.

— Megpihenhetünk — jelentette Péter.

Pokrócot terített egy fa alá, nyereg lett a párna. Mária sírva fakadt. Elmúlt feje felül a nagy veszedelem, enyhült a feszültség s most könnyekbe tört ki apjának, otthonának romlásán. De Péter bácsi oly szépen beszélt arról, hogy hiszen Gáspár úrnak is módja van elmenekülni a titkos járaton, meg a csehek is szívesen ejtenek főrangú foglyot: végül is megnyugtatta és álomba beszélte.

Pattogó tűz füstjére ébredt. Péter száraz fűvön és rőzsén szalonnát piritott. A hajnal pirossága nem oszlott el egészen az égen. A nap még nem kelt fel. Harmatos, madárdalos pirkadat volt. Jól esett a friss reggeli.

Aztán ismét nyeregbe szálltak. Az erdei ösvényről kitértek az országútra.

— Iglóra megyünk: lengyel zálogos város, oda be nem teszi a lábát Giskra uram pereputtya! Ámbár mégis meglehet. No hát akkor Lőcsére, azt meg nem vívja egykönnyen — elmélkedett az öreg.

Az úton csak gyalogos parasztemberekkel találkoztak, meg néhány vándorral. A csehek garázdasága elriasztotta mostanában az utazó kalmárokat.

Alig is nyargaltak két óra hosszat, egy útkereszteződésnél valósággal nekiszaladtak egy cseh lovascsapatnak.

— Sztoj! Megállj! — kiáltották a csehek.

— Meg ám az öregapád! — kurjantott Péter. Pompás paripáikon nekiiramodtak mint a szél. A leány süvege lehullt, hosszú haja kibomlott mögötte. Váltásdíjat szimatoltak a csehek s felriadó hajrával vágtattak utánuk.

— Ha jól futunk, egerutat nyerünk! — biztatta Máriát az öreg.

A csehek valóban már elmaradoztak. De nem tágitottak. Kiáltozásukkal akarták fellármázni két társukat, kiket portyául küldtek előre ugyanezen az úton. Az útmenti fogadónál a portyák valóban kirohantak a házból, lóra kaptak és szemben közeledtek.

— Kard ki! — vezényelte Péter. Feltámadt benne az öreg katona. Milyen jó volt, hogy Mária is megtanulta Lehotán, mi fán terem a fegyverforgatás. Lám, most hasznát veszi. A nyergen csörgő kardot kirántotta és nyomult Péter után.

Az öreg inas megsarkantyúzta lovát, hogy Mária előtt érjen a két cseh közé. Már lecsapott volna rájuk, de abban a pillanatban lova megbottlott s az öreg nagy ívben repült az útmenti pázsitra, a bokrok közé. Mária egyedül maradt a két ellenséggel. Ezeket úgy meglepte Péter hirtelen eltűnése, hogy a kisasszony bántatlan nyargalt el mellettük. De a következő percben már szorosan sarkában voltak. Az egyik megragadta a leány haját. A Lehotai leány azonban kardjával úgy vágott a kezére, hogy alighanem kereshette utána, hová lett három ujja...

A másik mégis megelőzte és megállásra kényszerítette Máriát. Megtámadta az útonállót, de az csak röhögött és ügyesen védekezett, míg utólérte a csapat. Körülvették a leányt és kiütötték kezéből a fegyvert.

Rövid tusakodás után közrefogták és elindították ugyanazon az úton észak felé.

PRIBELIN VÁRÁBAN

S mint a holló, mint a felhő,
mint az árnyék, mint a szellő,
oly sötéten, annyi zajjal
a zsványhad messze nyargal.
(Arany: Az egri leány.)

Az öreg Péter a bozótba esett. A csehek nem keresték. Mire az öreg kábulatából feleszmélt, a csapat már messze járt, csak a pora látszott. Fel-tápáskodott, megkereste kardját.

Lovát persze elvitték; gyalogszerrel bandukol-gatott a rablók nyomába. Hamarosán el is vesztette őket szeme elől.

Minden szembejövő utasembertől, minden falu-ban megkérdezte:

— Láttál-e nyolc cseh vitézt, egy kisasszonyt kísértek?

— Láttam. Erre mentek, amarra fordultak, — felelgettek. Többnyire azonban ilyenformán hang-zott a felelet: „Láttam, bár ne láttam volna! Az Isten akárhová tegye őket!...” Az ilyenek nyilván nem szívlelték ezt a vendégjárást.

Ilyen kérdezgetés után jutott el az öreg szolga Pribelin váráig. Ólálkodott a kapu körül és váltig szorongott. Egyenes kérdéssel nem mert előállni, gyanúba ne vegyék. Félt is, hogy hamis nyomot követett, akkor eltévesztette a kisasszony útját: ki tudja, hová vitték!

— Dobri vecser! — köszönt a kapuőrökre. — Nem tudtok számomra valami szolgálatot?

— Aztán mit tudsz? — kérdezték.

— Mindenfélét, ami várban, vitézek körül

szükséges. Szolgáltam már Sztrecsnó várában is, de a várúr odaveszett. Hiszen tudjátok...

— Eredj be a várnagyhoz!

Péter bement, levett süveggel, nagy alázatosan neki is elmondta mondókáját, hogy szolgálatot keres.

— Inasra nincs szükségem — mondta Pán Sefcsik, a porkoláb. — De istállószolgának megfogadlak. Kell az ember, mert sokan odavesztek a várbeliek, míg megvettük a várat. Nagy bolondok voltak.

— Köszönöm szépen — hajlongott Péter és adta tovább szerepét. — És mi lesz a fizetségem?

— Pálca a hátadra! — ordította a cseh és kizsigálta Pétert szobájából.

— Hát itt volnánk — dörmögött az öreg és ment az istállóba, átvenni hivatalát. A katona, aki eddig gondozta a lovakat, menten mindent ráhagyott, csak megfenyegette, hogy így meg amúgy, ha nem végzi rendesen dolgát.

Péter máris szorgalmasan kezdte vakarni a szélről álló lovat. Mihelyt azonban a cseh kifordult az ajtón, ő is tovább szemlélődött. Mikor az ötödik vályúhoz közeledett, az ott abrakoló két ló jókedvűen nyerített.

— Ne te, ne, Csillag, Szürke! — nevetett Péter és megölelgette a két ló nyakát. — Hát megismertetek?

A lovak hozzáhajtották fejüket, bökdösték barszoros orrukkal és vidáman nyerítettek.

— Ha a lovak itt vannak, helyben vagyunk — állapította meg a lehotai várszolga. — Lássunk munkához!

Olyan szorgalmasan vakarta, kefélt a lovakat, hogy fényes szőrükön hanyattesett a napsugár. Járatta is az udvaron állatait. Pán Sefcsik előtt becsületet szerzett; a harmadik napon a tornácról elismerően szólt le hozzá a porkoláb:

— Nagy számár vagy, öreg!

Péter csak felnézett rá, hegyeset köpött oldalát, merthogy mit is ért a lovakhoz egy cseh. Magyar ember kell oda!

A lovak nem sokáig pihentek. Mihelyt egy csapat gyalogos megtért a várba, rakodva a környékbeli prédával, a lovasok szálltak nyeregbe. Nagy, erős trombitaszóval indultak ki a kapun. Ott állt Péter.

— Vigyen el az ördög! — áldotta meg őket.

De az ördög nem ártott nekik — egyelőre. Negyednapra kétszerannyian tértek vissza. Élükön szép paripán ficáinkolt egy cseh katonaféle. Elég természetes volt, kissé szeplős és piszeorrú ugyan, amolyan negyvenéves forma, hirtelenszőke.

A várnagy térdelhajtott előtte, levette süvegét és nagyságolta.

— Ki ez? — kérdezte Péter az egyik csehet.

— Komorovszky kapitány úr. De ne kérdezősködjél, hanem szaladj és fogd meg a lovat! Nem látod, hogy leszáll önagysága?

Péter szaladt, fogta a lovat, le is szállt szerencsésen önagysága, kéz-, láb- és nyaktörés nélkül.

— No, hadd lám azt a híres leányzót, csakugyan olyan szép-e, mint hírlitek! — szólt hetykén Komorovszky és a porkolábbal felcsörtetett a lépcsőn.

Péter elbúsulva nézte a kapitány szép paripáját, bevezette az istállóba és haragjában mi telhetett tőle? — belerúgott.

— Nem neked szólt! — vigasztalta aztán a nagycsontú hátast. Bizalmaskodva kérdezte meg a kapitány inasát, Frantiseket:

— A lehotai kisasszonyért jöttetek?

Az vigyorgott:

— Azért. Jó fogást csináltatok!

— Meghiszem azt! — hencegett Péter, mintha része lenne a kétes dicsőségben. — Aztán mit akar vele gazdád urad?

— Ő tudja!

Komorovszky kapitány azonban maga se tudta, mihez kezdjen foglyával. A szokásos módon nem nyerhetett rajta: Lehotát már felprédálta, onnan váltságdíjat nem várhatott.

Mély ablakboltozatban állt Mária s nézte az ólomkarikákba foglalt, vastag kristálylapokat. A homályos üvegen nem láthatott át, de a beszűrődő fény legalább kintről jött, a szabadból. Még sose korlátozta senki szabadságában. Az első napok rab-ságát keservesen viselte.

Az ajtó nyílásakor visszatekintett. A kapitányt meglepte Mária szépsége. Tömött haja kissé zilál-tan kerítette arcát; megsápadt, megnyúlt a fogság-ban. A cseh öntelt, hetyke módon lépett a szobába. Aztán zavarodottan megállt. Szeme Mária pillantá-sával találkozott. Illedelmesen meghajolt.

Az igazi győző ugyan nem így viselkedik fog-lyával. Dehát Komorovszky úr gyöngébbnek bizo-nyult Máriánál. Titkon bosszankodott ezen, de meg-maradt udvariasságánál és megkérdezte:

— Hogyan érzed magad váramban, kisasszo-nyom?

Mária bólintott a köszöntésre. De ridegen felelt:

— Mióta a tied Pribelin vára? Vetted, vagy királyi adományul kaptad?

Komorovszky meglepődött, hogy foglya még őt vonja feleletre. Szó nélkül megfordult, hogy távoz-zék. De Mária hangja megállította:

— Mi a szándékom velem? Mikor bocsátasz el?

A zsoldoskapitány ismét visszatért és felelni akart. Csak éppen az nem jutott eszébe, mit felel-jen. Döngő csizmában, csörgő sarkantyúval, hosszú léptekkel mérte fel-alá a szobát. Aztán hirtelen karbafont kézzel megállt a láánnyal szemben. Ké-ményen a szemébe nézett, várta, hogy megriadjon. Majd lassan elmosolyodott, egyre nyájasabban.

De Mária rendületlenül nézett vele farkas-zemet. Hidegen, szemrebbenés nélkül. Komo-

rovszky arcáról lehervadt a mosoly. Elkáromkodta magát. Sarkonfordult, bevágta maga mögött az ajtót.

— Ostoba liba! — dörmögte. A tornácról leordított a porkolábnak. — Te, Sefcsik! Mi a csodának tartogatod a palotán ezt a vászoncselédet? Mi jutott eszedbe? Mi? Mars a konyhába, dolgozzék, ha enni akar! . . .

Már esteledett és közeledett a vacsora ideje. Evés után Péter az istálló előtt ült és szokása szerint leste a vár kivilágított ablakait. A várnép csupa cseh jövevény: senki sem volt, akivel értelmes, őszinte szót válthatott volna. Mindíg csak magában volt, munka idején, meg pihenéskor.

Egyszerre csak felfigyelt, hogy a konyhaszolgálok zsvajognak, kacarásznak. A konyha ajtaja megnyílt, gyűrött öltözetű szolgálo lépett ki, nehézkesen cipelte a mosogató dézsát az udvarra felvezető négy lépcsőfokon. Mécsessel mögötte jött Frantisek, a kapitány inasa, a konyhabeliek meg nevtették.

A mécs világánál Péter felismerte a szolgálot: Mária kisasszony!

Szíve megdobbant. Lassan felállt, tempós lépésekkel hozzámént, kivette kezéből a dézsát és felfemelte a lépcsőn. Közben odasúgta:

— Én vagyok itt, kisasszonykám, ne félj semmit!

— Köszönöm, Péter bácsi! — felelte Mária ugyancsak halkan.

Együtt fogták meg a dézsa két fülét, vitték a csatornához.

— Most már rendben vagyunk — mormolta Péter. — Kiviszlek innen, ha addig élek is!

— Hála Istennek, be jó, hogy itt vagy — mondta halkan Mária.

— Féltél?

— Nem félttem, csak szomorkodtam — felelte a leány.

A konyhanép ismét harsány hahotába tört ki, az udvaron lézengő fegyverek, csatlósok tódították a csúfolódást.

— Nézzétek csak, milyen lovagja van a konyhakisasszonynak! — röhögött a vastag szakács, ő vezette a nevetőket.

Péter megsértődött. Tótágast állt benne a magyar indulat. Letette a dézsát és végignézett a főszakácson. Mészárosforma legény, nála két fejjel magasabb.

— Gyere ide! — intett neki.

A lárma alábbhagyott.

— Itt verekedés lesz! — rikkantotta Frantisek.

— Én? — kérdezte bizonytalanul a szakács.

— Te, te híres! — biztatta Péter.

A szakács tétován előlépett.

— Parasztszolgákkal nem verekszem, — mondta hetykén és az övéhez kapott.

Péter nem várta be, míg lekapcsolja hatalmas konyhakését. Előreugrott és medvemancsával úgy teremtette képen, hogy a szakács fejest repült a mosogató dézsába.

Olyan hahotázást, mint akkor, azóta sem hallott Pribelin vára.

HUNYADI JÁNOS

Míg túl a Dunán, Magyarország fölött rabló keselyűk keringtek, az ország feje Szendrő várában raboskodott. Hiszen kényelmes szállást adott a nagy saroktorony: asztal, karosszék, medvebőrös heverő — többet nem kívánhatott főrangú vitéz. Pecsénye is volt mindennap hétféle lével, a paraszti gúnya helyett díszes öltözetet is ajándékozott Brankovics György: de az ajtó előtt mégis húsz rác vitéz őrködött éjjel-nappal. Ha sétálni ment a bástyára, nyomában voltak. Bizony rabság volt ez!

Hunyadi János türelmetlenül töltötte az első napokat. Jutalmat ígért öreinek, hívják hozzá Marnavicsot, a despota kancellárját. De az örök nem vállalták: uruk megtiltotta, hogy üzeneteket hordjanak János gróf körül.

Negyednap alkonyatkor ágyán hevert a kormányzó és a vasrostélyos ablakon át nézte a lenyugvó napot. Ekkor csendesen megnyílt a pántos ajtó és köpenyébe burkolva belépett a kancellár. Az ajtó vastag boltozata alatt meghajolt.

— Ajánlom, uram, szolgálatomat — mondotta.

— Beszélj!

A kormányzó felkelt a heverőről és székébe ült. Marnavics a fogoly előtt állt.

— Láthattad, uram, hogy híved vagyok. Szószóló voltam, mikor György urat elragadta az indulat — így kezdte.

— Úgy is mondhatnád, megmentetted Brankovicsot, hogy jóvátehetetlen ostobaságot kövessen el — válaszolta szárazon Hunyadi.

Marnavics ismét meghajolt.

— Raguzai vagyok, tehát a Magyar Korona

alattvalója. Mikor a despota kancellárjává tett, összekötő kapcsot keresett Magyarország és Rácország között.

— Meg hát a maga népe közt úgy se talált volna latinul írni-olvasni tudó embert — mosolyodott el a gróf. — Ne cifrázd a szót. Úlj az ágyra és beszélj!

A hangulat feloldódott. Marnavics beszámolt a történetekről.

— Megérkezésed első két napján a despota vénemberes makacssággal kötötte magát, hogy titkon felkoncoltat. De én erősködtem, hogy Hunyadi János nem tűnhetik el nyomtalanul Szerbiában. Sokan keresnek és sokan tudnának róla. Magyarország megtorolná kormányzója halálát. Erre György úr mást gondolt: öntsék ki haragjukat a magyarok a törökre. Levelet küldött vejének, a török császárnak, hogy most fogva tart, de kész téged, uram, kiadni az ő kezébe. Cserébe visszakérte végvárait.

— Nos, ha alkuszik a bőrömre, kiváltom magamat. Mennyit kíván a vén disznókupec? — kérdezte Hunyadi.

— Nincs annyi pénz a világon, amennyivel felér Hunyadi János a töröknek és többi ellenségeinek! — kiáltott fel Marnavics. — Helyzeted reménytelen — ha nem volnának híveid...

— És mit tettek a — híveim? — Hunyadi megnyomta az utolsó szót.

— Gyorsfutárt küldtem Szegedre, a magyar országgyűlés rendeihez, tudattam velük hollétedet — hajtotta meg fejét Marnavics.

— Köszönöm, nem fogom elfelejteni — felelte Hunyadi. — De ha az országgyűlés, mely csak most készülődik, késni talál...?

Marnavics hallgatott.

A kormányzó felállt, ide s tova járkált szobájában. Aztán megállapodott a kancellár előtt. Marnavics is felállt.

— Szöknöm kell. Ha szerencsével segítesz, nem bánod meg: szép birtokot kapsz tőlem.

Kezét nyújtotta. A rác kancellár féltérde ereszkedett és megcsókolta...

Teltek-múltak a napok. A despota postája megjárta Drinápolyt, — ott székel a szultán — meg is hozta válaszáat.

Barankovics György elolvasta Murád szultán pecsétetes levelét. Kiejtette kezéből s úgy lekókadts karszékeben, mint a szélütött.

— Megengeded, uram? — kérdezte Marnavics és felemelte az írást. Ez volt benne:

Rácország hatalmas és győzhetetlen despotájának hosszú életet, egészséget a földön és hurik ölelését holta után a Paradicsomban! Vettem leveledet, vén róka, és tudatom veled, hogy ellenségeimmel én csatátéren szoktam megharcolni: csapdába nem fogom, orvul nem ölöm őket, mert vitéz vagyok, nem pedig csaló, gyilkos vagy hóhér. Váraidat pedig megtartom magamnak, mint leányod, az én feleségem hozományát. Ideje volna, hogy megjavulj, vén bűnös! Egyébiránt a régi atyafiságos jóakarattal küldi szeretetét szerető vőd:

*Murád,
igazhitű törökök császára.*

György despotának közben megjött a szava. Nehéz sóhajtással kezdte:

— Ó, ha elcserélhetném az én két szerelmes vőmet! Ha Murád lenne Cille grófja: nem hiszem, hogy ilyen lovagias módon akár csak Szlavóniát is elfoglalhatná. De abban bizony nem kételkedem, ha az én hűséges Ulrik fiam lenne a török császár: percig se tétováznék, hogy elvágja Hunyadi János nyakát!

Marnavics kaján arccal toldotta meg a sóhajtozásokat:

— Hja, uram, hiába: nem cserélheted fel őket!

Ebéd utáni idő volt s még csak egyetlen szerb főember ült a fal melletti padkán. Vigyorogva adott jótanácsot urának:

— Miért akarsz csereberélni, Gyorgye? Add oda hát Jánkó Szibinyánit kedvesebbik vődnek, Cillei Ulrik grófnak!

— Elment az eszed, Dusán? — förmedt rá a fejedelem. — Olni mi is tudunk!

— Hát akkor? — csodálkozott a rác.

— Ulrik nem akarja, hogy agyonverjék a magyarok; én se! Azért fordultam a törökökhöz: ez magas politika!

— Nem értek hozzá — szontyolodott el Dusán. — Én csak vitéz rác ember vagyok: ha ölni akarok, ölok és nem gondolok a többivel!

— Mit csináljunk? Most beszélj! — förmedt György Marnavicsra.

A kancellár bölcs ráncokba szedte homlokát. Ez gyorsan ment és jól állt neki.

— Megmondtam már az első napon: alkudjunk, egyezkedjünk! Hallom úgyis, a magyar országgyűlés követe már Zimonymál van...

— Szaladjakatok elébe, fogadjatok muzsikaszóval! Készítsetek nagy ebédet, vágjakatok le száz disznót! Hívjakatok meg ebédre az én Hunyadi barátomat is. Hiszen mindig szerettem őt! — kiáltotta a ravasz öreg és már kész volt maga is elhinni, hogy világéletében ő csak jót akart Hunyadi Jánossal.

Kátai Lelkös Jánost, a magyar követet másnap olyan céccóval vezették be Szendrőbe, hogy nem tudta mire vélni a dolgot. Se vége, se hossza az ünnepi ebédnek. Hunyadi Jánost is díszruhába öltözött testőrök kísérték az ebédre és tiszteletére Brankovics György mondott pohárköszöntőt.

A despota mellett ült az asztalfőn és az öreg a maga késével vágta le minden falatját, úgy szíveskedett. János gróf sem maradt hátra a nagy szeretetben: minden fogás első falatját az ő kedves Gyuri

bácsija fogatlan szájába tömte, hadd lássa, nincs-e mérgezve... Félni kellett ettől a rációk közt nagyon.

Igy vigadtak késő éjszakáig.

— Egész testőrségem álljon díszőrséget Magyarország kormányzójának ajtaja előtt! Becsüljétek meg a ritka vendéget. Reggelig szóljon ablaka alatt a muzsika! — parancsolta asztalbontáskor a fejedelem. Félt, hogy a magyarok kiszabadítják éjjel a nagyurat.

Hát ezt ravaszul megakadályozta az öreg. De mégis póruljárt. Míg éjhoszat pengették a nagy torony bejáratánál a guzlicát és karban énekeltek a nótás szerbek Deli Márkó királyfi hőstetteit — Hunyadi János a Marnavicstól kapott ráspollal, kalapáccsal átvágta az ablak vasrostélyát. Már csak el kellett hajlítani a faltól, akkor szökhet, amikor akar.

Másnap Brankovics Lelkös János urammal traktált az egyességről: Kedves vendége neki Hunyadi János, dehogy foglya, dehogy kér érte váltásdíjat. De hát erősítsék meg Magyar- és Rácország barátságát: ígérje meg a magyar országyűlés, hogy nem háborítja az ő magyar birtokait, ő viszont békességet szerez a török császárral.

— Az egyesség erősítésére pedig — folytatta György úr — Hunyadi János gróf úr küldje hozzám a fiát: Lászlót: úgy tartom itt, mintha tulajdon gyermekem volna, még unokámat, Cillei Ulrik leánykáját is hozzáadom feleségül. No, csapj fel, édes barátom!

És nyujtotta a markát a magyar követnek. De Lelkös János gondolkozott:

— Nagy dolog ez — mondotta. — Hunyadi László tuez legyen Rácországban és Ulrik úr nászságba keveredjék a kormányzó úrral? Már csak mégsem határozhatunk nélküle!

— De csapj fel, édes öcsém! Meglátod, hogy fog örülni az én Jánosom, ha megtudja, milyen okosan végeztünk — biztatta Brankovics.

Látta a követ, hogy nem hagyják tanácskozni kormányzó urával.

— Aludjunk rá egyet — mondotta.

— Aludhatsz, de beszélni nem fogsz vele — gondolta György.

Másnap reggel így köszöntött be a fejedelemhez a követ:

— Én megszerzem veled a kötést, de hívasd ide Hunyadi urat, járuljon hozzá mindjárt ő is.

— Jaj, kedves barátom, ne töltsük ezzel az időt. Megjutalmazom buzgóságodat, de írjuk alá előbb a szerződést mi ketten — erősködött Brankovics.

— Nem nagy időtöltés — mosolygott a magyar. — Éjtszaka már nyílve szőn lőttem be levelet Hunyadi úr önegysága ablakába: tudja, miről van szó.

György úr megadta magát.

— Marnavics, kérd a gubernátor úr önegységát, ne rösteljen idefáradni!

Marnavics elment. Sokáig maradt el. Brankovics egy kancsó szilvóriumot hozatott, hogy el ne únják a várast. Már a felét elkoccintgatták, a kancellár még mindig nem tért vissza.

— Ugyan, Milos szolgám, eredj már, nézz utána, hol marad az a boldogtalan Marnavics! — küldte inasát György úr.

Marnavics sebbel-lobbal tért vissza:

— Hunyadi János az éjtszaka elmenekült fogóságából! . . .

ÚJRA OTTHON

Csillag tűnt fel, fényes csillag,
Merre a nap télben feljő...
Én vagyok az! földi ember,
Fajod régi büszkesége,
Nevem így zeng, míg egy név lesz:
Hunyadiak dicsősége.

(*Arany: Hunyadiak csillaga.*)

Zúgott a szél azon az éjtszakán, mikor Hunyadi János kiemelte ablakának vasrácsát és kötélhágcsón leereszkedett a toronyból. Ablaka a Duna fölé nyílt. Éppen alacsony volt a vízállás, a torony és a fal aljában keskeny kavicsos rész maradt szárazon. Egy-egy hullám ugyan kisöpört a várfalig és megáztatta a gubernátor csizmáját, de nehézség nélkül haladt száz lépést lefele. Marnavics ígérete szerint valóban ladik várta ott, benne két evezőlapát.

Újhold volt, a várfalak őrei nem látták, ki evez hatalmas csapásokkal a túlsó part felé. A laposfenekű csónak jól állta a szelet, hullámokat. Hamarosan kifutott magyar földre...

A folyóparti kis Kepe várának őreit éjnek idején magános vitéz kiáltotta fel: bebocsátást kért.

— Éjtszaka nem nyitunk kaput — felelték. — Ki vagy?

— Ébresszétek fel a porkolábot és jelentsétek, hogy megjött Hunyadi János! — mondotta a jövevény.

A kormányzó nevének hallatára egy istrázsa azonnal lesietett a falról és felébresztette a várna gyot:

— Magános vitéz van a kapu előtt, porkoláb uram. Azt mondja, jön Hunyadi János!

— Hála legyen a magyarok Istenének! — kiáltott fel a porkoláb és rángatta magára dolmányát, csizmáját.

Lármadobot veretett, fáklyákat gyujtatott és felsorakoztatta az udvaron katonáit.

— Jön-e már? — kiáltott fel a falra.

— Még nem, csak a vitéze van itt — felelték az istrázsák.

A porkoláb kivont karddal állt a kapu mögött, perckenként pödörte bajuszát, hogy le ne kókadjon, mire megérkezik a gubernátor. De csak nem történt semmi. Tán vaklárma volt az egész.

A kapu tornyocskájában az istrázsa is elunta meresztgetni szemét a sötétbe, a várvavárt kormányzó felé; lekiáltott a várakozó vitéznek:

— No, mi lesz már?

— Azt kérdem én is, mi lesz már — felelte az egykedvűen. — Nyitjátok a kaput vagy sem?

— Hunyadi János úr önagyságán kívül nincs az az istenteremtése, akinek éjtszaka kinyissuk egy országos végvár kapuját — felelte hetykén az őr.

Erre már elnevette magát a lent álló fegyveres:

— Hát akkor bocsásd le szaporán a hidat, ne cifrázd, édes öcsém! Hiszen én magam vagyok Hunyadi János!

A porkolábnak leesett az álla ennek hallatára. Nyomban fáklyásokat szalasztott a falra, világuknál csakugyan felismerte az ország főkapitányát.

Nosza megperdült a rézdob, riadt a trombita, lepuffant cölöpeire a felvonóhid, csikorgott a kapu, emelkedett a rostély; a várnagy kisietett ura elé, fogadta illő térdhajtással.

Kétfelől nyolc fáklyás kísérte be a várkapun. Hunyadi János az udvarra ért. Végigmustrálta a felsorakozott őrséget.

— Adjon Isten, vitézek! — köszöntötte érces hangon.

— Vivát Hunyadi! — felelték lelkes riadallal a katonák.

Most a sor mellől kilépett egy foszlott ruhájú vitéz. Megemelte süvegét, a kormányzó elé sietett és térdet hajtott:

— Isten áldja meg tenagyságodat — köszöntötte.

Hunyadi a borostás arcba pillantott. Jó hadvezér módjára sok embert ismert ő, sok katonáját, de ennek feje úgy be volt bugyolálva sebkötöző gyolcsba, hogy a szeme is alig látszott. No, de a szeme, hűséges tekintete mégis nagyon ismerős volt.

— Mihály, te volnál? — derült fel a gubernátor. — Bizony már elkönnyeztelek, azt hittem, Rigómezőn maradtál.

Ország Mihály volt, hűséges hadnagya.

— Maradtam, nagyságos uram, de nem sokáig — válaszolta mosolyogva a hadnagy.

— Gyere velem, mondd el, mint menekültél.

A porkoláb saját szobájába vezette nagy vendégét. Szabadkozott váltig, hogy nem készült erre a megtiszteltetésre, de Hunyadi megnyugtatta:

— Hadd el, fiam, én még nem végeztem a táborozással, nem henyélni jöttem; jó szállás ez nekem is, ha neked jó.

Letelepedett a börtakaróval leterített zsuppszalmára, ez volt a díztelen szoba minden berendezése. A hadnagy a csata végéről beszélt:

— Másnap délig tartottuk magunkat. Tízannyi török maradt a szekérsánc körül, mire elfogytunk. A török folyton a nevedet kiáltozta, hogy add meg magad. Azt hitték, hogy ott vagy, uram. Magam hírleltem ezt, hogy ne üldözzenek...

— Nem felejttem el, fiam! — mondotta meghatottan Hunyadi.

Mihály folytatta:

— Végül nekem is beverték a fejemet. Úgy estem a halottak közé. De kemény fejem van, alföldi magyar koponya: bírta. A török nem szokott sietni a temetéssel. Szerencsémre akkor sem eszméltem fel, amikor kifosztottak. Csak később indultam

négykézláb vízért. Akkor a kezükbe estem. Mondtam, hadnagy vagyok, kiváltanak. Erre nem bántottak, bekötözték és őrizet alá vettek. Pár nap alatt túl voltam a nehezén.

Megkérdeztem örömet, egy szutykos tatárt: Mit kapsz, földi, ha jól megőrzöl?

Elmeresztette szemét, nem értette a kérdést. Megmagyaráztam neki. Végre megértette. — Semmit — felelte.

— Hát ha megszököm?

— Karóba huzat mindkettőnket az aga.

— Akkor készülj a halálra, — mondom neki. Mert én bizony nem maradok itt, ha száz szemed volna is! Vagy szökjél velem; házat, földet ajándékozok otthon neked, ha segítesz: ne szalaszd el a szerencsédet!...

— Elhitte?

— El ám! Minden nép hisz nekünk, mert a magyar nem csapott be még soha senkit. Vitézi becsület ez!

— Most hol van ez a tatár? — kérdezte felderülve a kormányzó.

Ország hadnagy kimutatott az ajtón: Ihol e!

Vigyorgóképű tatár strázsált az ajtó előtt. Rongyos, régi a ruhája, de fejében már magyar süveg.

— Aztán hogy nevelsz most belőle jóra való keresztényt?

Mihály nevetett:

— Olyan magyar menyecskét szerzek neki feleségül, hogy megtanulja a kirelájzumát!

— Holnap indulok Szegedre, hol összeül az országgyűlés...

Hunyadi kiadta parancsait a várnagynak:

— Küldj lovaslegényt előre érkezésem hírével! Másik legény ugyancsak azonnal nyargaljon a szomszédos Haram várába: hozzon tíz lovast kíséretemül. Többel nem csorbíthatom az őrséget. Te is tizet adsz mellém. A kíséretet Ország hadnagyom vezeti. Öltöztess fel és adj neki illő fegyverzetet a

tárházból. Tatárját is bujtasd keresztényi gúnyába. Jóéjtszakát!

Ledőlt a heverőre, s újra otthoni földön, biztonságos nyugalomban menten elnyomta az álmot...

A Rigómezőről menekült magános vitéz másnap már szerény kísérettel, de mégis Magyarország gubernátoraként indult útjára. Amerre elhaladt, a falvak apraja-nagyja az útra csődült és felszabadult kedvvel éljenezte a hőst: nem kell többet félni töröktől, némettől, csehtől, ráctól — megjött a kormányzó!

Derűsen köszöngette ő is népének szeretetét. Örvendett, hogy otthon van, érezte, hogy hűség, melegség veszi körül.

— Éljenben nem lesz hiány Szegedében sem — szólt hátra Ország hadnagynak. De a tettekkel megint elakadunk.

— Szégyelhetik magukat uraimék, hogy magukra hagyták a törökkel is nagyságot! — felelte a hadnagy. — Hol maradtak a zászlósurak? Miért nem jött az ország ereje, mikor nagyságod a törökre indult? Magára hagyták Hunyadi Jánost, saját seregére...

A gubernátor gondolkodott:

— Hát ha zokszót ejtenek Rigómezőért...

— Be is verem a fejét, aki ilyet merne! — heveskedett Mihály.

— Verheted már, ihol jönnek! — mutatott Hunyadi keserű nevetéssel az útra.

Porfelleg közeledett. Az országgyűlésre sereglett rendek lóháton vonultak a kormányzó elébe. Elöl a díszbeöltözött főurak, mögöttük az egyszerű nemesek sokasága. A kis csapat előtt megtorlott a menet. Egetverő ujjongással vették körül a magyarok országuk fejét. Jóbarátai megölelték, kezét szorongatták.

Az első örömmiadal elmúltával újra rendeződött a menet. Hunyadi János nyomában tértek vissza a Szeged mellett elterülő táborba. Itt sátorozott az ország-

gyűlés az Alföld síkján. Középen, magaslaton díszes sátor várta a gubernátort. Gara nádor és Hédervári vajda, az ország leggazdagabb főurai segítették le lováról a kormányzót s kísérték a sátorba. Ekkor az összes rendek leszálltak a nyeregből s levették süvegüket.

A dízsátor függőnyeit felvonták, a kormányzó leült a trónszékbe. Nagy csendesség támadt a szegedi térségben. És Hédervári üdvözlő beszédet mondott:

— Áldjuk az isteni Gondviselést, Jézus Urunkat és a Boldogasszony Máriát, hogy annyi baj és veszedelem közt épségben megtartott, megőrzött számunkra. Örvendezünk visszatéréseden. Éljen és munkálkodjon tovább hazánk javára, öregbedésére!

Mikor hajdan Róma végveszedelembe került és kapui előtt állt Hannibál, a szenátus köszönetet mondott a csatából menekedett konzulnak, amiért nem esett kétségbe a haza sorsa felett. Ilyenformán cselekedtek most a magyar rendek is, amikor Hunyadi Jánost, a törhetetlen hőst ünnepelték. De Hunyadi arról sem hallgatott, ami titkon mindegyikük lelkét nyomta.

Megköszönte, hogy az ország egységes és bátor lélekkel viseli sorsát, majd így folytatta:

— Nem pirulok én, magyarok, a mostani kudarcomért. Mert nagy célért, az összes kereszténység oltalmazásáért harcoltam. De a balvégű harc sem lankasztott meg. Inkább tanulság volt, fenytetés, semmint megaláztatás. Nem nyugszom meg benne, Isten segedelmével mihamarább folytatom a harcot s vagy győzök vagy meghalok!

Egetverő vivátozás fogadta szavait. Zászlókat lengettek, süvegek repültek a levegőbe.

Igy nyílt meg a szegedi országgyűlés. Lakomával, vigalommal telt a nap többi része.

Másnap reggel az egész sereg bevonult Szeged városába. A főpapok, főméltóságok, nagyurak megtöltötték a ferences barátok alsóvárosi templomát:

ez volt a város egyik tágas épülete, de csak kis rész ért el a csúcsíves boltozatok alatt, mert nem volt nagy templom. Kis kegytemplom volt ez, a csodatevő Szűz, a Fekete Mária temploma. A sokaság java a templom előtti tágas téren szorongott, úgy hallgatta a bentről kiszüremplő hangokat. Vitéz János váradi püspök, a gubernátor kancellárja szentmisét mondott.

Azután mind a templomban levők letérdeltek és égre emelték három ujjukat. Így cselekedtek a templom előtt kinnrekedtek is. Nagy csend támadt, kihallatszott, amint a szószéken Vitéz püspök olvasta az országgyűlés esküjét:

— Isten téged úgy segéljen. . . .

— Isten engem úgy segéljen — visszhangzották a rendek.

— *Bódogasszony neked irgalmat úgy nyerjen, Istennek minden szenti éretted úgy támadjanak, Istennek szent teste te végnapodon idvösségedre úgy méltódjék, föld tetemedet úgy fogadja, halva onnan harmadnapon úgy ki ne vesse . . . ítélet napján Istennek ő szent színét úgy láthassad, örök pokolba úgy ne temetessél: hogy a szerzést, mit ez ország javára megírtanak volna — erősen és tökéletesen mind megtartod, semmit ellene nem tész, sem tétetszl*

— . . . Semmit ellene nem tészek és nem tétetek! — mondotta utána esküre emelt kézzel erős, mély hangján Hunyadi és utána mind a többiek.

— Amen. Úgy legyen! — végezte a püspök.

A papság kivonult az Oltáriszentséggel. A templomban nyomban megkezdődött a tanácskozás, mert nem volt ott az Oltáriszentség. Ki-ki előállt panaszával. Első a László király fogsága volt.

— Újlaki Miklós uramat küldjük követségbe a császárhoz, hogy traktáljon vele egyességről és a békebontásnak vessen véget — javallotta Hunyadi.

Igy határoztak.

Aztán Cillei Ulrikra járt a rúd. De a ravasz ár-

*Esküre emelt kézzel, erős, mély hangján
mondta az esküt Hunyadi.*

mánykodó nyomban értesült ipa kudarcáról, a török császár feleletéről: mindjárt tudta, hogy Hunyadi napja újra kél. Visszavonult. Már Szegeden volt megbízottja és ajánlotta az országnak meg a gubernátornak Ulrik gróf hív szolgálatait. A békesség kedvéért ráálltak.

Lelkös János mehozta Szendrőből a póruljárt Brankovics ajánlatát: ne bántsák birtokait: hálából békességet szerez a törökkel. Úgy legyen!

Már csak Giskra cseh rablói voltak soron.

— Egy segítség van a latrok ellen: fegyver! — mondotta Hunyadi János.

És a rendek is elrémültek a sok gonoszság halatára. Kimondták, hogy a bányavárosokat bitorló csehek ellen fogjon fegyvert az ország és pusztuljanak minden rablott váraikból.

A minden táján megtépázott, belsejében meg hasonlott ország Szegeden új erőre kapott, újra egységes lélek töltötte el.

A kormányzó elindult Szegedről, hogy helyreállítsa Magyarországot...

MEGTORLÁS

Kassa mellett egy földvárban
tívornyázott a cseh rabló...

(Arany: Az egri leány.)

Giskrát s a cseheket mindaddig kergeti,
hogy Giskra az erőt már nem szenvedheti.

(P. Horváth Ádám: Hunniás.)

Péternek tekintélyt szerzett a pribelini várban
tenyere, mellyel a mosogató dézsába röpítette a szá-
kácsot. Ettől fogva senki sem mert belekötni. Mária
panasz nélkül végezte a legnehezebb munkát. Büsz-
kébb volt, semhogy zokszót ejtsen. S vigasztalta,
hogy maga mellett tudta a hűséges Pétert.

Ámbár Péter bácsi vigyázott, hogy túlon túl ki
ne mutassa barátságát. Csak néha, titkon váltott
vele néhány szót.

— Hadd tudjam meg, ha valaki bántja kis-
asszonykámat. Majd ellátom a baját annak! — ígérte
az első napokban.

És ha eleinte valóban voltak is még kisebb
ízeltlenségek, Mária elmondta az öregnek. Dolgos-
nak nevelődött, erősnek, de szó nélkül mégse
túrta, hogy alacsony lelkek bántalmazták. Péter
háta mögött csípkedték a konyhaiak. De aztán az
esti sötétben egyik-másik szolgálónak valaki meg-
húzta a fülét, vagy elgáncsolta — a bűnt még aznap
követte a büntetés. Mikor a kukta egy napon el-
rántotta Mária elől a pecsenyét: éjjel kóc került a
szájába, hogy mukkani sem tudott és úgy eltángá-
lódott, hogy hetekig tele volt kék és zöld foltok-
kal. Ettől fogva senki se mert csúfolódni Máriával.

— Mi lett apámurammal, Péter bácsi? — kérdezte egy alkalommal Mária.

Péter csak vállat vont. Gondolta, de nem akarta megszorítani kis úrnőjét. Csak ennyit mondott:

— Nem menekedhetünk innen. Hét vármegye tele van a cseh zsidókkal. Cseberből vederbe esnénk.

— Várok türelmesen, — sóhajtotta a leány.

— Én meg nyitva tartom szememet — felelte Péter.

Igy is volt. Péter már nyugodtan járt-kelt a vár körül. Lejárt a faluba is, ahová lassacskán szeszázlingóztak a szétfutott lakosok. Egy-egy pohár bor mellett az öreg Péter összebarátkozott a tót jobbágyokkal.

— Hasznomra lehetnek — gondolta.

A falusiak elmondták a szállongó híreket. Péter sok mindent hamarabb tudott meg, mint a csehek, kiknek nem mindent kötöttek orrukra vezéreik. A nép hajlandóságát meg éppen nem ismerhették a jövevények.

— Hunyadi hazajött! — ezzel a hírrel kedveskedhetett egy este Péter Máriának.

Néhány nap múlva megmutatkozott a változás Pribelinben is. Az állandó rablóportyák véget értek. Lovasok, gyalogok naphosszat otthon ültek, kockáztak, verekedtek. Aztán unatkoztak és káromkodtak.

Komorovszky kapitány, aki multkori látogatása után dülva-fülva szaladt el, most visszatért. Parancsokat adott, majd megint elszáguldott. Pán Sefcsik a környékből kisarcolt minden eleséget, felszerelte a várat, ostromra készült.

Péter szorgalmasan járt le a faluba, beszélt az utasemberekkel; tudta, mi történik hét vármegyében.

Giskra János kapitány magához parancsolta alalvezéreit, Komorovszky és Pongrácz kapitányokat. Csúnyán lehordta őket, amiért hódítás helyett dúltak és raboltak; ezzel maguk ellen zúditották a föld népét. Ő bezzeg inkább azt szerette volna, ha va-

lami független grófságot kanyarít le magának a java-részt tótok lakta Felvidékből. Alvezérei azonban nem hallgattak rá, most már későn fogadják le-sunyva pirongatásait.

Aztán megint szerte száguldoztak a cseh tisztek, összeszedték csapataikat és vitték Giskra táborába. Hunyadi közeledett. A cseh hadak egyesültek s mikor Hunyadi megjelent, egyesült erővel — elszaladtak. Ki-ki elbújt a maga várába.

A gubernátor beszállt a bányavárosokba. Aztán három részre osztotta seregét. Egy osztályt a spányol Bastida János hadnaggyal Nyitra és Trencsén megtisztítására küldött. Ország Mihály hadnaggyal Liptóra és Szepesre menesztette a másikat.

— Bánjatok érdemük szerint a rablókkal! — parancsolta.

Péter bácsi mosolygott ősz bajsza alatt, mikor látta a megbolygatott darázsfészket.

— Jönnek a mieink! — dörmögte Máriának.

Naponta szökdöstek el a cseh vitézek. Komorovszky jött mint a fergeteg, szidta a várnagyot, szorosabb őrizetet parancsolt. Inasát, Frantiseket, strázsmesterré tette s vele újabb zsoldosokat küldött a védelemhez.

Maga elszáguldott.

Sok elrabolt vára volt és mindenikben nőtt a baj.

Frantiseknek új rangjában nagyra nőtt a taraja. Maga elé rendelte Pétert, a vén vitézt.

Szükségünk van minden vitéz emberre. Rád is. Ezentúl zsoldot kapsz, de te is fegyverrel szolgálod a várat — jelentette ki büszkén.

— Vállalom — felelte az öreg lovász. — De felpénzt kapok-e?

— Arra ne legyen gondod.

— Mégis tudni szeretném, milyen pénzt kapok? — makacskodott a lovász, mintha bizony ez lett volna legnagyobb gondja.

— Körmöci aranyat — jelentette ki hetykén a strázsamester.

— Magyar pénz, jó pénz: azért szolgálok — hagyta rá Péter, magában azonban hozzátette: De magyar pénzért nem *nektek* szolgálok!

Kardja mellé övére most buzogányt is akasztott, fejébe vaskalapot nyomott. Vitézmódra sétált, közben gondolkodott, miképen szabadíthatná ki ebből az egérfogóból kisasszonyát. Egyre nehezebb, veszélyesebb lett körülöttük a világ. Mária aggódó kérdéseire nem felelhetett egyebet:

— Én nyitva tartom a szemem!

Csöstül szakadt a zápor aznap, mikor Ország Mihály hada megjelent Pribelin alatt. Őrséget állítottak a vár felé, a hadinép beszállt a faluba. Komorovszky előttük ért a várba, az utolsó pillanatban.

Sefcsik porkoláb éppen sorakoztatta embereit.

— Ki vállalja, hogy a magyarok fejére gyújtja a falut?

— Ilyen esőben? — kérdezte Frantisek. Bölcsnek akart látszani.

— Éppen ilyen esőben, hogy odébb takarodjanak. Az idő majd csak segít rajtunk. Talán vissza se térnek többet!

Péter előlépett: ő vállalja.

Komorovszky lejött az esővédte tornácról; hátba veregette:

— Derék ember vagy, öreg! Jól van! De válassz társat magad mellé.

— Nem is megyek akárkivel. Csak vitéz katonával — ravaszkodott a lovasz. Aztán kimutatta Frantiseket. — A strázsamester olyan legény, akivel pokolba mehet az ember! — Magában azt gondolta: De én nem! Oda már csak egyedül mégy, komám! — Rováson volt nála Frantisek: ő úszította Mária kisasszonyra a szolgálókat, csúfolkodva, mikor a kapitány a konyhába parancsolta szegényt.

A cseh legény meghökkent; nem tudta, hogy ő olyan vitéz. A többiek éppenséggel bíztatták: min-

denki örült, hogy nem maga kénytelen ilyen nyaktörő kalandra menni. Frantisek fanyalogva indult Péterrel, vállukon zsuppszalmát vittek, tapló, tűzszerszám a tarsolyukban.

Sötét, felhős nap volt; a földekről friss szagok úsztak, amikor a korai homályban Péter és Frantisek kilopakodtak a várból. Baj nélkül értek a kertek sövényéig. A falu összes kéményei füstölögtek.

Frantisek csettintett.

— Be jó pörköltet főzhetnek most a magyarok! Bizony szívesen belekóstolnék!

— Attól orrod fokhagymás, — morogta Péter. Hangosan megkérdezte: — Talán éhen maradtál az estebéden?

— Nem mondhatnám. Tizenkilenc szilvásgombócot ettem — felelte a cseh.

— Látod, kár volt — magyarázta ártatlan képpel Péter. — Mert ma este még egy jó nagy gombócot kell megenned...

— Milyet? — kíváncsiskodott a cseh.

— Ilyet — válaszolta Péter. Lekapcsolta buzogányát és megkoppantotta Frantiseket. Szó nélkül fordult a latyakba.

Aztán ledobta válláról a szalmát és mint akinek rendben van a dolga, nyiltan bement a legközelebbi házba.

A ház — ismerte az öreg Péter a járást — tele volt magyar legényekkel. Nótáztak, tréfáltak és közben borral locsolták az imént útjára küldött pörköltet. (Jó orra volt Frantiseknek — Isten nyugosztalja!)

— Adjon Isten jó estét! — köszönt be az öreg lovász.

— Fogadj Isten. Ki vagy és honnan jössz?

— Én-e? — adta vissza a szót Péter és kényelmesen letelepett a kemencepadkára. — Sz' én volnék a várbeli csehek spionja!

A magyar vitézek oldalukat fogták neveltükben.

— Nagy kópé vagy, öreg!

— Nem én! — erősködött a lovász. — Kérdez-
tétek csak meg a gazdát, hogy odafentről vagyok-e!

Ismeretséget tartott a parasztgazdával. A derék,
tót azt hitte, hogy pajtása megbolondult. De csak
erősítette, hogy bizony úgy van, ahogyan Péter
mondja.

Tíz perc se telt bele, Péter bácsi a bíró házá-
nál volt, Mihály hadnaggyal szemben.

Egy óra múlva Ország Mihály vezetésével né-
hány magyar katona felgyújtott egy faluvégi kaz-
lat, ahonnan a tűz tovább nem terjedhetett, aztán
nagy hű-hót csaptak, míg az öreg Péter lélekzet
nélkül sompolygott vissza a várba.

— A parancsot teljesítettem — jelentette a
porkolábnak.

— Hát Frantisek?

— Szegény strázsamestert valaki eltalálta
buzogánnyal.

— Ostoba! — mérgelődött Sefcsik. — Miért nem
adta meg magát?

— Adta volna, de elkésett. Cseh hős volt és
meghalt.

A cseh hős azonban nem halt meg. Ahmed talált
rá egy pocsolyában, Ország hadnagy tatár szolgája,
aki a keresztség óta András névre hallgatott. Péter
bácsi buzogánya nem törte be Frantisek fejét, csak
alaposan fültövön vágta. Vérbeborult; esős időben
zúgott is a feje tőle világéletében. De Ahmed-
András látta, hogy van még benne élet és így
okoskodott:

— Derék gazdámát is bevert fejjel találtam.
Kaptam tőle földet, házat, feleséget. Tatárból ma-
gyar lettem. Magyarból cseh már nem leszek, de
próba: szerencse — meglátom, mit kapok ettől a
csehtől!

Életre keltette Frantiseket. Ez meg feleszmélve,
első mozdulatával hasbarúgta Ahmed Andrást: ezt
kapta tőle...

Az öreg ezalatt tréfás-hetykén hőködött a várban: felgyújtotta a falut; hogy csak egy kazal égett le — nem tehet róla! Máriának megsúgta:

— Holnap éjszaka én örködöm a hátsó bástyán. Eredj, kisasszonykám, a konyhában akaszd le az éléstár kulcsát, oda zárkózzál holnap éjszákára... Hátha valami zavar támad a várban.

Hamisan kacsintott hozzá, mintha mondaná: ugye milyen okos az öreg Péter bátya.

Mária értette, miben mesterkedik hű szolgája. Rámosolygott:

— Úgy lesz, ahogy mondogd. Hála Istennek!

Másnap éjszaka a hátsó bástyán valóban Péter örködött. A bástya derékszögben indult a palotától, alatta az épülethez az éléstár kis háza csatlakozott. Ezen a részen örködött Péter. A bástya másik szöglete alatt, a várfal boltozatában volt az istálló: Péter hivatala és szállása. Fölötte azonban már másik őrszem vigyázott.

Azon az esten a napok óta szakadó eső elállott. Az ég azonban felhős volt, sötét. Péter szolgálata éjfélkor kezdődött.

— Így a legjobb — mosolygott bajsza alatt Péter és az eget vizsgálta. Letelepedett a bástya sarkára, elővette subája alól a kötélhágcsót, mellyel a faluban szerelték fel a magyarok. Megerősítette a szuroköntő csatornán. Aztán elkémlelt a másik őrszem felé. De oly sötét volt, hogy a bástya másik sarkáig el sem láthatott. Megnyugodva vetette le a falról a hágcsót.

Az őrnek szabad dudorásznia, énekelnie: legalább el nem alszik. Péter is füttyörészett, dúdolt. Azt a nótát énekelgette:

Hej, gilice, gilice,
repülj ide ízibe!

Mindjárt repülnek, ha nem is éppen gilicék — gondolta magában. Így beszélte meg Ország Mihálylyal. Vigyázzák csak a várat: ahonnan ez a nóta

hangzik, ott ő az ő és ott megtalálják a hágcsót. Miért ontanának magyar várért magyar vért? Rablók ellen vitézkedjenek?

Elégedetten várta az ő gilicéit.

Hej, gilice, gilice,
mért nem jössz már izibe?

Már elfogyott a türelme. Mi lelte az ostromlókat? Alusznak, vagy megfeledkeztek egyezségükről? Hajnallik, nemsokára jön az új istrázsa és rajtaérik az áruláson! Megrezzent, mikor a bástya tulsó feléről szaladó lépteket hallott. Felkapni a hágcsót késő volt. A közeledő elébe sietett, hogy feltartóztassa.

— No, mi baj?

Társa volt, a másik őrszem.

— Valami zörgést hallok az istállóból — mondta aggodalmasan a másik.

— A lovak.

— Dehogy a lovak! Alusznak ilyenkor. Apró zörgés. Gyere, hallgasd meg!

Péter is az istálló felé ment. A fal aljából csakugyan szapora dobogás hallható. Nevetve intette le társát:

— Ostoba vagy! Hát a kecskék. Az ostrom előtt Pán Sefcsik felhajtatta a falu összes kecskéit, legyen húsunk, tejünk. A kecske nyughatatlan állat. Még éjjel is topognak az istállóban, nem férnek a bőrükbe. Azt hallod!

A másik megnyugodott.

— Úgy lehet. Okos ember vagy, Péter. Már megjedtem...

Elváltak. Péter ment és leste tovább a gilicéit. Derengett. No, be kell vonni a hágcsót: ma éjtszaka nem jönnek. És már idelátni túlfelől...

Ekkor az udvarról felvezető lépcsőnél tiz pán-célos vitézt pillantott meg. Szép rendben, csendben felszaladtak a bástyára.

— Itt a váltás. De parádés! — ijedt meg Péter.

Látja azonban, hogy a másik őr ég felé emeli mindkét karját. — Mi ez?

Az udvaron megannyi árnyék, újabb tizes csoportok szaladtak végig. A derengésben egy-egy kiáltás hallatszott.

— Add meg magad! — hallja az öreg lovász is a magyar szavakat. A páncélosok előtte állanak. De egyik nevetve jegyzi meg: Hiszen ez a mi emberünk!

Lementek a bástyáról. Ott állt már Ország hadnagy. Péter nem értette, honnan csöppentek a magyarok. De állani akarta szavát.

— Vezetlek benneteket — mondotta.

— Hadd el — felelte a hadnagy. — Mindent tudunk.

S az udvar közepén parancsolgató alakra mutatott. Péter elhűlve ismerte fel benne Frantiseket. Ország nevetett.

— Magyar katona voltál? — kérdezte Pétertől.

— De az ám!

— Látszik. Nem is értesz az áruláshoz. A cimborád, ez a cseh azonban igen! Pár pohár pálinkáért elárulta nekünk, hogy az istállóból kis ajtó nyílik a szabadba, kirohanás céljára. De most be van falazva. Csak ki kellett bontanunk és szépen besétálnunk.

Az öreg Péter a fejéhez kapott: hiszen az istálló az ő tanyája volt — mégsem tudott erről! A hadnagy vigasztalta:

— Derék ember vagy, öreg vitéz, de az árulást hagyd csak szomszédaidra!

A vár felzendült.

— Itt az ellenség! Fegyverre! — hangzott összevissza.

A palota lépcsőjéről visszanyomták a magyarokat. A csehek nagy erővel rontottak le, eltorlaszolták a bejáratot, aztán a rostélyos ablakokból nyíllal árasztották el az udvart. A behatolók felhúzódtak a bástyákra s a mellvéd mögött kerestek

oltalmat. Onnan felelgettek a cseh íjászoknak. Péter a hadnagy mellett állt.

— Uram Isten! — sópáncodott. — A kisasszonykám amott van az éléstárban! Mi lesz vele!

— Életveszedelem nélkül át nem hozhatjuk az udvaron. Várd ki a végét! — ráncolta homlokát. Fontolgatta, hogyan ostromolja ki a palotaházból az ellenséget. — Hozzatok a faluból egy szálfát, vasaljátok meg a végét faltörő kosnak! — parancsolta. Néhány embere azonnal lesietett, hogy elkészítse az ostromszerszámot.

Mialatt visszatérésükre vártak, a palotába zárt csehek megéheztek. Húsz lépés volt mindössze ajtójuktól az éléstár bejáratáig. Felnyitották az ajtót és egy csapat páncélos vitéz pajzsa mögé bújva kiramodott s a fal mellett igyekezett az éléstárhoz.

— Jaj, a kisasszony! — hördült fel Péter. Nem törődött az ablakokból leselkedő cseh íjászokkal, nem várt parancsot, megragadta buzogányát s a lépcsőn lerohant a falról az udvarra, neki az első csehnek. Parasztvitéz fegyverzetében a páncélosnak. Bajos küzdelem lett volna.

Példája azonban ragadós volt. A magyarok ügyis nehezen viselték a párkány mögött való lapulást. Nagy riadallal rohantak le az udvarra. A nyilazás megszűnt, mert a gabalyodásban kiki saját embereit találta volna. Két csehet levágtak, a többi visszaszorult a palotaajtóhoz, behúzódta és ismét eltorlaszolták.

A magyarok visszatértek a bástyára, csak néhányan rekedtek meg az ajtó boltozata alatt, ahol védve voltak az ablakokból nyilazó, hajigáló csehektől.

— Rőzsét ide, rőzsét! — kiáltozták. A harci láz már elragadta az ostromlókat. Tíz perc se telt bele, nem törődve az áldozatokkal, sebekkel, tüzelőanyagot halmoztak a kapuboltozat alá és meggyújtották. Ki akarták égetni a vastag, vasalt tölgyfaajtót.

A veszedelem láttára a csehek ismét kinyitották az ajtót és lándzsáikkal szétszórták a tüzet. Az ajtó egyelőre biztonságban volt, de a szétszórt máglya részei még égtek a ház előtt. A magyarok még egyre hordták a rőzsét a hegyoldalból és elvakult haraggal dobálták az udvarra; a kis tűzrakásokból hamarosan tetőig csapó lángoszlop támadt.

— Hagyjátok abba! — kiáltotta Péter. Rémülten látta, hogy a láng már az emeletes palota szarufait nyaldossa és szikrák hullanak az éléstár zsindejére.

Az éléstár földszintes épület volt. Padlásán hús-füstölő, s egymásmellett lógtak a vastag oldalzalonnák. A zsindey a többnapos esőzéstől átázott s a szikrák nem tettek kárt benne. De a tető több helyen lyukas volt. Egyszerre csak szörnyű sistergés támadt. A szikrák behullottak a padlásra, a szalonnákra, és a zsírtömeg lángalobbant.

Vakító fény, rémületes zúgás töltötte be az udvart. Pillanat alatt az éléstár teteje egyetlen hatalmas lángoszlop volt. Magyarok, csehek megdermedve nézték, az ellenségeskedés abbamaradt.

— Mária! A kisasszony odabenn van! — ordította Péter. Elragadta egy katoná alabárdját s átfutott az udvaron, hogy beverje az élésház ajtaját. Az ajtó nem engedett, hiába nyomta alabárdját a nyílásba és feszegette.

— Nyomjuk be! — hallotta maga mellett az öreg. Ország hadnagy volt. Nekivetették vállukat s egyesült erővel bereccsentették az ajtót.

A nyíláson füst csapott ki. Péter meghátrált, hogy lélekzetet vegyen, mielőtt berohanna. Ebben a pillanatban nyíl fúródott térdébe. Ország Mihály eltűnt mellőle.

Fuldoklásából s első fájdalmából felocsúdva, maga se tudta, kik cipelték vissza a mellvéd mögé. Fel akart ugrani, de lába nem bírta. Könnyei csurogtak, felcsukló zokogással kiáltozta Mária nevét.

Az élésház megrecsegett, fala megdőlt. Mindjárt beomlik az egész épület!

— Hadnagy úr! Mihály úr! — ordították karban a katonák. Hívták vezérüket, aki eltűnt az égő házban. A tűz terjedt. Utána menni örültség lett volna. De lehetetlenség is volt.

Mielőtt azonban a padlás ráomlott volna az égő földszintre, Ország Mihály jött kifelé a házból. Elvakulva tántorgott, bukdácsolt. Nem látott, nem tudott lélekzeni. Vállán terhet cipelt. A szembenálló felek, a csehek is egybehangzó riadással köszöntötték az igazi hőstettet. Máriát hozta. Emberei ujjongva rohantak elébe, támogatták, kísérték a mellvéd mögé.

A lehotaí kisasszony az ostrom alatt nyilván az éléstár pincéjébe húzódott. Ott talált rá a hadnagy. Beverte két hordó fenekét s magukra öntötte a folyadékot. Így hatolt át a tüzőn. Ruhájukból, hajukból még csöpögött az életmentő nedvesség.

A palota teteje nem fogott tüzet, de a füstöt a szél az ablakokba vitte. A csehek köhögtek, fuldokoltak és mert nem akartak egészben megaszalódni: délre megadták magukat.

Mihály hadnagy parancsot adott, hogy fegyvertelenül, libasorban vonuljanak ki a palotából. A kapuban a selmeci hóhér felállította tönkjét és mellé állt bárdjával.

— Szent Isten! Csak nem öleted le őket! — rémült meg Mária. Ország Mihály mellett állt, de menekülésük óta még nem értek rá arra sem, hogy beszélgessenek egymással.

— Megérdemelnék a latrok — felelte Hunyadi alvezére. — De a törvény csak jobbkezüк hüvelykujjának elvesztésére kárhoztatja őket. Ne tudjanak nyilazni egykönnyen mások.

A kivonulók élén a szakács jött. Kövér könynyeket hullatott, vastag hasa remegett a zokogástól, úgy javeszékelt, mikor a tönkhöz vitték. A hóhér már emelte bárdját az ujjára.

— Megállj! — kiáltotta Mária. Könyörögve fordult Mihályhoz. — Hidd el, nem is olyan rossz emberek. Köztük éltem, megismertem őket: jók is, rosszak is, akár a többi ember. Bocsáss meg nekik, kérlek!

A hadnagy katona volt, nem szokta meg, hogy asszonynépek avatkozzanak dolgába. Meg furcsállotta is, hogy ilyen csekélységért rimáncodjanak. Ő már több csatában vett részt, sokszor látta szemben a halált, csak Rigómezőn ötvenezer tetem feküdt körülötte — most ennek a garázda rablóbandának pár hitvány hüvelykujjon akadjon fenn valaki! Jólelkű fiatalember volt a hadnagy, de harcon nevelkedett, nem szokta meg a könnyeket.

— Nem tehetem. A törvény — törvény! — felelte kurtán.

Mária nem tágitott.

— Gondold meg, hogy a csehek alkudoztak volna és csak szabad elvonulás mellett adják meg magukat. Megadtad volna? — kérdezte.

— Meg — válaszolta a hadnagy. — Bizony egyetlen embert se áldoztam volna ostromon azért a gyönyörűségért, hogy lecsapassam a kezüket. De kegyelemre adták meg magukat.

— Az én kedvemért! — Mária ráemelte tengerkék szemét. A hadnagyot ez szíven érte. Bosszúsan fordult el.

— Ugyan, húgom, gyerekbeszéd ez! — pattant fel és faképnél hagyta a sértődött Máriát. Ekkor érkeztek vissza a faluba küldött katonák, hozták a megvasalt szálfát. Mihály mordan nézte a feleslegessé vált ostromszerszámot, gondolkodott.

— Hé, fiúk! — kiáltott aztán a katonákra. — Ebrudaljátok ki innen ezt a fajzatot!

Hatalmas hahota volt a válasz. Ezért a vastag tréféért szívesen elhagyták a harcosok az ujjvagdosást.

A szálfát két végén megragadta két-két marcos legény s keresztben elállták a vár kapuját. Mert

hát közben már kinyitották és szabaddá tették a járást. Alacsonyan tartották a fát, miközben a többiek nekikergették Masek szakácsot, hogy ugorja át. Szaladt a kövér ember, ugrott — de ekkor amazok hirtelen felkapták a rudat s olyat lendítettek vele rajta, hogy mint a zsák, húsz lépéssel a vár előtt huppant le nagy zökkenéssel.

Utána egyenként követte a többi... Utolsónak maga Komorovszky maradt. Lassan oldalgott a rúd felé. Megnézte alulról, felülről: sehogy se tetszett neki a dolog. Aztán nekiszökött és ugrott. A legények hirtelen felkapták a rudat — de az ármányos cseh csak álltőhelyében szökött a magasba. Mikor a rúd fellendült, ő ügyesen leguggolt és kiszaladt alatta.

Igy ért véget a cseh világ Liptómegyében...

Ennyi volt a magyar bosszú tengernyi magyar könnyért, kínért, ott a szépséges Felvidéken.

Az Úrnak 1451. esztendejében.

LEHOTA

Mert szószóló nyelve néma,
oltalmazó karja béna;
sírba szállott szemünk fénye,
az özvegynek a reménye,
az árvának a törvénye.

(Arany: *Both bajnok özvegye.*)

Az öreg Péternek baltérde kalácsába fúródott a nyíl, keservesen megkínlódott, míg kiszedték. Két legény fogta őt, kettő húzta a nyilvesszőt; szerencsén bele is törték. Akkor harapófogóval folytatták a műtétet...

Mária ápolta az öreget, rakta sebére a gyógynövényeket meg a borogatást, hogy daganata lelohadjon. A többi sebesülte is ő ügyelt. Nem voltak sokan, szerencséire, de némelyik súlyosan volt. Egyik bele is halt.

A sebláz első két napjának elmúltával Péter fájdalma csökkent, agya feltisztult.

— Még itt vannak? — kérdezte. Az ablak felé pillantott.

Az udvarról sürgés-forgás hallatszott, kiáltások, nyers nevetés, a lóitató dézsák loccsanása a kút alatt. A magyar had még a várban időzött.

— Itt — felelte Mária. — Ország hadnagy vette a gubernátor úr parancsát, hogy maradjon, míg mást nem izen. Fegyvernység van Giskrával; békeségről traktálnak.

Hetek multak el így. Híre jött, hogy a lengyel királyné követe jár közben a Hunyadi János és Giskra között való békesség szerzésében. Meg is lett az egység: Giskra Hunyadi hűségére tért,

megtarthatta a bányavárosokat, de a rablott várakat vissza kellett adnia.

Most már az ország többi végei felé fordíthatta figyelmét Hunyadi. Szép pecsétetes levelet íratott az oláh vajdának, Dánnak:

Emlékezzél fejedelmi elődödre, Drakul vajdára, aki a törökkel cimborált. Le is ültettem a fejét Tergovistye piacán. Helyébe téged ültettelek. És íme, te sem vagy jobb a Deákné vásznánál. Te is a törökkel cimborálsz, ámbár máris keservesen sinyled vasmarka szorítását. De hamarosan az én kezem súlyát is megérzed, ha hűséggel, adóval nem hódolsz uradnak: Magyarországnak. Gondold meg, hogy tőlem mindenkor megkapod a rangodnak kijáró megbecsülést. Választhatsz: birtokot akarsz-e Erdélyben, vagy azt a szép piros, drága olasz bársonyt, mellyel Drakul vajda számára illendően bevonattam a vérpadot annakidején. Mert mind a kettőt készen tartogatom számodra!

Melyiket választotta az oláh vajda — könnyű kitalálni.

De Brankovics Györgynél kárbaveszett a síma beszéd. Hunyadi János egyidőben két levelet kapott. Az egyiket az öreg rác despota írta és örömmel tudatta benne kedves öccseurával, Magyarország kormányzójával, hogy a török császárral jó-végre hozta Magyarország békességét. A másikat Krisztics Tamás bosnyák király küldte és azon panaszkodott, hogy Brankovics összeszűrte a levelet a török császárral, ketten kétfelől készülnek rá, hogy megosztozzanak királyságán.

Ennek már fele se tréfa: veszedelemben Magyarország egyik hűbérese s vele együtt török kézre juthat a dalmát tartomány! Nosza, írta segélykérő leveleit Hunyadi Velencének meg a pápának, buzdította Tamás királyt. De a maga hadait is mind összeharancsolta s indította a Délvidékre.

— Megyünk a rácra — szólta Ország Mihály

egy napon Máriának. — Itt maradsz, vagy elkísérjelek valahová, kis húgom?

Máriát megzavarta a kérdés.

— Hazamennék Lehotára, de míg Péter bácsi beteg, nem mozdulhatok — felelte.

— No, majd megnézem az öreget — csak ennyit mondott Mihály és ment a dolgára.

Nem sok ügyet vetett Máriára és Máriát jóformán észre sem vette, hiszen amolyan gyermeklányszámba vette csupán. Mária mindössze talán ha tizenhét éves volt. Katonaember pedig harc idején nem ér rá szoknyák után futkosni. Magyar regula ez régóta. Máriát azonban ez a mellőzés bántotta. Valahogyan úgy érezte, hogy mióta Ország hadnagy élete kockáztatásával mentette ki a tűzből, azóta köze van életéhez s most már további sorsával is törődnie illenék. De Ország Mihály gyanútlanul füttyörészve élte életét s hőstettét jóformán el is felejtette.

— Nem hagyhattalak bentégni, húgám, mint egy kis egeret — válaszolta mosolyogva az eset után, mikor Mária megköszönte önfeláldozását. — Utóvégre keresztényi kötelesség...

Keresztényi kötelesség, — nem is vitéség, áldozat; ez a szerény, finom megjegyzés nem kerülte el Mária figyelmét. Ember a talpán ez az ifjú Ország Mihály!

Mialatt Mária kintjárt a várból gyógyfűveket gyűjtögetni a sebesültek számára, a hadnagy felkereste a sebesülteket. Megnézte, hányadán vannak: ki marad, kit lehet elvinni. Péter bácsival is szóbaereszkedett.

— Hogy vagyunk, öreg?

— Már talán lábra is állnék, unom ezt a sok heverést — válaszolta a lehotai várjobbágy. — Csecsemőgyerek korom óta nem nyugodtam ennyi ideig.

— Azért kérdem, mert holnap indulnánk. Aztán mi lesz veletek?

— Megyünk mi is! — határozott Péter.
— Mert a kisleány csak rád vár.
— Már mint az én kisasszonyom! — igazította helyre Péter.

De Ország elmosolyodott ezen a nyomatékon.

— Á, gyerek az még — mondotta.

— Nem tudhatod! — dörögte az öreg a távozó hadnagy után.

Kemény legény volt Péter. Sziszegett, mikor másnap hajnalban nyeregbe segítették, de emberül titkolta fájdalmait.

Órányira Pribelintől rendben álló hadinép várta őket. A kiebrudalt csehek meg a mindenfelől összeverődő huszita szökevények. Pán Sefcsik volt a kapitány. Ország már várta őket. Mert Hunyadi parancsa bejárta az egész vidéket és Giskra szétzavart hadinépe most már az ő meghagyása szerint gyülekezett s beállt az ő zsoldjára.

Sefcsik elébenyargalt Hunyadi hadnagyának és hadra jelentkezett. A mult ízetlenségeit kölcsönösen elfelejtették: a csehek szépen jobbrakanyarodtak és vonultak a magyar zászló után.

Mária és az öreg Péter a dalolva haladó hadinép után lovagoltak. De egy napi út annyira megviselte a sebesültet, estére lába úgy elzsibbadt, megdagadt, hogy lehetetlen volt továbbmennie.

Mikor a falubeli szállásról reggelre Hunyadi vitézei útjukra indultak, Mária elköszönt Mihály hadnagytól:

— Nem felejtem el, mivel tartozom neked, kedves bátyám. Imámba foglalom nevedet — mondotta. — Gondolj ránk te is jóakarattal.

— Jó egészséget, kis húgom — búcsúzott a hadnagy. Barnapiros arca mosolygott, barátságos szeme frissen csillogott és gondtalanul pödörgette hetyke bajuszkáját.

Aztán elnyargalt embereivel. Többé vissza se nézett.

Mária Péterrel a faluban maradt. Az ereszt alatt feküdt Péter a subáján. A betegség rútol megviselte. Egyre nyögött és sóhajtozott, hogy micsoda tehetetlen, nyomorék vénember ő és most már semmire sem jó.

Hanem aztán mégis csak felgyógyult. Ballába bizony megmerevedett, térde nem hajlott. Sántított, de egészséges volt.

Ismét lóra ültek és folytatták útjukat Lehota felé. Már közeledtek a birtokhoz, mikor az úton félkarú koldussal találkoztak. Kiaszott, cafatos öltözetű öregember volt. Siránkozó alamizsnakéréssel állt elébük.

Az öreg szolga pénzt vetett neki. A koldus tágra meresztette szemét és mikor továbbindultak, rájuk kiáltott:

— Megálljatok!

Utánuk sietett, lovaik elébe állt és megegyeszer megnézte őket. Barázdás arcát előntötte a könny.

— Mária kisasszony! Péter! Hát ti vagytok? — sírta el magát.

— Janó! — csodálkozott Péter. — Erre jutottál? Megismerte Lehotay Gáspár úr várnagyát.

— Mi történt apámmal? — kiáltotta Mária.

De Janó szólni sem tudott, csak sírt.

— Csakhogy megértem ezt a napot, csakhogy legalább kisasszonykámat láthatom élve! — tördelte végül.

Péter lecsúszott nyergéből, megfogta Janó vállát.

Mária is már mellettük állt.

— Mi van Lehotával?

— Lehota? Nincs többé. Felégették, elpusztították a csehek.

A lovakat legelni bocsátották, maguk egy útszéli fa alá telepedtek. Közrefogták az öreg porkolábot. És Janó beszélt:

— A csehek megmászták a falat. Embereink megrémültek, eldobálták fegyverüket. Csak kevés

maradt a falon. A magyarok. Az úr biztatta őket és mindenben elől járt. Két lajtorján jött fel az ellenség. Leforráztuk őket, majd kődobálással még a lajtorjákat is összetörtük. Aztán más létrát hoztak, új emberek kezdték az ostromot. Nekünk már nem volt emberünk, aki hordja a katlanokat, mert egy párat eltalált a nyíl, a többiekbe nem lehetett lelket verni. Így jutottak a csehek a bástya párkányára és levágták nagyurunkat is.

— Rajta, emberek! Ne hagyjuk magunkat! — biztattam a várbelieket. Mert már csak magamra maradtam a vezérkedésben. De ekkor hátulról rám rohantak némelyek a mieink közül. Akik a csehekkel tartottak. Falubeli titkos husziták. Karddal védekeztem, de egy kasza beleszaladt a karomba. Eldőntöttek, ömlött a vérem, úgy elgyengültem, hogy felállni sem bírtam. Az ellenség már az udvaron volt, kitérte a kaput. A kastély teteje meggyulladt. Az asszonyok, gyerekek sivalkodva rohantak az udvarba. Tolongás támadt, mozdulni sem lehetett. Mindenkinek melege lett, mindenki menekülni akart. Már nem volt harc. Egymást tapodták az emberek, a fegyveresek vagdalkoztak, akit ahogy értek. Szerencsére a csehek még az égő épületekbe igyekeztek, hogy raboljanak, ameddig lehet. A falubeliek meg ki a kapun. Már aki élve maradt.

— Egy derék legény engem is megmentett, bekötözte karomat. Egy hét múlva üszkösödni kezdett. Szentmiklóstra mentem, ott egy felcser levágta. A lehotaiai szétszaladtak az erdőkbe, hegyekbe. Másfelé kerestek urat, munkát. Mert hát a csehek a falut is kirabolták, felégették. Az uraság odaveszett, ki segítse hát a parasztokat, hogy új barmokat szerezzenek s újra vessék a széttaposott földeket? Így hát nincs többé Lehota: se vár, se falu. Magamnak is, nyomoréknak, csak a koldustarisznya jutott, az utak széle...

Hármasban folytatták az utat Lehota felé. Mária

apját siratta. Péter a rájuk szakadt nyomorúságon sóhajtozott. A Vág-parti erdőből kiérve, túlhan egyszerűben elébük meredt a vár pusztá romja: fedél-
len, kormos falak, üres ablakok.

Sírva gázoltak át a vizen és mentek fel a ma-
gaslatra. A felvonóhid épségben maradt, lebocsátva.
Beléptek a kapun, a törmelék, üszkös, leszakadt ge-
rendák, kőgörgetegek borította udvarra. Szer-
te félig-
égett tetemek heverték. Elharapott csontok farkasok
éji látogatásairól tanúskodtak.

Bejárták a várat. A bástyák kazamatái s a kas-
tély földszinti szobái, melyek boltozva voltak, épen
maradtak. A gerendapadlós emelet és a padlás le-
égett, beomlott. De a berendezést, felszerelést mind
elemésztette a tűz vagy elhordták a rablók. Amit el
nem vittek s a tűz is megkímélt, azt összetörték.

Mária erős lélekkel viselte a borzalmas látványt:
otthona romjait, a felismerhetetlen holtakat, kik közt
volt bizonyára apja is. Érezte, hogy magára maradt,
a maga erejére s úrként kell viselkednie. Szeme
száraz volt.

— Gyerünk innen, kisasszonykám!

Két öreg szolgálójával lement a faluba. Az is rom,
üszök. Mindössze öt jobbágycsalád tért vissza: hat
férfi, négy nő és nyolc gyerek. Ezek is halottaikat
siratták. Öt háznép — ennyi maradt Lehotából. Le-
égett viskóikra új zsúpfödelet húztak s a földben
maradt hagymán, répán éltek. A szántóföldön alig
maradt kalász letaposatlan. Ki ad jövőre vetőmagot,
honnan lesz ígásbarom a mezei munkához? Megszó-
kásból mégis kitarattak a régi hajlék mellett, a nyo-
morúságban . . .

Az úrnő érkezésére összeszaladtak, örvendeztek.
De hát hogyan védje meg, hogyan segítse alattvalóit
egy alig tizenhét esztendő magárahagyott leány?

Péter iszákjában még tartott a Pribelinből hozott
eleség.

Másnap a két béna várbeli szolga: Janó és Péter
vezetésével a hat jobbággy felment a várba. Eltaka-

rították a halottakat. Egy sarokba halmozták a kormos fadarabokat. A kőomladékok közt is valamiféle rendet csináltak.

Mária beköltözhetett a családi fészekbe. Egyik szobának megmaradt az ajtaja. Ebbe hordták a talált bútorokat: két padot, egy háromlábú s tuskóval fel-támogatott asztalt meg ágyul zsúpszalmát. Konyha-edény is került a romok közül.

A vár úrnője két emberével este felhúzta a csapóhidat.

Igy éltek. Péter vadászni járt. A jobbágyok hoztak nekik gyökereket és gabonamagvakat, melyeket megtörtek mozsárban. Ilyen liszten uraskodott Lehotay Mária.

— Bagolynak való szállás ez — jegyezte meg egy ízben a félkarú várnagy. — Nem maradhatsz itt télire, kisasszonykám.

— Hová menjek? — kérdezte Mária.

— Valami atyafiságodhoz, hogy oltalmazzanak, istápoljanak.

Mária fejét rázta:

— Nincs nekem atyafiságom. Házának utolsó sarja volt az én jóságos édesapám. Anyám lengyel földről származott, az is korán elhalt.

Hallgatott. Aztán hozzátette:

— Már csak a jó Istenre maradtam, az árvák gondviselőjére.

— Miképen hazánk, szegény, árva Magyarorszá-
szág — bólogatott Péter, az öreg vitéz.

ORSZÁGOS DOLGOK

De hírnök jő s pihegve szól:
Uram, hatalmad eldőlt,
hazádon nem kormánykodol,
a polcra már Ulrik ült.

(Czuczor Gergely: Hunyadi.)

Cilli várában először Eufrozina asszonyhoz rontott be Brankovics uram futárja a Jób-hírral: Hunyadi hadai Szerbiát dúlják. Így fizetett Hunyadi a maga fogságáért és a török cimboraságért.

A grófné szaladt fel a nagy palotára. Ott ült a hosszú asztalnál Cillei Ulrik és kettesben bölcsekedett a boroskancsóval. A grófné elkapta előle a kancsót és földhöz vágta.

— Hát ezt jól kifőzted! — kiáltotta. — Addig okosítottad öreg apámat, addig ármánykodtál vele, míg Hunyadi rátört Szerbiára. Te vagy az oka, te vitted az öreget veszedelembe !

A hosszú Ulrik most ugyancsak kicsivé zsugorodott. Csak bámult a padlón elfolyt drága szőlőnedűre. Nehezen jött meg a szava:

— Nem én tehetek róla, hanem sógorod, a szultán. Én bezzeg elvágnám Hunyadi torkát, bárcsak tehetném!

De Eufrozina grófné nem tett lakatot a nyelvére: kardos rác menyecske volt. Ulrik kérlelni kezdte:

— Ne bánts már, Fruzsinka, hiszen semmi baj sincs. Igazában még el sem kezdtem nagy terveimet.

— Hagyd abba, hagyd abba az Istenért! — sikoltotta Fruzsina asszony — addig tervezgetsz, míg végül Cillit is feldúlják a magyarok.

De a cselszövő sárga arcának minden ráncában ezer ördög bujkált. Vigyorgott:

— Még is én leszek Magyarország kormányzója!

No ezt éppen most nem várta volna Eufrozina. Elállt a szava. De Ulrik ismét elemében volt.

— Először is György apóról elhárítjuk a veszedelmet — kezdte.

— Hogyan?

— Az én dolgom. Bízatsz bennem.

— Jól van. Hát aztán?

— Aztán ... aztán félreteszem Hunyadit az útból és magam ülök a polcára.

— Már erre magam is kíváncsi vagyok — mondotta csendesebben a grófné.

— Hiába, nem mondom meg előre. De készíts lakomát, mert hetedhétországra szóló vendégség lesz nálunk.

... Egy hét sem telt belé, gyorsan jártak a lovak, Ulriknál vendégeskedett Einczinger gróf, az ausztriai rendek szószólója. Giskra János kapitány is beállított. Aztán Magyarország három leghatalmasabb nagyura: Hédervári, Ujlaki és Gara.

Estig tartott az ebéd, reggelig a vacsora. Akkor vadat üzni mentek az erdőre, kihűtözték fejüket. Aztán Cillei gróf felvezette vendégeit a lovagterembe s mikor hátsóban maradtak, magukra reteszelték a vastag ajtót. Mutogatni kezdte a felszögeezett szarvasagancsokat, bezzeg nagyok. És mindezeket a vadakat ő ejtette el. Majd a szögekről egymásután szedegette le a fegyvereket, az urak kezébe adta. Dicsérték, hogy szépek, jóveretűek.

— Ennyi fegyverrel főhadra is mehatsz, uram, nemcsak fővadra — szólott Ujlaki.

— Kicsi az én országom, gyenge vagyok — szerénykedett Cillei. — Meg aztán kire mehetnék? Talán álnok szomszédomra, Fridrik császárra?

— Ezzel a szomszédoddal mindnyájunknak lenne egy kis számadásunk! — dörögte Ujlaki. — De ausztriai uraimék ugyancsak védelmezik a bitorlót. Einczinger belekarolt Cilleibe.

— Nem a! — mondotta. — Ketten szövetségre léptünk. Igérem, hogy az osztrák rendek, vezérletem alatt ezentúl csakis László királyt szolgálják. Ha kell, Fridrik ellenére is!

— Ha nincs ellenetekre, urak, beszéljünk erről a — vadászatról — invitálta Cillei asztalhoz vendégeit.

Az ólomkarikákba foglalt máriaüvegen széles fénykévék hulltak a lovagterem boltozatai alá az oszlopokra és fegyverekről szállongó sűrű porra. Az ablakokból egymásután fogyott el a fény, már csak az utolsó szüremlett be vörösen, alkonyati bágyadsággal. Az urak még mindig tanácskoztak.

— László király kiszabadítására mindnyájunknak gondja legyen — dörmögte Hédervári. Néhai Erzsébet királyné esküdt hívei voltak valahányan. De Cillei Ulrik ájtatosan forgatta szemét.

— Legkivált mégis az én szívemet nyomja, hiszen vére vagyok László királynak. Fridrik császár után legközelebbi atyjafia. Fridrik ugyan atyai nagybátyja a szegény árvának, de én meg anyai nagymamának öccse vagyok — sopánkodott. — Ó, ó, szegény királyi öcsém! Micsoda ember kezében sýnlódsz!

— Nem tőrjék tovább Fridrik bitorlását. Haza-hozzuk őfelségét. Majd mi gyámolítjuk gyenge gyermekségét — erősködött Gara.

— Ki is volna erre méltóbb, mint ti — édeskedett Cillei.

— Hadaim veletek harcolnak — mondotta Giskra.

— Hát Hunyadi? — kérdezte Gara.

Irgyelt ellenségük neve nagy felzúdulást keltett. A főmagyarok vetekedve szidták, rágalmazták az ország első hősét: hogy magának és fiainak keresi a koronát ez az alacsonyról felkapaszkodott kapitány; fölébe kerekedett a régi nagyuraknak; és hogy már elég volt a gubernálásából.

Az idegenek még egymás arcára se pillantottak.

Kárörvendő képpel gondolták, hogy ime, hogyan marják egymást ezek a főmagyarok. Vajjon, hogyan fordíthatnák ezt a maguk javára?

— Nem kell! Maradjon magának! — harsogta Ujlaki.

Cillei azonban ravasz mosollyal csitította:

— Ne feledd, uram, hogy Magyarország nagy-része hallgat Hunyadi Jánosra. És mégis ő az ország kormányzója. Gondolod, hogy ellenkezni fog velünk?

Az urak elcsendesedtek. Mindükben forrt az indulat, de tudták, hogy a kormányzó tisztalelkű, hív szolgája a hazának. De megvallani ezt nemigen akarták.

— Nem fog ellenünk fordulni — szólt csendesesen Hédervári.

— Nos, annál jobb. Szólítsuk fel, hogy csatlakozzék hozzánk — indítványozta Cillei. — Maga járjon elől a király kiszabadításában. Akkor aztán le kell mondania a gubernátorságról. Mi majd tesszünk róla, úgy kicsöppen a hatalomból, hogy maga se veszi észre.

— Nagyeszű ember vagy, Ulrik! — ölelgették a nagyurak.

Kezet adtak egymásnak:

— Ebben maradunk. Jövő hóra összegyűjtjük hadainkat!

Cillei Ulrik pedig ezt gondolta magában: Elmegyünk vadászni. Ti felhajtjátok, elfogjátok, lelővitek a vadat. Én pedig egyedül megeszem...

Mélyen járt Szerbiában Hunyadi János, mikor hírét vette, hogy Cillei hadai ismét Szlavóniára törtek. Mit tehetett? Visszafordult, mert első kötelessége a magyar föld oltalma. Vissza fogja adni, fizetni ezt a rablónak a maga földjén!

De mielőtt Cilleire támadhatott volna, a határon a szövetkezett magyar nagyurak várták. Drágaköves a ruhájuk, fényes kísérettel jöttek. Illendő főhajtás-

sal járultak a gubernátor elébe, de arcuk gőgös volt, hangjuk kemény.

Leültek a kormányzó sátorában. Kint dobogtak a jövő-menő lovascsapatok, felrivalltak a tülkök.

— Mi jó hozta élémbe, uraimék, tekegyelme-
ket? — kérdezte Hunyadi János.

Az urak egymásra néztek. Szemtől-szemben lé-
vén Hunyadival, megcsendesedtek. Végül Gara vette
fel a szót:

— Azért jöttünk, hogy békességet szerezzünk
nagyságod és Cillei Ulrik között.

— Megbocsássám, hogy magyar földet prédált?
— kérdezte keményen a kormányzó.

— Meg. De még tedd is Szlavónia bánjává! —
robbant ki Ujlaki.

— Ugyan? — A kormányzó csodálkozott. De
Gara magyarázóra fogta.

— Cillei nagy érdemeket szerez a korona körül,
méltó bocsánatra és szolgálatai jutalmára — mon-
dotta. És elmondotta sorra, mint szövetkeztek a gróf-
fal László király kiszabadítása érdekében.

Hunyadi valóban megenyhült:

— Isten a tanúm, — mondotta — milyen kellet-
len fogadtam a gubernátorságot s mennyire örven-
dek, ha megkönnyebbül tőle vállam. Bizony, szaba-
dítsuk ki a császár kezéből urunkat s örömet le-
teszem hivatalomat. Öreg vagyok már, bajoskodjék,
aki ifjabb, aki jobban bírja. Magam vezetem a sere-
geket Bécsre...

Elindultak hát a magyar hadak, a csehek csat-
lakoztak hozzájuk, aztán az osztrákok is, hogy leves-
sék nyakukról Fridrik császárt, a fősvény gyámkor-
mányzót. Fridrik bezárkózott Bécsujhelybe, rövid
viadal után megértette, hogy az évek óta tartó huza-
vonát nem folytathatja tovább: bitorlásának befel-
legzett. Lászlót, a gyermek-királyt kiadta Einczinger
grófnak, maga pedig hazatakarodott Stájerországba.

Nagy pompával vitték a gyermeket Bécsbe. Oda-
gyültek a magyar és a cseh rendek is. A bécsi Vár

lovagtermében, hosszú asztal körül ültek a magyar, cseh, osztrák urak. Tanácskoztak, hogy három országa közül melyikben lakják a gyermek-király. A tizenkétéves László a szomszéd szobában hallgatta a nagyhangú vitákat. Hol lakják hát ezután? Bécset ismeri: itt telt apátlan-anyátlan gyermekkorának javarésze, a rideg esztendőök Fridrik bácsival. A csehekről nem sokat tud... És hirtelen elhatározással felugrott és kiszaladt a lovagterembe.

A vetélkedés elnémult. Padok tolódtak, sarkantyúk zörögtek: a gyülekezet tisztelettel felemelkedett.

És a gyermek elfogódottan, félénken megállt a hosszú asztal fejénél, lesütötte szemét és ezt mondotta halkán:

— Magyarországon születtem, Magyarországon akarok lakni.

— Vivát Ladislaus rex, vivát! — tört ki a magyarokból az öröm.

A kamarások visszakísérték Lászlót szobájába.

A csehek, osztrákok kedvetlenül elnémultak.

— Fridrik helyett most a magyarok uraskodjanak rajtunk? — dörögtek kedvetlenül Einczinger hívei. Cillei Ulrik az asztal alatt kezét dörzsölte. Tudta, hogy bármi lesz a tanácskozás vége, három ország közül kettő elégedetlen lesz. Ekkor következik az ő szerepe. Pompásan ment minden!

Szólásra emelkedett:

— Király urunk szava eldöntötte a vitát — mondotta. — De aggodalom, féltékenység ezért ne támadjon köztetek! A királyi gyermeknek most még elsősorban gyámra, vezetőre, tanítóra van szüksége. Bízátok hát kezeimre. Atyjafia vagyok, de se magyar, se cseh, se osztrák. Egyaránt szolgállok mindnyátokat, miképen magam is elvárom mindnyátok jóakarátát.

Okos beszéd volt, annyi szent. A rendek halkán mormoltak, tanakodtak. Aztán megegyeztek Cillei

szavával: ám menjen a kis király magyar földre, de Ulrik legyen a gyámja.

Cillei megilletődött hangon mondott köszönetet. Sunyin rejtegette örömét, gőgjét, a diadalérzetét. Elérte, amit akart: ő lett a királynak királya.

Másnap a bécsi Főpiacon bíboros trónust emeltek. Rengeteg sokaság szorongott a téren, az ablakokban, a házak tetején.

— Ó, milyen szép kisfiú, milyen szőke! — sápi-
toztak a bécsi nénik, amikor V. László elfoglalta
trónusát. Körülötte álltak három országnak fő-
emberei.

Hunyadi János a királyi gyermek elé járult, bár-
sonypárnára térdelt s hűséget esküdött neki. Letette
kezébe kormányzói hatalmát. László megcsókolta a
hőst, aranyláncot akasztott nyakába. Mellette állt
Vitéz János püspök, Hunyadi eddigi kancellárja,
akit most — bárhog is fintorgott Ulrik — meg kel-
lett tartani királyi kancellárul. A püspök felolvasta
a királyi okleveleket. Egyik megerősítette Hunyadi
Jánost az országos főkapitányi és főkincstartói tiszt-
ben, a másik Horvátország és a Tengeremellék bán-
jává tette fiát, Hunyadi Lászlót.

— Micsoda becsület! Micsoda megtiszteltetés!
Vivát! — könnyeztek a szájatató bécsi polgárok.

Pedig csak az történt, hogy a töröktől legjobban
fenyegetett végekre ismét magyarokat tettek. Ahol
vérezni kell. Magyar sors!

— Ő marad Magyarország igazi királya: övé a
pénz, a fegyver, a végvárok — suttoztak aggodal-
maskodva az irigyek.

Cillei, Gara, Ujlaki, Hédervári uraimék azonban
titkon mosolyogtak és kezüket dörzsölték; ezt gon-
dolták magukban:

— Szörmentén kell vele bänni. A céció véget ér,
de Hunyadi János hatalmának is befellegzett!
Örökre!

— — — — —

... Késő ősz volt. Sárga, vörös és halványzöld

színekben tarkállottak az erdők. Egyre sűrűbben peregettek a fákról a levelek, egyre nedvesebbre áztatta a talajt a gyakori záporosó.

Péter egy napon lovas vadászatra indult s eljutott az erdőntúli országútig. Estére nagy hírekkel tért vissza.

— Találkoztam Ország Mihály hadnaggyal — ujságolta.

Hűvös este volt s a konyhául szolgáló boltozatban sokáig ültek együtt a tűz körül hármasban: Mária, Péter és Janó. Péter lassú paraszti beszéddel adta vissza, amit Ország vitézeitől megtudott: hogy jártak ám Hunyadival Rácországban meg Bécsországban. És hogy hazahozzák a kiskirályt. Hunyadi Jánost áhitattal emlegették. Ő a mi édesapánk — mondták.

— Most bizonynyal kevesebb gondja lesz — szolt Mária.

— Alighanem — erősítette Péter. — A hadnagy úr is mondta, évek óta először van nyugsága a gubernátor úrnak, hogy hazamehet Vajdahunyadra. Mihály hadnagy is odatart, csak a körmöci pénzverőben kellett még valamit végeznie számára...

Mária ezen az éjtszakán keveset aludt. Sokat gondolkodott, töprengett, tervezgetett. Szeles éjjel volt s a hideg bedudált a töredezett ajtón. Reggel még tétovázva járta be a vár minden zegét-zugát. Aztán kiadta a parancsot:

— Janó, hívd fel a népet!

A nép: mind a hat jobbágy feljött a faluból. Levett süveggel hallgatták meg úrnőjük szavait:

— Janót megerősitem porkolábságában, ő egyben Lehota tisztartója. Mi ketten Péterrel elmegyünk. Szolgálatok becsülettel Janónak, az én helyettesemnek, míg csak vissza nem jövök.

A várnagy könnyeit törölgette és kezel csókolta úrnőjének. A többiek követték példáját.

Aztán Péter felkantározta a lovakat és útra kelt. Mária vissza-visszanézett. Pedig azt tartják a

Felvidéken, hogy aki valahová visszánéz, oda még visszatér. A kormos, rongált bástyáról integetett utánuk Janó meg a hat jobbágy.

— Hová megyünk? — kérdezte végre Péter.

De Mária hirtelen előbbre ugratott, nem is hallotta a kérdést.

Hátuk mögött egy domb eltakarta Lehota fekete omladékát . .

MÁSODIK RÉSZ

MÁRIA ÉS MÁRTON

Fogadjatok be, ti dicső falak,
fogadj magadba, híres, ősi vár!
Légy üdvözölve... Hol a hős lakott,
a költő ottan lelkesedve jár.
Mily hős lakott itt, a nagy Hunyadi!...
(Petőfi: Vajdahunyadon.)

Mikor Istenben boldogult Lehotay Gáspár úr leányát útra készítette, némi ezüsttallérokkal is megbélelte az öreg Péter szüre ujját.

Hideg szelek fújtak a Liptói-havasok tetejéről, mikor a széles völgyön át délfelé ereszkedett le Mária és Péter.

— Fázom — mondotta Mária.

— Majd csináltatunk téli ruhát a rózsahegy szabónál — vélte Péter.

— Nem érdemes már erre a kis időre — sóhajtott Mária.

Öreg szolgáját megzavarta ez a beszéd. Ugyan, mire gondol a kisasszony? És vajjon merre tartunk? ... De kérdezni nem merte, mert látta, hogy Mária zárkóztan hallgat, magába mélyed. Ki tudja, mi ment végbe ennek az árva leánynak a lelkében! Az öreg Péter fejcsóválva vette szemügyre kis gazdáját, Máriát. Tudta, nagy bánata lehet, hiszen most már teljesen árva és még házatája is feldúlva.

— Istenem! — sóhajtott magában az öreg Péter — mi lesz ezzel az árvával? Védelmet szerezd őt, Boldogasszony!

Mert lám, milyen fiatal még. Így lovon ülve ugyan senki sem nézné törékeny virágszálnak. Mi-

lyen jó volt mégis, hogy úgy bánt vele és úgy nevelte, ahogy a fiúkat szokták. Ebben nemcsak ő a hibás, hanem a várúr is, Lehotay Gáspár, aki mindig egy fiúutód után sóhajtozott és mikor leány született, azt is legalább fiúsan nevelte. Jó is volt ebben az időben, különösen itt a Felvidéken. Mária meg jó és ügyes tanítvány volt. Kész apród.

Egy napig gyűjtötte bátorságát Péter, aztán némi bevezető krákogás után mégis kerülő úton rugaszkodott neki:

— Csak nem kóborolhat egy úri kisasszony az utakon! — mondotta.

— Nem bizony — hagyta rá Mária. De nem szólt többet.

Napokig lovagoltak délfelé. A havasok eltűntek, a hegyeket nyájasabb magaslatok váltották fel, mígnem szelíd dombokká törpültek. Aztán ezek is elfogytak. Itt már nem volt olyan hideg, mint Liptóban. Végül homokos síkság tárult elébük.

— Hol vagyunk? — csodálkozott az öreg.

— A Rákos mezején — felelte egy parasztember. — Ez a falu pedig szélről Hatvan...

— Jól mentünk — szólt Mária. Eddig is ő járt elől és kérdés nélkül követte az utat. Apjától gyakran hallotta, hogyan járt a rákosi országgyűlésekre. Arra járt, amerre az öregúr beszélt.

Másnapra meglátták a távolban Buda hegyes tornyait. Harmadnapon a Duna innenső partján gunnyasztó Pest városa is elébukkant. Ide tartottak. Estefelé, zárás előtt értek a Hatvani-kapuhoz.

— Megállj! Fizessétek a harmincadot! — álltak elébük a kapuban. De Péter fölényesen megfelelt:

— Félre az útból! Látjátok, hogy nemes kisasszonyt kísérek!

Igy hát kapuvám nélkül léptek a Hatvani-utca csülökig érő latyakjába. Pest főutcáját emeletes faházak szegélyezték. Mária sosem látott még városi. Bátran haladt az ismeretlen országutakon, itt azonban megzavarodott.

— Vezess egy jó fogadóba! — parancsolta Péternek.

— Jobb lenne az apácák klastromába — ellenkezett Péter. — Kisasszonyok nem járnak fogadóba.

De úrnője szigorúan rápillantott és nem szólt semmit. Így hát az öreg elfojtotta dörmögését és megkérdezett egy vargainast, merre forduljanak.

Nem messze volt a Barátok utcája. A ferencesek kolostora közelében meglátták a szélben táncoló gyaluforgácsot, ott volt a vendégfogadó. Péter sem szállt még soha fogadóba, ugyancsak szurkolt.

— Ne menjünk be, méregdrága lesz — óvatoskodott még az ajtó mellé tűzött fáklya előtt is. A kocsmáros kijött elébük, de ez sem tetszett az öregnek: csaló, gazember, látszik a képéről — jegyezte meg úrnőjének. De mikor ez is hasztalan volt, leszállás előtt fillérre kialkudta a szállás, az éték, az abrak árát.

A tető alatt, bagariaszagú, szűk kamra lett Mária szobája. A marhahólyaggal bevont ablakot beszótték az ősszel különösen szorgalmas pókok, a tetőről becsöpögött az eső.

— Hozzál kócmadzagot a lovaktól — parancsolta Mária.

És az öreg szolga hümmögve távozott: rejtelmes ez a kislány! Vajjon, mit akar?

Reggelre megtudta. Mikor feljött az istállóból és bekopogtatott úrnőjéhez, Mária ezzel fogadta:

— Ezzel a madzaggal végy rólam mértéket. Vásárolj vitézi ruhát nekem és fegyvereket!

Az öreg szolgának tátva maradt a szája. Kétszer kellett ismételni a parancsot, míg végre megértette.

Egész nap futkosott, míg sorra járta az érdemes szabó, varga meg a csiszár céh tagjait. Sokan éppen nem voltak, de Péter lelkiismeretesen végezte dolgát. Míg nem látott mindent, nem választotta ki az egyes ruhadarabokat. A fegyvercsiszárok minden holmiját is felhányta, míg alkalmas kardot, lándzsát,

pajzsot, buzogányt szerzett, a sodronyinget átkovácsoltatta, hogy ne lötyögjön úrnője termetén.

A pesti Belvárosban akkor még nem sorakoztak egymás mellé boltok és fényes kirakatok. Még jó pénzen is nehéz volt a vásárlás. Péternek is négy napjába telt, míg együtt volt minden és Mária alakjához igazították látatlanban a mesterek. Mert Mária nem mozdult ki a házból, megbújt a pókhálós zugolyban. A negyedik nap estéjén Péter ócskás zsidóhoz vitte női ruháit.

S az ötödik napon pedig, alig derengő őszi hajnalon, mielőtt a kocsmá megelevenedett volna, csendben, észrevétlenül karcsú, fiatal vitéz hagyta el a vendégfogadó padlásszobáját.

Péter már előrement a lovakkal. A Hatvani-utca és a Barátok-utcája sarkán várta gazdáját. Itt senki-nek sem tűnt fel az új vitéz, amint hetykén lóra pattant és elnyargalt a Soroksári-kapu felé. Fegyvernőke nevető arccal követte.

— Hová, háová oly tüzesen, ifiúr? — kérdezte. Mióta Mária fiúvá változott, Péter lelke megkönnyebbült. Szolgálat is egyszerűbb lesz: nem kell olyan sokat teketóriáznia, mint egy kisasszonnyal. Mária nevetett.

— Jól beszélsz, öreg, ebben maradunk — felelte. — Most pedig Vajdahunyadra megyünk.

— Az már jó — hagyta rá a szolgál. — Ország Mihály is ott van...

No, ezzel ugyan elrontotta a dolgot. Az ifiúr szót se beszélt vele többet egész úton.

Ámbár keserves utazás volt. Szegednél már zajlott a jég a Tiszán, a révész nem akarta átvinni őket.

— A nemes úrfit át kell vinned! — förmedt rá Péter.

— Ilyenkor a királyt se viszem — makacskodott a révész. Mikor azonban Péter félretéve a nemesi jogokat, ötszörös pénzt fizetett neki, áttutajozott a jégtáblák közt.

Temesvárott hosszabban pihentek. A fogadóban

itt számos ifjú vitézt találtak. Mária alig menekedhetett meg az asztaltól, mikor hajnalig akartak vele inni, kockázni. Péter aggódott is, de kuncogott is megötte.

Aztán nekiindultak a behavazott Krassói hegyeknek.

Napfény ragyogott a havon, mikor egy délelőttön megérkeztek Vajdahunyad vára elé. Tömör falak, magas tornyok, csúcsos tetők, köcsipkés ablakok néztek rájuk, mikor átkocogtak a lebocsátott csapóhídon. Békeidő volt, csak a vasrostély zárta el a bejárást. Ezt is akadékoskodás nélkül felvonták az ifjú vitéz és öreg fegyvernőke láttára.

Két csatlós szolgálatkészen fogta meg Mária lovának kantárát.

— Kit keresel, úrfi?

— A főkapitány úr önagyságát — felelte elfogódva a leány.

— Még nem jött meg — felelte az egyik csatlós, míg társa elvezette a lovakat. — De ebédidő van, jer a palotára!

Az udvaron éppen hosszú sorban vonultak a konyháról az étkefogók a szakács vezérletével, kezükben letakart tálak, mentek fel a palotára.

A csúcsíves boltozatú, hatalmas teremben hosszú asztalok sorakoztak. Legfelül keresztben az uraságé, az ablak mentén a tisztek ültek, a többi asztalnál a cselédség, a vitézek. Ide igazították Pétert, míg Máriát a tisztekhez, főbb udvarbeliekhez ültették. A kézmosáson már túl voltak, az asztali áldás is elhangzott. Mária nagyhamar megimádkozott és máris ott állt mellette az étkefogó gőzölgő gomba-levessel.

Mária úgy elbámészkodott, kis hija, hogy nyakába nem kanalazta a levest, aztán meg majdnem megégette vele a száját. Micsoda nagy élet van itt Vajdahunyadon! Hiszen otthon, Lehotán is szép rendtartással éltek, — de mi volt az ehhez képes!!

Az újdonsült vitéz nehezen vett erőt elfogódottságán, végre szomszédjához fordult:

— Engedd meg, pajtás, hogy megkérdezzem: ki az a deli úrasszony az asztalfőn?

Asztali szomszédja, ifjabb Kemény Simon, Hunyadi leghívebb bajtársának árvája, szívesen megnevezte az emelt asztalnál ülőket:

— Az úrasszony Szilágyi Erzsébet, Hunyadi urunk hitvese. Balján ül két fia: a nagyobbik László és a gyermek Mátyás vagy ahogyan mi nevezzük: Matyi. Az úrasszony jobbján üres szék várja a gubernátor urat. Aztán Erzsébet asszony testvérbátyja, az ősz úr, Szilágyi Mihály folytatja a sort, cifraöltözetű ifjú legénnyel beszélget, az új oláh vajdával...

— Aha — felelte Mária, mint aki sokat ért a dologhoz.

A többiek sietve ettek, nemigen beszéltek. Elfogyott a szarvashús, a következő fogás tehénhús volt káposztával, végül édestésza.

— Csak egyszerű, hétköznapi ebédünk van, sokan se vagyunk most a várban — mentegetődzött Kemény Simon, mert ő is a várnéphez tartozott: Hunyadi apródja volt.

— Nálunk, a lipitói hegyek között so'sincs ennyi, — vallotta be Mária. A második fogásnál azt hitte, hogy az utolsó és megrémült, mert harmadik következett. Alig lélekzett már, de győzte vitézül, hogy fel ne tűnjék kisétküése és meg ne csúfolják az úrfiak kákabélűnek vagy éppenséggel *kisasszonynak!* — Hordóvá hízem — sóhajtozott magában.

A padokat hátratolták, felálltak. A felsőasztalnál ülő Ivanics Pál kanonok, az udvari pap, elmondta az asztalbontó áldást.

— Bemutatlak a nagyasszonynak — ajánlkozott Kemény Simon.

Mária végignézett ruháján: majd hogynem olyan mozdulatot tett, mintha szoknyáját akarná lesimitani. Belepirult balfogásába. De jóvátételké-

pen ajkát kezdte simogatni: bajsza helyét pödrögette. Aztán követte Keményt a főasztalhoz.

Asztalbontás után az uraságok állva beszélgettek a körük sereglőikkel. Mária térdet hajtott, míg Kemény bemutatta:

— Nagyasszonyom, ihol ez az ifjú levante akarja tekegyelmednek tenni udvarlását.

— Hogy hívnak, fiam? — kérdezte Erzsébet asszony és fehér kezét csókra nyujtotta. Mindjárt látta, hogy egészen ifjú a legényke, csak *fiam* nevezet jár neki.

— Lehotay Márton, szolgálatodra, asszonyom. Nemes Lehotay Gáspár úr... fia vagyok. — Majd-hogynem azt mondta: leánya.

— Isten hozott nálunk. Mi jóban jársz?

— Szolgálatot keresek.

— Aztán mivel érdemled, hogy az ország első udvarában kereskedjél? — kérdezte a nagyasszony büszkén.

Mária elpirult a kérdésre. Torkán akadt a szó. Majdnem elsírta magát.

— Mi az? Mi az? Mit keres ez a gyerek? — kérdezte odafordulva Szilágyi Mihály.

— Szolgálatot — ismételte Mária. — Apám Zsigmond császár idejében vitézkedett. Most megölték a csehek, jószágunkat felprédálták. A magam emberségére maradtam.

— Hát csak beszélj a gubernátor urral! — reccgte Mihály és visszafordult ahhoz a vitézhez, akivel beszélgetett.

Erzsébet nagyasszony rossz néven vette, hogy bátyja beleszólt dolgába, dehát az öreg úr már ilyen ember volt. Nyájas mosollyal, de büszke intéssel bocsátotta el az úrfit.

— Ha vitéz fia vagy és emberség van benned, jó helyen jársz. Majd szólok rólad az uramnak, ha megjön — mondotta. — Simon, készíts szállást az úrfinak.

Simon most vállánál fogva Hunyadi László felé fordította Máriát. Húszesztendős, barna ifjú volt.

— Lehotay Márton úrfi. Szolgálatot keres nálunk — mondotta.

— Szervusz, öcsém — köszöntötte László latinosan. — Nálunk el kel minden derék ember. És olyan ártatlan nézésed van, hogy derék embernek gondollak.

Tíz évvel ifjabb öccse is a kezét nyujtotta:

— Játsszál velem. Mit tudsz?

Vaskos, alacsonytermetű fiú volt Mátyás. Rozsdásszőke haja, nagy sasorra szép nem volt ugyan, de erőre vallott.

— Lovagolni, vívni — felelte tétován Mária.

— Hát olvasni?

— Azt nem.

— Én tudok, még pedig deákul — szólt büszkén Hunyadi Mátyás. — Majd téged is megtanítlak.

— Köszönöm, szívességedet úrfi — válaszolta Lehotay. Magában pedig azt gondolta: No, nekem ugyan befellegzett! Ez a Mátyás gyerek kemény próbára tesz majd.

Mert az írás-olvasással akkoriban még nemigen zaklatták az úriembereket. Legkevésbé a várkissasszonyokat. Szőni-fonni, sütni-főzni, varrni-hímezni, udvart tartani, ludat nevelni, imádkozni: ennyi volt a tudományuk. No, de olvasni! — ki hallott ilyet? Csak a papok tudtak...

Mátyás rögtön megragadta új pajtását és vont a magával.

— Gyere! Mindjárt kezdjük.

Vitte le a palotából a külső udvarra, szűk kapun át a belső udvarra, fel a házba, egy-két szobán keresztül, mindent mutogatva, magyarázva. Mária szorongása feloldódott. Megértette, hogy Mátyás gyerek révén megmenekedhetik az egykorú úriak társaságától, akikkel bajosan állhatná a versenyt.

Mátyás kandallóval fűtött szobája kis körbástyára nyílt, elég világos volt. A gyerek fatáblába

kötött, bőrfedelű, rézcsatokkal kivert könyvet cipelt elő és felütötte első lapját.

Mária még sose látott ilyet. Cifra kép volt a tetején: farkas szoptat két csecsemőgyereket. Elnevette magát, nagyon tetszett neki.

— Ez Livius könyve, Róma történetéről — magyarázta Mátyás és menten olvasni kezdte a zengzetes szavakat. Aztán elmondta magyarul.

— Ez *accusativus cum infinitivo* volt — jelentette ki valamire és Mária azt hitte, megsemmisül tehetetlenségében. — Buta vagy! — vont le Mátyás fejtegetéseinek következményét, mikor látta, hogy tanítványa kukkot sem ért az egészből. Aztán megvigasztalta. — No azért én se tudtam mindjárt mindent. Az első *accusativus cum infinitivo*-nál Vitéz János bácsi borsóra térdepeltetett.

A római történelem és az olvasás érdekes, új tapasztalat volt Mária számára, új világ. S az első tanítás azzal végződött, hogy megtanulta három latin szóval egyetemben az *a* betűt.

— Most pedig gyere hógolyózni! — ugrott fel Mátyás.

A vár alatti havas rétségen hógolyózva töltötték a délutánt. Falubeli parasztyerekék és a kisebb apródok vettek részt a játékban. Éktelen ordítózással, futkosással járt ez és Mátyás hadvezérként csoportosította és vezényelte a játszó csapatokat. Mária farkasétvággal ült a vacsorához s abban a meggyőződésben, hogy aligha lesz alkalma hordóvá hízní. Hosszú-hosszú hónapok óta először derült újra jókedvre. Étek előtt találkozott Péterrel. Az öreg már bicskáját készítette a vacsorához.

— Jó hely ez, úrfi — mosolygott a fegyvernök. — Maradhatós.

— Csak megtartsanak bennünket — aggódalmaskodott Mária. De Péter magabiztos képe megnyugtatta:

— Á! Biztosan. Körülnéztem már: annyi ember közt mi is elkelünk...

VAJDAHUNYADON

Arany-hajnal sugáritól
az ősi vár oly innepi
s kelő lakóit im hadi
kürt harsogása meglepi.
Kaput tárnak s porfoltosan
a várba hős Hunyad rohan.
(Czuczor: Hunyad és neje.)

Sűrű pelyhekben hullott a hó s a vár zsongása mintha tollas párnába fulladt volna. Csendes délután Mária Mátyással a kandalló mellett forgatta az öreg Liviust. Pár nap alatt szeme nyiladozott és Mátyás örömeire tanulása nekiilendült.

Ekkor felrikoltott a toronyőr kürtje, cifrázta a riadót.

— Ellenség? — riadt fel Mária.

— Apám! — ugrott a magasba Mátyás. Háromszor megpenderült, aztán üvöltve vágatott ki a folyosóra.

A toronyőr kürtje az úr megérkezését jelentette. Az egész vár felbolygott. A kapu alatt, az őrszoba előtt megperdítették a dobot. Kétfelől felsorakoztak a vitézek, levett süveggel a hóhullásban; mögöttük a várnép.

Jött Hunyadi János. Több száz főnyi csapat volt vele, valamint barátai: főpapok, főurak, mind a maguk kíséretével. Köztük Vitéz János püspök, a kancellár.

A nagyasszony a kapuboltozat alatt várta rókamálos mentében. Lováról leszállva, a gubernátor először őt köszöntötte csókkal. László fia térdet hajtva csókolta meg kezét. Matyi még a lovon léptében ka-

paszkodott lábába. Nagy vivátozás közepette így kísérték fel a házba.

A többiek is az udvarba értek, leszálltak. Olyan nyüzsgés támadt ettőlfogva a várban, hogy Mária feje beleszédült. Annyi ember volt Vajdahunyad várában, majdnem szétnyomták a falát. Pirkadattól éjtszakáig három konyhában is sütöttek-főztek. Minden zsongott, zajlott, mozgott.

Mária leste, Ország Mihály is a főkapitánnyal jött-e. Jött. Persze ügyet se vetett a sospelátott úrficskára. És legfeljebb ebédnél találkozhattak, mert Mária továbbra is akkor ebédelt, mikor az uraság. De annyian voltak most a várban, hogy az alsóbbrendűek javarészt utánuk ebédeltek, mert egyszerre nem fértek a nagy palotába, bárhogyan is zsúfolódtak az asztaloknál.

Hunyadi János már nem volt fiatalember. Meghaladta a hatvanat. Az utolsó év bajoskodásai hirtelen erőt vettek rajta. Pihennie kellett, míg újra munkához láthatott. Máriát csak nyolcadnapra mutathatta be neki Kemény Simon.

— Lehotay Gáspár fia volnál — mondotta Hunyadi és elgondolkodott. — Emlékszem rá fiatal-koromból. Aztán elmaradt a harcokból...

— Sebbe esett, rossz volt a lába — említette Mária.

— Igen, tudom már, Galambócnál. Szívesen látom a tanulásra és virtusokra serény ifjakat. Régi vitézi társam fiát bizony magamhoz veszem örömet. Apródom leszel.

Mária kezét csókolt a hősnek. Középtermetű, zömök ember volt Hunyadi. Barna hajában alig volt ősz szál. Kurta szakállá nem fedte el nyakát. Barna arca egyszerű, nyílt.

Simon apród így szólt:

— Mátyás úrfi tanulópajtásul kéri az új fiút.

Hunyadi elmosolyodott.

— Mátyás? Hát megkedvelt téged, Márton fiam? Hány esztendő is vagy?

— Tizenhat — pirult el Mária.

— Nem késő az oskolára — mondotta a nagyúr.
— Szép dolog ám a tudás, becsülöm, szeretem.

Széke mellé parancsolta az új apródot, úgy fogadta a következő tisztelkedőt. Az a vitéz volt, akit Mária érkezése napján Szilágyi Mihállyal látott.

— Isten áldjon, András! — derült fel Hunyadi.
— Hát megvagy?

— Megvolnék, gubernátor uram. Mikor együtt jöttünk a Rigómezőről, a rációk megsebeztek és leszedtek a lóról. Társam meghalt, magam lábra álltam s egy olasz barát eljárt kiváltásomban. Itthon vagyok.

— Ez derék. A napokban megbeszéljük, hol szolgálsz tovább.

— Már engedelmet, nagyuram — zavarodott meg a Magyar András nevű vitéz. — Tüdőmben a seb, egyhamar nem leszek egész ember, ha ugyan leszek valaha. A vitézi élet helyett deákos ember leszek. Elmegyek, engedelmeddel, Itáliába.

— Univerzitásra? — kérdezte Hunyadi.

— Úgy lehet, ha engednek. Mert velencei kartauziánus barát volt, aki kiváltott s annak szavára most a velencei kartauziánusokhoz mennék.

— Néma barátok szerzetébe? — csodálkozott a gubernátor.

— Igen, nagyságos uram, és búcsúzni jöttem.

— Isten veled, András — bocsátotta el Hunyadi János hű vitézét. — Légy hív mindenkor édes hazánkhoz, emlékezzél meg rólunk imáidban és ne feledkezzél meg gyermekeimről.

— Úgy legyen . . .

Márton apród megkezdte szolgálatát és ez nem esett nehezére. A falusi udvarházakból vagy a rideg várakból kikerült úrfiak fürgesége, ügyessége gyakran a mackókkal vetekedett és csak lassacskán csi-szolódtak az úri udvarban. Mária természeténél fogva ügyesebb, alkalmazkodóbb volt: hamarosan kedvenc apródja lett Hunyadinak.

Az úr mellett mindig egy, esetleg két apród szolgált. Étkezésnél kettő: egyik karddal őrizte, másik evőeszközzel, mosdóvízzel szolgált. Mária majdnem folyton szolgálatban volt, szabadidejét meg Matyival töltötte. Így nagyon sokat tanult s mentve volt az úrfiak, fiatal vitézek, nagyobb apródok társaságától, mulatozásaitól.

A következő esztendőt Hunyadi otthon töltötte. De a táborhoz, mezőhöz szokott hős nem szerette a szobalevegőt. Tavasztól őszig sokat lovagolt, vadászott vagy a tornácon pihent, mely a lovagterem mellett hosszan nyúlt el a vár öreg tornyáig. Az oszlopok, vastag boltozatok árnyékában hűsek voltak a nyári délutánok s a nap hevét a boltozatos nyílásokat befutó zöld lonc is enyhítette.

Ilyenkor a főkapitány bóbiskolt vagy hallgaton járt fel-alá. Frissebb kedvében meg apródját oktatta. Nagyvilági ismeretekről, udvarokról, államtudományról beszélt. Meg hadakozások módjáról. Beszélt a maga életéről is: hogyan indult, alig tucatnyi lovast vezetve, ifjan Zsigmond császár táborába, hogyan vergődött fokról-fokra feljebb. A szendrői csaták, a husziták elleni hadakozások Csehországban, majd a magyar felföldön.

Aztán ismét a török: Marosszentimre, majd Szeben, ahol Kemény Simon címert cserélt vele, megzavarta, elveszejtette az ellenséget, bár maga is ott veszett. A vaskapui diadal. Aztán az oláhok rendbeszedése. A hosszú hadjárat, mikor Bulgáriában, a Balkán-hegységben úgy megszorítja és sorra veri a török hadakat, hogy már-már kiszoríthatná a félholdat Európából, ha serege meg nem fárad és a nyugati nemzetek még kissé segítették volna. De a következő évben már Várna gyászos napja virradt fel. Aztán a végnélküli marakodások oláhokkal, rácokkal, Cilleivel, Fridrikkel, csehekkel...

Fáradt ember már a nagy Hunyadi.

— Nyolc nagy törökverő diadalmad nagyuram,

mindenkoron példa lesz a kereszténységnek — mondta Mária.

— Példa? — Hunyadi keserűen nevetett. — Nem példa menti meg hazánkat a sárkány torkából, hanem erőhatalom s több, mint amennyi egész kelettel szemben a magyartól telik. Erőnkön felül való harcot kell állanunk. No, de ami tőlünk telik, meg kell tennünk.

Megkövetelte, hogy apródja lóhátról vívjon törrel, karddal, lándzsaökleléssel. De a gyalogok tizenkétöles lándzsáját is meg kellett ismernie. Vezényelnie kellett lovasokat, de gyalogok gyakorlatait is. Mert a főkapitány elmondotta apródjainak, hogy e nélkül szembe nem szállhatnak a török janicsárokkal, de még a huszita gyalogokkal sem. Svájcban figyelte meg először, milyen jelesek a lándzsás gyalogok, amikor Zsigmond császárt a bázeli zsinatra kísérte. Mikor Rómába ment, úgy megtetszett neki az olasz zsoldos gyalogok hadiművészete, hogy maga is közéjük állt kitanulni mesterségüket.

— Végül még magam is kapitány leszek — mosolygott magában Mártonka, miközben áhitattal hallgatta ura fejtegetéseit, hogy nem elég az ősi magyar lovas hadakozás, a gyalog hadirendre is szükség van. Ezért tart ő állandóan tanult idegen talpasokat.

De az esztendőös otthonülés éppenséggel nem jelentette, hogy Hunyadi János kiszorult volna az országos dolgokból. Csak gubernátor úrnak szólította mindenki s akkora volt a tekintélye, hogy az országnagyok minduntalan Hunyadra szaladtak vagy üzentek, hogy szavát kérjék minden fontosabb dologban. Cillei is bizony megült Bécsben, nem hozta el a kis királyt Magyarországra, ahol a büszke nagyurakkal kellett volna osztoznia a hatalomban. Majdhogynem a régiiben maradt minden.

Mártonka nem egyszer állt karddal ura háta mögött, míg a hosszú asztalnál tanácskozott az urakkal. Kanizsai, Szilágyi, Garázda, Rozgonyi László és Ko-

rog urak voltak a leggyakoribb vendégek: úgy tanakodtak, mint az országtanácsban, aztán felüzentek Bécsbe, hogy ezt vagy amazt kell tenni. Mászor meg Bécsből kérték meg Hunyadi, hogy ugyan szóljon vagy cselekedjék egyben-másban, mert ők nem értenek hozzá vagy a kezük nem elég hosszú, hogy az országba nyúljon.

Ország Mihály hadnagy nem sokat tartózkodott Hunyadon. A főkapitány mindjárt érkezése után követségbe küldötte a törökhöz, mondja meg a szultánnak, hogy ő visszalépett a gubernátorságból, ezentúl Béccsel kell szót értenie. A hadnagy büszke volt fontos megbízatására.

— Aztán nyitva tartsd szemedet, édes fiam — intette Hunyadi.

— Nem lesz hiba, nagyságos uram!

Mártonka szolgált a szobában, amikor Hunyadi átadta követének a pecsétetes megbízólevelet. Ország kardhoz edzett keze ügyetlenül fogta meg a szokatlan holmit. Leejtette.

— Ugyan, vedd fel már, öcsém! — szólt türelmetlenül az apródra.

Mártonka szolgálatkészen ugrott és feladta. Belepirult. De a hadnagy rá se nézett az ismeretlen gyerekre.

— — — — —
Hosszú időbe telt, míg a hadnagy visszaérkezett Törökországból. Sebbel-lobbal jött, mindjárt a gubernátorral beszélt, de hamarosan kiszivárgott, milyen szörnyűséges hírt hozott.

Konstantinápolyt megvette a török!

Ebéd után az úri vendégek magukra maradtak, beszélgettek. Mártonka a boros kantákat töltögető apródok közt volt. Hallgatta, mit beszél Mihály hadnagy.

— Mentem a török császár udvarlására — mondta a hadnagy. — Fiatal, tisztességes ábrázatú ember az új császár, Mohamed. Szavaimra felelte, éppen ő is követet küld, hogy jelentse apja holtát

s a maga trónralépését Magyarországnak. De úgy gondolja, hamarosan egyebekből is megtudjuk, hogy új ura van a töröknek: mert valamiképen egy Isten van az égben, egy király lehet csak a földön is... Így beszélt.

— Valami bolond, nagy tűz szorult ebbe az emberbe, folyvást harcot, hódítást akar — folytatta elgondolkozva Ország. — Már én se leltem Adrianápolyban, hanem táborban, Konstantinápoly alatt. Tengerről hajói vették körül a várost, szárazról meg ágyúkkal döngette. Micsoda ágyúk! Volt köztük némely huszonhét láb hosszú cső. Romlottak a márványfalak, ahová golyóik becsaptak.

— És rettenetes volt nézni azt a rémsok lelket számláló nagyvárost, hogy csak állta tehetetlenül az ostromot. A falakon vitéz katonák harcoltak, de jobbára olasz zsoldosok. Ha a város minden görögje csak botra kap is, pokolba kergethették volna a pogány ármádiát. De nem tették, mert nem volt bennük becsület, hazaszeretet. Meg nem is hittek a veszedelemben, hiszen járt ott már a török máskor is hiába... Ott voltam, amikor városbeli görög áru-lók nyitották meg a kaput s a pogány berontott. Iszonyú volt, amikor a kereszténység legnagyobb, legszebb, leggazdagabb városa feljajdult. Mérföldekre hangzott a sikoltozás. Tűzbeborult az egész...

Mihály elhallgatott. Az urak megilletődve merültek el gondolataikba. A csendet Vitéz János törte meg, tudós elmefuttatással:

— Krisztus Urunk születése előtt 754-ben alapították Rómát. Ezerkétszázharminc évvel később, időszámításunk szerint Krisztus után 476-ban mondott le a naggyá nőtt Római Birodalom nyugati felének utolsó császára. Azóta huszonhárom év híján ismét ezer múlt el, mígnem elbukott a Római Birodalom utolsó maradványa, a mi napjainkban: a keleti rész.

— Nagy Konstantin császár tette székesfővárosává az akkor jelentéktelen Bizáncot — folytatta elmélázva Vitéz János. — Innen is lett neve Kons-

tantinápoly — Konstantin városa. Nem sok hasznát látta ennek a kereszténység. Az új császárváros, az Új Róma mindig írígy és nagyravágyó volt az Örök Városra, az ősi Rómára. Nemcsak a keleti császárok, hanem a konstantinápolyi patriárkák is. Hajdan ugyan híres szent egyháznagyok ültek a patriarchai széken, Aranyszájú Szent János, de ezeket a császári udvar ármánya hamar számkivetésbe zavarta.

Hallgatva figyelték valamennyien a tudós Vitéz János uram beszédét.

— De szinte kezdet óta mindig elszakadni akart ez a város a római Pápától, Szent Péter utódától. Szinte, mintha már századok óta készült volna az örökös rabságra. Amikor a mi magyar eleink ebbe a szép magyar hazába érkeztek, akkor élt ott náluk a hírhedt Phocius, aki ádáz dühvel akarta elszakítani a katolikus Egyháztól népét. De már Nagy Konstantintól kezdve egészen Phociusig is, alig ötszáz év alatt is szinte a fele ideig — kerekén 248 évig — a katolikus Egyház egységén kívül élt Konstantinápoly. Phocius volt Konstantinápoly hatvanadik püspöke, de előtte 22 püspök ott nyíltan eretnek volt, 21 patriárkát fosztottak meg méltóságától...

Legfigyelmesebben talán Mátyás hallgatott, aki le sem vette szemét Vitéz János ajkáról.

— Hiába akartak a török veszély ellen Nyugathoz fordulni — folytatta Vitéz János. — A mi időnkben is a szerencsétlen XII. Konstantin császár is nyíltan visszatért a Rómával való egységbe ugyan, de a végső romlást nem tudta megállítani már. Hiszen a török előzőnlötte minden birtokát, mögötte feldőlt a szinte már az egész Balkánt.

— Bizony, szomorú volt — vette át a szót a fáradt Ország Mihály. — Magam is ott voltam, midőn a császár 300 keleti pappal együtt, egész udvarával ünnepélyesen kihirdette a Rómával való hitegységet. A világszép Hagia Sophiában ment végbe a fényes szertartás, ott szorongtam magam is. A görögök azonban, különösen a görög papok, az öklüket

rázták a templom felé, melynél szebb templom talán nincs kerek földön. Igen sokan közülük inkább a török vallásra tértek át, de nem akartak Rómával újra egyesülni. Micsoda vakság verte ezt a népet!

Nagyot sóhajtott Ország Mihály, majd halkán folytatta:

— És 1453 május 29-én betódultak a törökök az aranyvárosba. A császár vitézül harcolt, de ő is ott esett a többi vitéze közt. II. Mohamed szultán belovagolt a templomba és ott háromezer keresztényt, jobbára asszonyokat, gyermekeket egytől-egyig felkoncolt. Véres kardját végigtörülte kezével, majd véres markát odanyomta a templom megszentelt falára. Ez a rettenetes véres kéz, mint valami véres pecsét, ott vöröslik mai napiglan...

Ország Mihály elhallgatott. Döbbenetes csend ülte meg a termet. Újra megszólalt Vitéz János:

— Nagy tanulság ez nekünk, árva magyaroknak! Egyetlen igaz barátunk van, s ez a római Pápa, és egyetlen megtartónk van: a mi szent katolikus hitünk. Ha e kettőtől elszakadunk, szétszakad az ország lelke és vele pusztul szépséges hazánk is. Nyugattól semmit sem várhatunk. Irigy és ellenséges szomszédok élnek körülöttünk. Ha pedig egyszer előzőnli hazánkat a török, ki tudja, hány száz év kell, míg helyreállunk. Mert lám, ki tudja, helyreáll-e valaha a Római Császárság? És ki tudja, mondanak-e misét valaha a gyönyörűséges Hagia Sophiában?...

A tudós kancellár szavát Hunyadi toldotta meg:

— Püspök urunk elbúcsúztatta a Római Birodalmat. Rajta legyünk, hogy maholnap Magyarország fölött ne mondjanak búcsúztatót. Ne áltassuk magunkat. Senkiben sem bízhatunk! A török nem nyugszik. Rajtunk a sor.

— Fegyverkezzünk, védekezzünk — kiáltotta Rozgonyi.

— Nem. Ne várjuk, míg a pogány minket ostromol. Támadjunk elébe!

— Az idegen föld felemészt — aggodalmaskodott Perényi István.

— Mégis tördelnünk kell az ellenség erejét — vetette ellene a gubernátor.

Szilágyi Mihály helyeselte veje szavait:

— Ha erősnek mutatkozunk, távol marad.

Vitéz János fejezte be a beszélgetést:

— Isten és a Boldogságos Szűz oltalmazza hazánkat!

ELLENSÉG KELETEN, ELLENSÉG NYUGATON

„Oh adj, oh adj nekem
Hűs cseppet, hű csehem!”
„Itt a kehely, igyál,
Uram, László király,
Enyhít... miként a sír!”
(Arany János: V. László.)

— Konstantinápoly bukása után a kereszténységnek fényes csillaga támad!

Éjtszaka hallotta ezt a mondást László király, a lakomázók közt vetette fel valaki.

— Egy százesztendőös szerb jósasszony mondom, így beszélnek.

Bortól akadozó nyelvvel próbáltak komolykodni felette a tanácsurak. Cillei Ulrik arcán bosszúság tükröződött. Aztán mosolyra vonta ínyét és kivágta merészen:

— Talán csak nem Hunyadi?

Cimborái harsány hahotába törtek ki és gúnyosan összecsendítették az ezüst billikomokat:

— A csillag egészségére!

A csillag... Konstantinápoly bukása után a kereszténységnek fényes csillaga támad...

A dőzsöléstől kábultan hajnal felé került ágyba a királyi gyermek. Rosszul aludt, a gyomra is émelygett. Hiába, nem fiatalnak való az ital, éjjelezés! Szélvihar csapkodta az ablakot és a vár tornyán élesen csikorgott a szélkakas. Nyikorgása, mintha Cillei hangja lett volna, amint szól társainak fel-felviharzó, durva hahotája közepette.

— Fölébredt felséged?

A komornyik hajolt fölébe, Ulrik bácsi vén szolgája. Ez is olyan édeskésen mosolyog, akár a gaz-

dája, aki most szolgálatára rendelte. Az ágy függönyét félrevonva, tálcán nyújtotta a reggelit.

László szája íze keserű. De nem baj, Ulriktól megtanulta, el lehet űzni. Itt a befőtt, cukrozott gyümölcs. Ettől ugyan megszomjazik az ember, de nehéz spanyol édesborral elűzhető a szomjúság. A bor melegít, kábit . . . Fridrik bácsinál csak vizet ittak.

— Ettől a hitvány stájer szokástól óvakodj! — mondotta azonban Ulrik. Mindenre ezt mondja, ami Fridrik udvarára emlékezteti.

Hát annyi bizonyos, most könnyebb és kellemesebb az élete, mint azelőtt. Lelkiismerete olykor azt súgja, hogy túlon túl könnyű és kellemes. Eddig kisfiú volt, tanulnia kellett, egyszerű ruhában, szűkös élesen, mértéktartással nevelkedett. Most nincs tanulás, csak szórakozás, egyre mulatozás járja. Pompás ruhájú urak, meglett emberek hajlonganak előtte, parancsát várják, nyilvánosan dicsérik, nincs, ki szemébe mondja, hogy ez vagy amaz nem helyes, nem illik. Pedig tudja, hogy nem helyes, nem illő ez az élet, amit Ulrik bácsi irányít. De nem tehet ellene, mibe se kezdhet Ulrik nélkül.

— Ideje templomozni, fölség!

• A komornyik ráhúzza a feszes harisnyanadrágot, rácsatolja a könnyű topánt. Keféli, fésűli vállára omló szőke haját. Végül a zeke következik, aranyos övvel, melyről vékony kard függ. Az arcát megmossa, hajára nyomja a keskeny, drágaköves abroncsot.

— Mehetünk.

Az előszobában már az egész udvar várta. Letérdeltek, mikor kilépett a hálószobából. Csak Ulrik bácsi jött elébe mézes mosollyal és megkérdezte:

— Hogy aludtál felséges öcsém és uram?

— Köszönöm, jól — felelte, mint mindig.

Aztán körülvette a sok léhűtő, szélről alabárdosok és mentek át a Szent István-székesegyházba. Az utca népe megszokta ezt a naponkénti látványt, mégis sokan nézték. Ácsorogtak és vivátoztak. Maszatos bécsi utcagyerekek szaladtak a menettel.

László király arra gondolt, de jó lenne egyszer ezekkel játszani, hancúrozni, verekedni... persze erről szó sem lehet.

— Ne légy emberkerülő, mint Fridrik — mondta Ulrik, mikor a király szóvátette, hogy nem szereti ezt az örökös felvonulást. Fridrik bácsi szigorú volt; Ulrik bácsi folyton csepujte a régi gyámot és Lászlónak ez jólesett: ilyenkor mindent ráhagyott Ulrikra.

Hazatérve sült rigó és császármadár húsa várta meg magyar bor. Éhes volt, belekóstolt, ámbár útálta a madarakat. A borhoz ilyenkor nem nyúlt.

Aztán jöttek az udvarlók, tisztelkedők, küldött-ségek, követek. Néhány betanult mondattal elintézhette őket, a többiről tett Cillei...

A tizenkét fogásos ebéd sokáig húzódott. Népi énekesek gitárszó mellett dicsérték az ő okosságát, vitézségét és nagy jövőjét. Magasztalták Ulrikot és csepujték a császárt. Aztán egy hárfás lány következett meg négy táncosnő. A király feje már nehéz volt, unta az egészet, dehát Ulriknak meg a többieknek tetszett ez a kigyózó mozgás, értelmetlen kerengés, hát velük kellett tapsolnia: a királynak mindenhez kell értenie, mit szólnának az emberek, ha másképen lenne!

Ebéd után alhatott, de nehéz volt az ébredés. Most már kellett a bor és a friss gyümölcs. De Ulrik már sürgette:

— Gyerünk látogatásokra, városbeli hölgyekhez, társaságba!

László jobban szeretett volna festett könyvet forgatni, amilyet Fridrik bácsi kancellárja, a tudós Enea Silvio Piccolomini szokott a kezébe nyomni, akiről most hírlik, hogy még tán pápa is lehet. De hát Cillei tudta, mi illik igazi nagyúrhoz és inkább léhasággal vette körül a kis királyt. Így jobban hitte, hogy maga mellett tarthatja kézben.

Szerencsére, ma a látogatások elmaradtak. Össze kellett hívni a tanácsot: sürgős követség érkezett

Brankovics Györgytől. Erre már Ulrik se mondta, hogy nem fontos, várhat.

László koronás fejfelj majd elveszett az asztalfőn az öblös karszékekben. Kétoldalt ültek a tanácsurak, az asztal aljánál a rác kancellár, Marnavics állt két rác vitézzel.

Meghalt Murád szultán, az új császár, Mohamed nem tartja György despotával az atyafiságot: betört az országba, elfoglalta bányáit és Szendrőt fenyegeti. A rác despota alázatosan segítségért esedezik urához, a magyar királyhoz... György úr nyilván nem akarta már lekapartatni a falról Zsigmond császár adta címerét.

A követeket kiküldték a teremből és hosszasan tanakodtak. Majd megadták nekik öfelsége és a bécsi tanács választát: azonnal megbízzák Hunyadi Jánost, segítse meg a szerbeket.

— No, ezért akár mindjárt Hunyadra fordulhattunk volna — morgott az egyik szerb.

— Ne búsulj, Dusán — mosolygott Marnavics. — Tudtam én ezt jóelőre. Míg mi megjártuk Bécset, levelem már megkereste Hunyadi. De legjobb, ha magunk is hozzá igyekszünk.

... Vajdahunyard várában Péter duzzogott, mikor meghallotta, hogy felbomlott a békesség.

— Hogy az uraknak soha sincs nyugságuk! — dohogta. — Az utóbbi években kényelmes élete volt. Tisztította az „úrfi” ruháját, fegyverét, a gyakorlatoknál kéznél volt, hogy kiszolgálja fegyverrel. A nap javarészét azonban heveréssel, beszélgetéssel töltötte. Egészen belegömbölyödött a jómódba. — Micsoda nyughatatlan fészek!

— Eddig azt mondtad, nincs még egy ilyen úri ház — vetette szemére Mária, vagyis Mártonka.

Péter éppenséggel megharagudott, amiért szaván fogták. Csapkodott, kötekedett.

— Micsoda bolondság, hogy egy kisasszony

háborúba menjen! Maradhatna a nagyasszony mellett.

— Nem szégyeled magadat! Lehotay Gáspár leánya udvari frájlá legyen.

— Majd kiházásítanák!

— És én menjek akárki jöttmenthez! Hát te ki lennél? Udvari frájlá inasa? Vagy koldulnál vén napjaidra? Mit tehet egy magános leány? Semmit! Így meg emberséggel vihetjük valamire. Éppen most lesz rá alkalom.

Ez teljesen meggyőzte Pétert. Kezet csókolt és elővette régi buzgóságát.

Az egész vár zúgott a készülődés zajától. Hunyadi János újból a törökre indult. Mártonkának is akadt dolga bőven. Most már fegyvernökként vitte magával az úr a táborba. Őt meg az ifjú Kemény Simont. Lehotay csomagolta a poggyászt, szemekint vizsgálta a sodronyinget, nincs-e benne hiba. Ládákba rakta a ruhaneműt és a medikamentumokat, a patikaszereket, melyeket Szilágyi Erzsébet nagyasszony ajánlott gondviselésébe. Háborúban elkel.

A főkapitány idézésére ezekben a napokban Vlád oláh vajda is megjelent. Ő, aki a Lehotay-apród érkezésekor jött volt bemutatkozóra Hunyadihoz.

— Aztán hátba ne támadj, mint elődeid! — ripakodott rá a gubernátor.

— Távol áll tőlem, nem követem apámat! — mentegetődzött a fiatal fejedelem.

— De apád követhet téged! Lemondasz és szépen a helyedbe ül. Ismerlek már benneteket. De annyit mondok, ne cserélgessétek a trónt és a szövetséget, mert balul jártok!

— Tanultunk Drakul vajda és fiai véres esetéből — sóhajtotta Vlád. — Hidd el, uram, keserves dolog kis országnak lenni a nagyok közt...

Mártonka kivont karddal állt Hunyadi háta mögött. Szinte megsajnálta a nehéz szívű Vládot...

Hosszan ömlöttek ki a hadak Hunyadvár kapuján. A trombiták, üstdobok szóltak. A gyalog zsoldosok sötéten, komoran imbolyogtak hosszú lándzsáikkal. A ficáncoló paripákon vérmes, tüzes legények, maguk is akár a fiatal csikók. Keserves dolog lesz, ahová zúdulnak szilaj kedvükben!

HADAK ÚTJÁN

Zászlónk gyakran plántálád
vad török sáncára...

(Himnusz.)

Itt törtek össze rabigát
Hunyadnak karjai...

(Szózat.)

Az Olt völgyében haladtak lefelé, Oláhországba. Vlád haladt előttük a maga hadával, mutatta az utat. Oláhország déli határa a Duna: micsoda kurjongás, futkosás, zavar volt két napig, míg hadi sájkákon, csolnakokon és mindenféle malom és tutaj segítségével a had a túlsó partra vergődött. Ott már Bolgárország van: a töröké.

Nikápoly városa mellett szálltak táborba. Éjtszakára felvonták a vezér nagy sátrát. Két helyiségre oszlott. A belsőben lakott az öreg főkapitány, a külső volt az inasának, Mártonkának szállása. Kemény Simon a bejárat előtt, a szabadban tanyázott, állandó őrségül. Nagy tüzet ápoltak ott egész éjjel a lovászok. Szükség volt, hogy a vezér sátra éjtszaka világítva legyen, hogy kivált újhold idején mindenki könnyen odaigazodhassék. Enyhe, korányári napok voltak.

Éjtszaka lett, mire a fegyvernökök megnyughattak. Az ő dolguk volt a tábori ládák ki- meg becsomagolása, ügyeltek a vezér sátrának felvonására, személyét szolgálták s parancsaival ide-oda futkostak.

Mártonka hamar megszokta a tábori éjtszakák nyugtalanságát: az örökös zajgást, az éjtszaka is

hangzó nótát, beszédet. A sátor lapja mögé is betörték a zagyva hangok. A tábortűz lángja is bele-vöröslött álmába, a sátor falán táncoló, lobogó árnyékokkal.

Pusztá földre terített bundán aludt. Egyideig tisztán hallotta a tábor szélén járó őrszemek kiáltását:

— Ki vagy? Adj jelet!

És feleletül jött a jelszó: „csillag!”... Mártonka vitte esténként a jelszót a tábormesternek. Ma: „csillag”. Konstantinápoly veszte után a kereszténységnek fényes csillaga támad. Tudta mindenki. És mindenki Hunyadira értette. Ki más csillaga is lehetne a kereszténységnek?...

Aztán mély álomba süppedt. Álmában hallotta a tülök háromszoros felrikoltását, a riadót. De az álom pillanatnyi zsongás után elsodorta ezt, aludt tovább.

— Mi lesz már? — hangzott mellette. Fel akart kelni, de álomittasan hullt vissza a meleg bundára. A tábor zengett, közel-távol üstdobok dübörögtek s a sátor előtt a vezér messzehangzó jele, a rézdob is megperdült.

Kinyitotta szemét. Egy lovász fáklyájánál Hunyadit látta, amint Simon fegyvernök a mellvértet kapcsolta rá. Hunyadi egyre-másra parancsokat kiáltott a sátor nyílása felé, ahonnan feleletek hangzottak meg fegyvercsörgés. Aztán hallotta, hogy a főkapitány kurtán felnevet.

— Locsold meg! — mondotta.

Simon feltámasztotta és vizet locsolt fegyvernöktársa arcába. Mártonka felugrott, egyet-kettőt támolycott, kijózanodott.

— Rajtunk a török. Mozgás, úrfi!

Ezt Péter mondta. Hunyadi már elhagyta a sátrat Simonnal. Péter jött, hogy kéznél legyen. Tudta, mi kell ilyenkor. Butykosát kínálta néhány kortyra. Aztán rácsatolta a mell- és lábvértet, fejére tette a sisakot és lebocsátotta rostélyát.

Mindketten nyeregbe ültek.

— Hol van önagysága?

A tábori szolgák már a sátrakat bontogatták. Mutatták, merre ment a főkapitány.

— Utat! — kiáltozta Péter.

Csakhamar a tábor előtti térségen voltak, ahol Hunyadi sorakoztatta a csapatokat. A fegyvernök mellé ugratott. Péter hátramaradt.

Pirkadt. A Duna felett köd ült.

Bandérium nyargalt bandérium mellé; a föld dobogott, a kardok csörögtek, a lándzsákon libegtek az apró zászlók a hajnali szellőben. Mártonnak mindez olyan volt, mint az álom.

— Csata lesz! — borzongatta végig. Látta, mindenki hallgat, feszülten figyel előre, megmerevedve várja a parancsokat s lázas fürgeséggel teljesíti.

A távolban hosszan elnyúló vonalban porzott a síkság. Jön az ellenség! Hunyadi is azt nézi; becsüli, mennyien lehetnek. Magához intette kisebbik fegyvernökét.

— A tábor értékes holmiját vigyék vissza a Dunán. De a sajkák harmadrésznél több ne mozduljon el!

Parancsát senki sem hallotta. A vezér óvatos, mert az ellenség számos. Mártonka elvágat. A tábornesternek átadja a parancsot, aztán félkörben megkerüli a várost és a sajkások hadnagyának szól a víz partján.

— Sok az ellenség? — kérdi ez.

— Magyar ember nem számolja — válaszolta. Nyargalt vissza a csatatérre.

Dombsor lejtőjén állt a magyar had, úgyhogy a török alább volt a síkon. Mikor Márton két bandérium közti nyíláson haladt át a sorok előtt álló vezér felé, Kemény Simonnal találkozott.

— Bastida kapitánytól jövök. A talpasokat a balszárnyára küldte önagysága — lihegte Simon.

Tizes sorokban sötéten kígyózott a háromezer talpas a balszárny széle felé. A török már csak pár-

száz lépésnyire volt: két szárnyon lovasság, de a sereg zöme, a középén a janicsár gyalogok.

Mártonka nézte, milyen nyugodtan osztogatja nyergéből parancsait Hunyadi János. Egyszeriben ő is megnyugodott.

A magyar lovás bandériumok alkották a hadállás derekát. Jobbfelől az oláh gyalogság. Hunyadi megosztotta őket: lovasságukat a balszárny szélére, saját zsoldos gyalogsága félelmes közelébe, mert régi rossz tapasztalatai alapján tartani kellett árulásuktól. Ilyenformán balfelé erősen megnyújtotta hadvonalát s túlszárnyalta a törököket. Mikor a törökök sűrű tömege már egészen közel volt, Hunyadi félfordulatot tétetett a balszárnnyal és oldalbafogta az ellenséget.

Felhangzott a Jézus-kiáltás. A spanyol Bastida gyalogjainak lándzsája szemben és oldalvást találkozott a török jobbszárny lovasaival, kiknek az oláh lovasság már valósággal a hátukba esett.

A török jobbszárny megszorult.

— Eredj Rozgonyihoz, várjon! — parancsolta Hunyadi, és Mártonka nyargalt a magyar jobbszárnnyra, ahol Rozgonyi László vezérkedett. Ugyanekkor Hunyadi János csillogó kíséretével, Ország Mihály vezette válogatott testőrcsapatával kivágott a derékhad elé és felemelte kardját.

— Rajta!

A trombiták felrivalltak. Most már a magyar bandériumok zúdultak a törökre.

Már világos nappal volt. Mártonka a jobbszárnnyról nézte a csatát. Aggódva figyelte a főkapitány fehér lovát, amint fel-feltűnt a középén hullámzó tömkelegben. Az előrelódult magyar hadvonal elszakadt saját jobbszárnnyától. Ezt a török balszárny ki akarta használni, a lovasok elindultak.

— A spáhik oldalbafogják Hunyadi, de rólunk megfeledeztek! — ordította Kanizsai László. — Rajta, Vlád barátom!

Kanizsai bandériumai és az oláh gyalogság felrivalltak és rohamra indultak.

A roham magával ragadta Mártonkát. Lándzsája Péternél maradt, csak pusztá karddal vágatott Kanizsai után, a hadsor előtt. De öregebb vitézek kerültek elébe. A gomolygásban megtorpant, kereste ellenfelét. Lépésnyire előtte keresztezték egymást a lándzsák, felnyögtek, földre buktak harcosok.

Zihálás, kiáltozás.

Mellette ijedten kiált, majd káromkodik egy harcsabajuszú vitéz. Összegöngyölt, mellén keresztbekötött subájába szúrt egy spáhi. A lándzsa azonban elakadt a vastag irhában, nem tudta se kijebbi húzni, se beljebbi döfni. A magyar meg nem szabadulhatott tőle s lándzsahossznyira el sem érhetette. Dühösen felnyögött. Ha a török segítséget kap . . . De nem, egy buzogány már lecsap a törökre.

— Köszönöm, pajtás! — kiáltotta megvidámodva a magyar és új ellenfelet keresett.

Mártonka csak nézte csudálva. Az oldalozó török balszárnny ezzel a támadással két tűz közé került. Jobbszárnnyuk is felmorzsolódott. Hadállásuk zömét mindenfelől megkerülték a magyarok. Félóra se telt az első támadás óta, a török futott.

A mező tisztult. Márton Hunyadi Jánost kereste: nem történt-e baja a csatában? Délig azonban nem látta. Folytonos mozgásban délig senki sem evett, nem nyugodott. A magyarok üldözték a vert ellenséget és az apród velük nyargalt. Hol itt, hol ott hitte, hogy a vezért látja, de más fehér lovasok voltak.

Alkonyodott már, mire Nikápolytól jó messzire erről is, arról is trombitaszó, jelkiáltások gyülekeztek a szétbomlott üldözőket.

Akkor pillantotta meg a vezért. Fehér lova hátán, domb tetején. A lenyugvó nap bíborfényt hintett rá s a domb alatt ezer meg ezer torok ujjongta körül:

— Hunyadi! Éljen Hunyadi!

Éjtszaka lett, mire a szomszédos falvakból fölvert barmok nyársra kerültek. A tábor utolérte a katonákat. Kiki dicselkedett, mit zsákmányolt levágott ellenfelétől. Ittak, danoltak. Szilaj kedvük csak lassan csillapodott, nehezedett álomba.

Másnap este már Tirnava városa előtt állottak. Előttük meredtek a magasba a Balkán-hegység havas bércei.

— Ebben a vonalban van a tengerparti Várna — mondotta Mártonnak Kemény Simon.

Társa megindultan bólintott a tiz esztendő előtti királyvesztő csata emlékére. Hunyadi meghallotta a balvégzetű város nevét. Hátranézett fegyvernőkeire. Barna arcán szomorúság látszott.

— Százezer emberrel és háromhavi zsolddal egyenesen Konstantinápolyra mennék és visszavenném — mondotta.

— Átmegyünk a hegységen, mint a hosszú hadjáraton ment nagyságod? — kérdezte Simon.

Hunyadi szótlanul elfordult.

— Mit mondott? — kérdezte Lehotay.

— Semmit — felelte Simon. — Abból is érthetünk. Bús dolog, hogy mindig csekély hada van ennek a nagy hadi vezérnek. Védelmezi a kereszténységet, de meg nem szabadíthatja. Egyedül hagyják.

Azon az éjtszakán haditanács volt.

Másnap erős török osztályok szálltak le a Sipkaszorosból. Megint megütköztek. Az apródok mindvégig Hunyadi sarkában voltak. A csillogó páncélú testőrző csapat vitézei közepette. Mártonka egyszerűnek találta az egész hadimesterséget, amikor már így benne volt: sorakozni kell, lándzsát szögezni, parancsra rohanni; a többi... a jó Isten dolga.

A török ismét megfutott.

Néhány napi pihenő következett. Aztán rohanvást érkeztek Brankovics György követei: A török

császár megelőzte Hunyadi támadását. Már átkelt a hegységen és Szendrőt ostromolja.

... Két nap múlva újra oláh földön voltak. Anyyi szekeret szedtek össze, amennyit lehetett. Ezekre ült a gyalogság. Lelküket kirázta, de gyorsan haladtak. Vissza Magyarországba, az Alduna mentén, a Vaskapunál, hol egykor dicső győzelmet aratott Hunyadi. Aztán végig a végeken. Egy hét telt csak bele és már Szendrővel szemben állt Hunyadi János, a Duna túlsó partján.

Híre megelőzte. Mohamed elvonult Szendrő alól. Horvát bandériumaival azonban már ott állt harcrakészen az új horvát bán, az ifjú Hunyadi László. A két sereg örömríadással köszöntötte egymást. Szemben felsorakoztak s középen találkozott a két vezér. László leszállt nyergéből, úgy járult apjához kézcsókra. Majd Simonnal és Mártonkával együtt segítette le a lóról.

Letáborozáskor Hunyadi László enyelgett apja kedves fegyvernőkeivel:

— Be megemberesedtél, Simon, megérdemled már az aranysarkantyút.

— Hát alighanem — vélte Simon és büszkén gondolt arra, hogy maholnap lovag lesz.

Lehotay Mártonnal is eltréfált László gróf. Aztán egyszerre csak így szólt:

— Ejnye, micsoda tejfölösképű kis legény vagy te még!

— Csakugyan! Két év alatt semmit se változott.

Mihály hadnagy mondta ezt. Mellettük állt és rácsodálkozott a fegyvernőkre. Mihály hadnagy olyan ember volt, akinek mindig elég volt a maga gondolja. Nemigen nézte meg azt, akivel nem volt dolga, — aminthogy Pribelinben se méltatta figyelemre a lehotai kisasszonyt. Most hirtelen észrevette: milyen furcsa, hogy ez a kis fegyvernő még nem bajúszosodik! De többet se szólt, már meg is feledkezett róla, mert elszólította hivatala.

Mártonka persze elpirult, amiért olyan nagyon

megnézték. Tejfölösképűl? Hunyadi László megjegyzésére mentegetődzve így válaszolt:

— Már két csatában vettem részt.

— Aztán hány törököt vágta le? — kérdezte Hunyadi László.

— Egyet sem. Nekem nem jutott — vallotta meg az igazat Márton.

Ezen nagyot nevettek...

A magyar had ismét átkelt a Dunán. Bezzeg Brankovics György úr most nem berzenkedett el-lene. Dehogy fogadta ülve Hunyadi. Maga ment elébe, ölelte, mentőangyalának nevezte.

— Testem, lelkem a tietek, parancsoljatok velem — mondotta. — Gyerünk a törökre, Jánkó öcsém, verjük meg a csúnya pogányt!

— Lelked ugyan inkább az ördögé — gondolta magában az ifjú Hunyadi László, de persze nem mondotta ki hangosan gondolatát.

Most már a szerb hadak is egyesültek a Hunyadiak seregével. A Morava völgyében, Krusevá-cig nyomozták a törököt. Ott rátaláltak.

A fekete hegyek visszhangozták a trombiták szavát.

Ez volt Lehotay Mária harmadik csatája. Szép rendben indult a vértés testőrség első sora, mögötte Hunyadi, balján Ország, jobbján Kemény Simon. Mögötte egy öreg vitéz vitte a zászlót, e mellett nyargalt a kisebbik apród. Utánuk, mellettük ismét vértések. Mikor összeroppantak a törökkel, a lovasok kopjái törtek, a testőrök összekavarodtak, hulltak. Sűrű közelharcba keveredtek, kardra került a sor s már a vezér körül folyt a küzdelem.

Lehotay szemben látja az öles spáhikat, amint ordítva szögezték szembe könnyű lándzsáikat, kardokkal hadonásztak, por volt és nehéz pára. A harc kavargása szétugrasztotta a törzscsapatot. A rend megbomlott, mindenki verekedett, ahogy tudott.

Egyszerre Mártonka elé ismerős jelenet villan.

Egy spáhi lándzsája a mellette levő magyar bőrvébe fúródik, de a sodronyingen át, nem hatolva, elakad. A magyar vitéz csak karddal kezében, hiába nyújtózik ellenfele után.

A fegyvernök nem tétovázott. Úgy tett, ahogyan Nikápolynál látta: előreugratott és kardja lecsapott a törökre...

Mikor Ferez bég hátrált s a trombiták zászlókhoz gyűjtötték a magyarokat, visszaszólították az üldözőket, Mihály hadnagy végignyargalt a rendezkedő hadsorok előtt. Kereste emberét.

Lehotay előtt állapotodott meg.

— A kezedet, öcsém! — szólt. — Megmentetted az életemet.

Mária elámult: csakugyan Mihály volt, akit megmentett a csatában.

— Semmi — szólt elpirulva. — Tartoztam vele.

A szó elkerülte a hadnagy figyelmét. Barna markában tartotta Mária kis kezét. Aztán csodálkozva állapította meg:

— Ej, be úri kis kezéd van! Honnan szedted?

Jól szeme közé nézett megmentőjének.

— Derék legény vagy, öcsém. De mondd, honnan ismerlek én téged? Mert láttalak már valahol... nem Hunyadvárában... csak nem emlékszem, hol... felelte. — De jól van, te mégý Bécsbe, megjelented a királynak...

Mária szeretett volna föld alá süllyedni. Kirántotta kezét Ország markából és elvágtatott, amerre Hunyadi Jánost látta.

— Nagyságos uram, hadd vigyem meg a győzelem hírét Hunyadra most nyomban! — lihegte.

A vezér feléje fordította poros arcát.

— Hunyadra majd megviszik a sebesültek — felelte. — De jól van, te mégý Bécsbe, megjelented a királynak...

A KIRÁLY UDVARÁBAN

Ki viszi
hamarabb
levelem Prágába?
Száz arany
meg a ló
teste fáradsága.

(*Arany: Mátyás anyja.*)

Hunyadi fegyvernöke ezen az éjszakán csak addig aludt, míg Ivanics Pál nótárius megírta a főkapitány levelét a királyhoz. Még pirkadat előtt útra kelt. Két rác nyargalt előtte, útmutatóul és őrségül. Mögötte az öreg Péter két vezetéklóval.

— Ez kellett vén csontjaimnak! — nyögte Péter. — Ifjú legény koromban a talpasoknál szolgáltam, most meg többet ülök nyeregben, mint padon.

— Ne morogj, légy büszke, hogy a királyt szolgálod — torkolta le fiatalos hévvel a gazdája.

— Nagy becsület, de a derekam mégis fáj — dohogta az öreg. — Hogy kisasszonykám úgy elfutott ilyen derék legény elől!...

— Úrfi vagyok és nem futottam el — haragudott Mária.

— Mondtad volna, itt a kezem, de tartsd is meg örökbe...

Mária úrfi nem hallgatta tovább Pétert. Megsarkantyúzta lovát és előreugratott. A szolgálatban töltött esztendőök ugyancsak megedzették. Egyhuzamban nyargalt másnap éjszakáig. Ha lova elfáradt, átült a vezetéklóra, cserélgette, hogy ki ne dőljenek.

Éjszaka aludt. A következő napon ért Nándor-fejérvárba. Itt rác kísérői elmaradtak. Átkelt a

Dunán magyar földre, majd Eszéknél a Dráván. Ősi templomok tornyai tekingettek messze elébe. Mindenfelé sűrűn lakott föld volt ez. A várfalak barátságosan marasztalták pihenőre.

— Győztünk! Megvertük Ferez béget a kruseváci mezőn! — hirdette minden piacon. És szavait ujjongás fogadta.

Püspökök, várurak, ispánok látták mindenütt vendégül Hunyadi futárát, dús asztallal; Péter tarisnyájában gyűlt az ajándék a jó hírért. Szép magyar lányok pironkodva nézték a nagy Hunyadi fegyvernőkét.

A pécsi várnagy pihent lovakkal cserélte ki övéit. Ugyanígy a győri is. Fehérváron, Veszprémen, Pozsonyon keresztül vitt útja.

De Pozsonyon túl már senki sem kérdezte, honnan jön, mi jót hoz. Még útbaigazítás kérésére is vagy feleltek vagy nem. Idegen föld volt, mogorva. Fogadókba szállt, pénzzel fizettették az élelét, szállást.

A Szent István-székesegyház csúcsos tornya messziről mutatta, merre tartson. Sötétedett már, mikor elérte Bécs városának kapuját. A polgárok őrsege éppen fegyverbe lépett és várta alábocsátotta a vasrostélyt, mikor a csapóhídra nyargalt.

— Pottztausend, takarodj innen! — kiáltott a jövevényre.

— Bocsáss be!

— Eredj a dolgodra! A kapu már zárva van. Micsoda rendetlenség!

A lármára a söröshordó termetű parancsnok is előlépett. Ő is fenyegette:

— Hagyd el a hidat, hogy felvonhassuk. Különből letartóztatlak!

— Hunyadi János gróf futárja vagyok.

— Azt mindenki mondhatja. Nem érdekel.

— Levelem van őfelségéhez! — rivallt rá Mária. Majdnem sírva fakadt. Elkésérítette a gondolat, hogy halálos fáradtan az éjszakát még egy mocskos külvárosi fogadóban töltse.

Az őrség parancsnoka elment, hogy megkérdezze a polgármestert. A polgármester előbb gondolkodott, hogy összehívja-e a tanácsot. Aztán felöltötte hivatalos talárját, nyakába akasztotta a hivatali aranyláncot és jelentkezett a királyi Várban. Fűhöz-fához küldték, végre a palotába került, ahol éppen vacsoránál ült a király Cillei Ulrikkal, Thunichtgut, von Wicht és más tanácsurak társaságában.

Cilleihez utasították.

— Bocsásd be, persze, hogy bocsásd be — mondotta Cillei. — De igazad van, ha minden Hunyadit illető kérdésben előbb megkérdezel engem.

A polgármester tehát elment a kapuőrséghez, a kapuőrség felvonta a rostélyt és bebocsátotta a futárt.

— Fizetsz egy hordó sört az őrségnek! — lépett elébe a parancsnok.

— Miért? Hogy megvárattatok?

— Hogy te váratnál meg minket. Órahosszat fegyverben kellett őriznünk a félig nyitott kaput. Le is tartóztathattunk volna. Kártérítést kell fizetned: ez a rend!

— Ha rend, hát legyen — felelte Mária és utasította Pétert, fizesse meg a sört, míg ő a Várba nyargal.

A serlegek csengése, a vacsora utáni dőzsölés zaja áthallatszott a szomszédos szobába, ahol Ulrik gróf fogadta a futárt. Feltörte a piros pecsétet és elolvasta a levelet.

— Szép, szép — mondta egyszerűen. Aztán karonfogta a levél hozóját és kivezette a terembe. Az asztalfőre ment, ahol László ült, a tizennégy esztendőös király.

— Megengeded, öcsém? — kérdezte. Majd feleletet sem várva, kopogott az asztalon.

— Halljuk, halljuk! — kiáltoztak a közelebb ülők.

Ulrik meglobogtatta a levelet. — Uram! — ki-

áltotta. — Őfelsége engedelmével tudomástokra hozom, hogy hadaink valahol Szerbiában nagy diadalt arattak a törökökön. Éljen a király!

— Éljen, éljen, éljen! — harsogták háromszor az urak. A töltögető apródok körülfutottak, a boros kelyhek magasba emelkedtek a király felé. A vendégek ittak.

Mária felvonta sűrű szemöldökét. Úgy gondolta, Hunyadiat illetet volna éltetni, őrá serleget köszönteni. Ulrik sejtette ezt, le akarta kenyerezni Hunyadi emberét. Nevető arccal szólt:

— Most pedig ürítsük borunkat az ifjú lovagra, aki a jó hírt hozta!

Erre megint ittak egyet. A társaság már olyan állapotban volt, nem bánta, bárkire is köszönti serlegét. A gyermekkirály megkérdezte:

— Hunyadiat szolgálod, lovag?

— Parancsodra, felség: fegyvernőke vagyok.

A vézna fiúcska szeme fáradt volt. Most sóvárogva csillant fel:

— Szép volt a harc?

— Nagyon szép, felség.

— Megjutalmazom fáradságodat. Ulrik bácsi, hadd üssem lovaggá az úrfi!

Cillei közelebb hajolt, hogy a zajban megértse öccse szavát.

— Gyönyörű gondolat, méltó hozzád! — kiáltott fel hízelegve.

Szegény kis király elpirult örömeiben. Máriát azonban zavarba hozta a váratlan jóindulat. Urának akarata és engedelme nélkül nem akart lovaggá lenni; no meg furcsa is lenne: Lehotay Mária — lovag! De egyenesen nem szólhatott ellene. Térdet hajtott, kezet csókolt László királynak és így szólt:

— Hálásan megköszönöm kitüntetésedet, uram. Engedd még azt a kegyet kérnem, avass fel a főkapitány úr jelenlétében.

— Jól mondod! — kiáltott fel örömmel László.

— Méltó, hogy nagy ünnepséget rendezzünk a győzelmes vezér tiszteletére és az ünnepségen majd lovagokat avatok... Addig is meghagyom kincstartómnak, adjon neked száz aranyat és egy lovat. — Egy idő múlva megkérdezte: Tudják-e a magyarok a győzelmet?

— Tudják, felség. Ujjong az egész ország.

A királyi gyermek szeme megint sóváran csilant fel:

— Istenítik, ugye, Hunyadit?

— Valóban, felség.

Cillei félfüllel hallgatta ezt a kedve ellenére való beszédet. Öccse még túlságosan megtalálja kedvelni ezt a Hunyadit. Hogy rápirítson, tréfát akart űzni belőle. Kopogott az asztalon, majd csendben így szólt:

— Uraim, most hallom, Magyarországon istenítik Hunyadit!

Az asztal körül ülők hirtelen elhallgattak. A falon vaskarikákba dugott fáklyák égtek, az ablakokon biborszőnyegek függtek, az asztalon csillogtak az aranytálak, ezüstkancsók. De ebben a hirtelen hallgatásban mintha minden fényesség megsötétedett volna.

Ulrik mosolygott. Gúnyos, fürkésző pillantást vetett Máriára, mintha azt mondaná: no, téged ugyan könnyen jégre viszlek. Aztán nyájasan így beszélt asztaltársaihoz:

— Gondolom, felséges urunknak meg kellene jutalmaznia a törökverő hőst. Hívjuk fel Bécsbe és ünnepeljük illendőképen: tornajátékokkal, lakomával...

Körülnézett, várta, hogy szavait helyeseljék. Mielőtt azonban megéljenezhették volna, az egyik vörösképzű, vastag úr, Thunichtgut gróf dörgő hahotába tört ki. Székén előre-hátra imbolyogva kacagott, szőke haja homlokába hullt. A bor felszabadította nyelvét:

— Hahaha, Ulrik, nagy róka vagy, hahaha...

Hunyadi Jánost meghívjuk, a mi kedves Hunyadinakat... a magyar trón bitorlóját — lakomára! Hahaha!

Az éljenzés elmaradt. Ellenben a többiek fel szabadult kedvvel csatlakoztak a hahotához.

Cillei felbosszankodott. Hiba volt kancsók között effélével előhozakodnia: a cimboraság elrontja a dolgát. Képéből kikelve ordított Thunichtgutra:

— Részeg vagy, Szepl! Nem szégyeled magad a király úr előtt? Eredj haza!

A láрма megszűnt. De a Szeplnek nevezett úr nem tért észre. Cillei intésére ketten feltámogatták, hogy kivezessék. De az szilárdan állt a lábán és erős kézzel védekezett:

— Olyan részeg vagyok, mint ti! Hagyjatok békén! Ulrik dühös Hunyadira: ezért talán szájkosarat vegyek fel?

Szétlökte támogatóit. — Inni akarok! — Visszaült helyére, felkapta a kelyhet és ivott. Senki se bántotta többé.

Micsoda társaságban van a király! Hogyan beszélnek előtte! Mária elámult ezen. Ezek a nagyhasú német és cseh korhelyek intézik Magyarország sorsát? Hitványságukban egyebet sem tudnak, mint ármánykodni, gyűlölködni Hunyadi ellen...

Térdet hajtott a király előtt, Cillei előtt kurtán bókolt. Aztán egy apród kivezette. A mellékteremben pompás vacsora várta. Az apród jelentette:

— Egy parasztvitéz vár kint. Azt mondja, hogy szolgád.

— Vezesd hozzám — mondotta Mária. Fáradtan, már alig várta, hogy nyugodni térhessen.

Péter várta. A kapuőrséggel sörözött. A Várban is kapott vacsorát, bort. Nehezen állt a lábán, nyelve nem is forgott. Kijelölt szállásukon, az előszobában menten ledőlt a bundájára. Maga is aludt, mint a bunda.

A szobában Mária pompás ágyat talált. Magyar-

országban még Hunyadi János sem használ ilyet: tollas, derékaljas. Másnap délig fel sem ébredt.

Három napig nemigen törődtek vele. A királyi konyháról Péter hordta fel az étket. Evett, mint a farkas. Aztán megint magára reteszelte az ajtót és aludt éjjel-nappal. Belefáradt a nagy útba.

Negyednapra kiment a városba. Nézegette a keskeny bécsi utcákat; latyakosra áztak az első őszi esőben. A házak minden emelete kijebb ugrott, csúcsos tetejük majdnem összeért. Alig engedtek utat világosságnak, az ég kékjének. Elácsorgott a székesegyház csodás homlokzata előtt, áhitattal járt sötét boltívei alatt.

Végre hívatta Cillei. Nyájasan megölelte a vállát és egy tekercs ezüstpénzt nyomott tenyerébe.

— Ezt én adom jó híredért és urad iránti becsületből — mondotta. — Add át tiszteletemet uradnak és vidd el neki őfelsége levelét, amelyből megértheti kegyelmes jóindulatunkat.

Aztán kérdezgette: kik Hunyadi legjobb hívei, kik kísérték el a háborúba, kik fordulnak meg gyarkarban Hunyadon... Mohón leste a választ. De a fegyvernök leolvasta az arcáról ezt a türelmetlen, rosszindulatú kíváncsiságot. Minek ez Cilleinek? Jót aligha akar velük!... Csak kelletlenül felelt. Mondott néhány nevet, ezekről ország-világ ügyis tudta, hogy Hunyadi János igazi barátai. Cillei elismételte nevüket, aztán kedvetlenül kérdezte, hogy kik még. Erre Mária kereken azt felelte, hogy másokat nem ismer. Cillei csalódott, amikor együgyűnek gondolta a gubernátor emberét.

... Visszafelé már csendesebben haladt. Ura nem parancsolta meg, hová menjen, hol keresse. Budára tartott. A királyi várban kapott szállást: IV. Béla király ódon palotájának egyik alacsony boltozatú szobácskáját. Ablaka az udvarra nyílt, Zsigmond császár ragyogó, de befejezetlen újonnan épült palotájára.

Ittlétében tudta meg, hogy Hunyadi Pirótiig nyo-

mult, de gazdag zsákmánnyal már visszatérőben van...

A háború elfárasztotta Máriát. Most már mindeztül ismerte a vitézi életet. A táborból történt hirtelen eljötté óta sokat gondolkodott: mi lesz vele. Nem neki való a hatalmasok ármánykodása, vetelkedése, sem a csatamező. Bizony másra teremtette az Isten. Márpedig, ha így folytatja, maholnap vénlánynak számít...

Péterrel átment Pestre. Új gúnyát vásárolt az öregnek, magának is szép rend ruhát, süveget. A vén szolga ismerte ott a járást, vezette egyik mestertől a másikhoz. Közben azonban rosszalóan csóválta fejét:

— Elég lesz már, úrfi, elég lesz. Kár a pénzért. Nem telik majd — főköttőre!

Az „úrfi” most nem haragudott meg. Jókedvűen kacagott rajta.

AKI MÁSNAK VERMET ÁS...

Uram, hős vajda, véredet
szomjúhozza egy gonosz szív.

(Czuczor: Hunyadi.)

Hunyadi Jánosnak
vagyok én gyermeke...

(Petőfi: A király esküje.)

Nándorfejérvárban találta Hunyadit. Először lépte át Mártonka a híres végvár kapuját, de már szakértő szemmel vizsgálgatta a háromszoros falgyűrűt, míg a felsővárba ért, ahol a had kapitányai laktak.

Hunyadi János barátai körében fogadta visszatérő apródját. A királyi levelet nyomban Vitéz János kezébe adta, hogy olvassa el. A püspök belepillantott az írásba, rövidlátó szemmel átfutotta. Finoman mosolygott, ősz szakállá rezgett. Aztán hangosan felolvasta a levelet. A főkapitányra nézett. Egy percig hallgattak mind a ketten. Értették ők egymást szó nélkül is. Hunyadi közelebb intette fegyvernökét:

— Mondj el mindent!

Tudta Mártonka, hogy ura előtt csak a legnagyobb tisztelettel lehet beszélni a királyról. Haragját vonhatná magára, ha úgy festené le udvarát, ahogyan látta. Elhatározta, nem szól erről, amíg nem kérdezik. Kitérően válaszolt:

— Öfelsége kegyesen fogadott. Lovaggá akart ütni.

Hunyadi széke előtt állott. Oldalvást Vitéz János fürkészte arcát. Mártonka belepirult. Érezte, hogy jelentéktelen futári mivoltában országos dolgokba

keveredett. Vitéz, a gyakorlott államférfi fölényes, finom mosolyával kérdezte:

— Csak akart... lovaggá ütni?

— Megkértem, hogy majd az én uram jelenlétében...

Szelíd, csendes hangon szólt közbe Hunyadi:

— Hiszen nagy tisztesség, ha a király avat fel. Mártonka letérdelt és csak ennyit mondott:

— Mégis inkább szeretném, ha Hunyadi János keze avatna lovaggá.

Értette a két öreg, hogy mindez bujócška.

— Ne magadról beszélj! — intette a püspök. —

Mondd el egyenesen, mit tapasztaltál Bécsben?

Mártonka hallgatott.

— Beszélj bátran! — biztatta Hunyadi.

— No, mi nem tetszett? — kérdezte nyíltan Vitéz.

A futár fellelékezett.

— Önagyságát nem köszöntötték fel a király asztalánál...

— Hát aztán?

Most már bátran elmondta, mit tapasztalt a király körül, hogyan beszélt Cillei az asztalnál és hogyan négy szemközt vele. Azt sem hallgatta el, hogyan járt el Thunichtgut gróf szája.

Hunyadi és Vitéz figyeltek beszédére. A főkapitány egykedvűen, mint aki mindezen nem csodálkozik, Vitéz éppenséggel csendesen mosolyogva. Hűséges szívvel, őszinte háborodással beszélt az ifjú. A gróf végül vállára tette kezét és megkérdezte:

— Ha tőled kérdem, miképpen gondolkodol a bécsi udvarról, mit szólnál róla?

— Csekély állapotú ember létemre nem szólhatok országnagyok dolgába — felelte ijedten a fegyvernök.

— Szíved szerint mégis mit tanácsolsz nekem?

— Oda ne menj, uram, az Istenért!

— Nem hát...

Hunyadi sötét homlokkal nézett maga elé. Aztán a püspökhöz fordult:

— Kancellár uram majd illő jobbágyi hódolattal megírja válaszungkat.

— — — — —

A sereg eloszlott. A gubernátor is hazatért a maga népével. A hunyadi vár megint megtelt zajjal, elelenséggel.

Mátyás gyerek már csimpaszkodott apja lábába. Mátyás úrfi lett belőle, tizenkét esztendő komoly emberke. Tudta már, mit jelent Hunyadinak lenni s koraérett méltósággal készült jövőjére. De Mártonka pajtást még a régi nagy örömmel fogadta.

— Akármilyen latin levelet megírok már egyedül — ujságolta. — Hát te?

— Én bizony nemigen foglalatostkodtam tollforgatással — vallotta be Mária.

— Azt hiszed, vitézhez nem illő a tudomány? Bebizonyítom neked a régi rómaiak írásaiból, hogy Nagy Sándor, Julius Caesar és más híres vitézek mily nagyrabecsülték a tudományt!

Vitte fel pajtását szobájába, eléberakta új könyveit. Livius mellé Cicero és Vergilius is került, a szónok és a költő, meg Lucretius műve a természetről, Curtius mesés históriája világbíró Sándorról. Vegetius könyve sem hiányzott a hadi mesterségről. Tudással, de a nagyság és dicsőség képeivel is megtöltötték lelkét.

Mátyás úrfi lelkesedve beszélte el új ismereteit s nagyon büszke volt arra, hogy kis kölyök letére ekkora fiút taníthat. Vitéz János, a Hunyadi fiúk egykori nevelője is be-benézett hozzájuk. Most Ivanics Pál vezette Mátyás tanulmányait. Leckéit Mártonka is végigülte, ámbár ésszel nemigen bírta követni Mátyás tanulmányainak haladását; nála sokkal, de sokkal többet tudott.

Míg kis pajtása és mestere a nehéz tölgyfaasztalnál tanultak, Mártonka távolabb üldögélt a medvebőrös heverőn. Kint hullott a hó, fehér takaróval

fedte be az erdőt, mezőt. A kandallóban égő fahasábok vörös fénye táncolt, csillogott Mátyásnak falon függő páncélján, fegyverein. A latin szövegek zümmögése közepette a fegyvernök a jó meleg szobában bizony el-elbóbiskolt a heverőn. Csak arra riadt fel, hogy Ivanics kanonok távozása után Mátyásból kitört az elfojtott kedv és nagyot kurjantva ugrált végig a szobán.

Aztán maga folytatta az iskolát. Elővette áldozatát, az asztalhoz ültette és komoly képpel fel-alá járkálva a szobában, levelet mondott neki tollba.

Mikor ezzel elkészült, szigorúan megbírálta tanítványának macskakaparását. Megkínozta a harmadik deklináció ismétlésével és ígét ragoztatott konjunktivuszban, meg szenvedő alakban. Ez nehezen ment. Bizony megszenvedett a tudományért Mátyás pajtása, de hát haladt is egyre.

— Micsoda ember vagy te, hogy nem akarsz tanulni! — dorgálta időnkint Mátyás, ha nem figyelt rá eléggé. -- Úgy illik, hogy ezentúl tanult ember legyen, aki főméltóságokra törekszik. Látod, Itáliában már az egyszerű polgáremberek is jártasak a deák nyelvben, az írás-olvasásban, a jogtudományban és a régi nagy írók ismeretében. Hát még a főrangúak!

Mártonka nem merte mondani, hogy öbelőle sose lesz főméltóság, hát csak bújta a könyveket Mátyás úrfi kedve szerint.

De a hógolyózásban már nem vett részt. Apródkorában tehette, de hát idővel kinőtt az apródi sorból, most már fegyvernök: maholnap lovag lesz. Sőt ő intette Mátyást, hogy a hőcsaták helyett keressen komolyabb foglalatosságot.

— Vegetius tanítása alapján rendezd a falubeli gyerekeket légiókba, kohorszokba. Gyakorold magadat az igazi vezérségben.

Ez a gondolat nagyon megtetszett Mátyásnak. Most fedezte csak fel igazán Vegetiust. Lassankint

Mátyás úrti lelkesedve beszélte el új ismereteit
Mártonkának.

többet foglalkozott vele, mint Vergiliusszal, Livius-szal. A haditudomány elemeiről beszélgetve, Mártonka elmondta pajtásának a legutóbbi balkáni hadjárat csatáit, le is rajzolta számára a hadállásokat.

Mátyás ujjongva dicsekedett apjának ezekről a tanulmányairól. János gróf megdicsérte érte, Mártonkának is egy szép kardot adott ajándékba s lelkére kötötte, hogy mihelyt kitavasodik, a várbeli katonákkal gyakorlatozzék Mátyás.

Úgyis lett. A vezénylésben Mártonka lett Mátyás mestere. A tanítvány bizony hamarosan túltett mesterén. Mátyásból nem lett anyámasszony katonája ...

Igy mult el a tél, majd a tavaszi olvadás hetei. Ezalatt Hunyad és Bécs közt szorgalmasan jártak a futárok.

A főkapitány azt felelte a bécsi meghívásra, hogy magyar főhivatalnok csak magyar földön szolgálja királyát, idegenbe nem jár parancsért. Erre az udvarból visszaüzenték: ám jól van, jöjjön a határra, tanácskozzék ott a király megbízottaival.

Ez ellen nem szólt a főkapitány. Mire az utak felszáradtak, Hunyadi kiadta a parancsot:

— Készüljetek! Megyünk a király tanácsosaihoz, találkozóra.

Állandó zsoldos hada zömét, kétezer páncélos lovast rendelt Ország Mihály hadnagysága alá. A hadnagy az utóbbi években javarészt Nándorfejérvárban szolgált, ritkán fordult meg Hunyadvárban. De próbált hűségű tiszt volt; fontos, veszedelmes időkben ő vezette Hunyadi János testőrségét.

Ismét Mária és ifjú Kemény Simon fegyvernökök voltak a gubernátor mellett. A Maros völgyén haladtak Szegedig. Majd átmérték a Tisza-Duna között, Kalocsánál átkeltek a Dunán ... Pozsonyon túl egy kis vár volt a találkozó helye: Köpcsény. Odáig már csak negyven vitézt vitt magával a főkapitány,

meg kíséretét, mert így állapotodott meg a bécsiekkel. Többi vitézét hátrahagyta.

Kemény Simon lovagolt be Köpcsénybe, átadta ural köszöntését Cillei Ulriknak, — mert Cillei jött a király nevében tanácskozásra. Azt üzenté Cillei Hunyadinak: Gyere be a várba. Illetlen lenne, hogy én menjek ki teled, mert én ősi nemes családból eredtem, nem úgy, mint te!

Simon hozta az üzenetet. Hunyadi nem bősziült fel a sértésre: ellenség szaván kár felindulni! Csak visszaüzenté kurtán: Hitvány ember az, aki mások érdeméért tartja magát nemesnek s nem saját tettei folytán. Egyébként Cilleit küldte a király öhozá, Magyarországba, jöjjön hát ki Cillei.

— Nincs felelet — ezzel tért vissza Kemény.

Még abban az órában látták, hogy Cillei Ulrik eltávozott Köpcsényből. Hunyadi nem mozdult: itt vár, mert ide rendelte a király. Harmadnapra aztán futár érkezett Bécsből. Levelet nem hozott, csak úgy szóval mondta, hogy maga a király akar szólni Hunyadival; jöjjön Hainburg elé.

Hainburg városa jó futamodásnyira volt onnan, de már osztrák földön. Hunyadi csak annyit felelt, hogy a király szava szent. Megindult kíséretével és negyven lovasával, letáborozott Hainburg kapujával szemben egy dombsor tetején. Mögötte mérföldnyire hozatta a kétezer páncélost, Ország Mihállyal.

Este volt már, mire felvonták a sátrakat. A gubernátor berendelte Mártonkát. Kettejükön kívül csak Ország Mihály volt a sátorban. A sötétben faggyúmécslámpák az asztalul szolgáló ládán.

— Fiam — szölt a főkapitány. — Fontos megbízatásom volna számodra. Veszedelmes.

— Állom — felelte Mártonka.

— Tudnom kell, itt van-e a király Hainburgban. Holnap kora reggel a városba kellene lopakodnod s rövid órák alatt meghoznod a bizonyos hírt.

— Ebédig itt leszek.

— Vigyázz, meg ne ismerjenek ellenségeim. Hogyan csinálod, magad lásd! — Ezzel bocsátotta el Hunyadi.

Mária a tábor szélén felkereste a szolgák közt Pétert. Vele akarta megbeszélni a dolgot. Előkiáltotta. A sötétből csak lassan cammogott hozzá a lovász.

— Mit csinálsz? — kérdezte tőle.

— Beszélgetek ezzel a derék nezsideri emberrel — mondotta Péter. Odább egy parasztember állt, alázatosan levette süvegét az úr láttára.

— Egy kis zöldséget viszek a városba — mondotta. — Gondoltam, az éjtszakát itt töltöm a vitézek mellett. Biztonságosabb.

Máriának épp kapóra jött.

— Ismered Hainburgot? — kérdezte.

Egy kotnyeles leány adta meg a feleletet:

— Mint a tenyerünket! Egyre idejárunk, hogyné ismernők!

— Aztán mit visztek a szekéren?

— Gyenge salátát, retket, hagymát s másfélét . . .

— Mennyiért adod?

— Hát a salátát . . .

— Nem úgy kérdem! Az egész szekérrevalót. Általában.

— Hát, uram, tíz dénár se lenne sok, ha jól eladom — gondolkodott el a parasztember.

— Kapsz huszat, és pedig most mindjárt — szólt Mártonka. — A szolgám majd megmondja, mit kell tenned.

A szegény ember hálálkodott; Mártonka félrehívta Pétert és kioktatta a dolgára . . .

— — — — —

Mire megvirradt és Hainburg kapuját megnyitották, a beszekerező parasztárusok közt az egyik kocsin Péter hajtotta a lovakat, rajta a nezsideri ember gubája; a saroglyában Mária ült a parasztleánynak mind a hét rokolyájába öltözve. Induláskor

észre se vette, hogy Ország Mihály utána settenkedett és bámészkodva csodálta, milyen takaros leánygyá változott.

— Akármilyen legyek, ha ebben a kised kezű úrfiban nem holmi kardos menyecske bujkál — mormolta magában. — No de ne szólj szám, nem fáj fejem. Ő tudja, miért teszi...

Mikor a szekér átgördült a város kapuján, egy istrázsa durván rájuk kiáltott:

— Hé!

Mária az oldalához kapott, hogy karddal intezze el a szemtelent: három év alatt ugyancsak hozzászokott vitézi mivoltához. De Péter nem esett ki szerepéből. A nemesember hetyke szolgája helyett most jobbágyként emelte meg süvegét és megállította a lovakat.

— Mit parancsolsz, vitéz?

— Vigyetek ebből a szép retekéből a feleségemnek, Bierkeller-utca, harmadik ház balra. És olcsón megszámítsátok, mert máskor nem engedlek a városba!

— Uraságod meg lesz elégedve — felelte Péter és továbbindult.

Az éhes osztrákok hamarosan körülvették a kocsit és kosárszámra vásárolták az olcsó magyar zöldséget. A két újdonsült piaci kofa kissé nehezen számolt, lassan adta a portékát. Az utcai csibészek is belekeveredtek a sokadalomba. Mire Péterék a szekér felét eladták, a másik felét elcsenték, elcsalták tőlük. Négy dénár volt minden haszon. De közben legalább beszélgettek a polgársággal.

— Hát lesz-e nagy ünnepség, lakoma? — kérdezte Mária.

— Már miért lenne?

— A király tiszteletére.

— Miféle király? — csodálkoztak az asszonyok.

— Hát azt beszélik Nezsiderben, hogy itt van László öfelsége.

— Sosem volt. Álmodtak Nezsiderben! — hangzott a felelet.

A kisbíró felesége hiteles szavú asszony volt, hivatalbéli ember felesége.

— Cillei Ulrik gróf őkegyelme van itt — beszélte. — Fenn lakik a várban, de kétszázötven katonája nálunk tanyázik a városházán. Bőven kapják a bort, jókedvük van.

— Valami készül — állapította meg egy másik. — A polgárőrséget fegyverbe szólították. Egész nap őrizniök kellett a falakat, mintha ellenséget várnának.

— Isten tudja, mit jelent! Zavaros világ! Hej, jobb idők voltak régebben! — sópázkodtak összevissza a nénik.

Mikor az üres szekérrel kifelé indultak, látták, hogy Cillei lovasai csapatostul vonulnak a főutcán a kapu felé és rajonkint elhelyezkednek a mellékutcák torkolatában. Péter a lovak közé csapott.

A kapunál fegyveresek ugrottak elébük:

— Halt! — Állj!

Mária szíve összeszorult. Hát felismerték őket! De csak vámot kértek:

— Egy tallér a kövezetvám!

— Miért? — okoskodott Péter.

— Mert behoztad a portékádat, nyertél rajta, míg a város kövezetét koptattad.

— Dejszen, nincs is kövezet!

— Az a szerencséd. Bécsujhelyen van, ott ám két tallér a vám. De rend nálunk is van!

Mit volt, mit tenni, Péter keserves sóhajtozás közepette leszúrta a tallért és esküdözött, hogy világéletében ő sem árul több zöltséget Hainburg városában.

Kilenc órára értek vissza a kis táborba. Nagyhamar visszavedlettek régi mivoltukba és Mária ment urához a hírekkel.

Alig hallgatta meg jelentését Hunyadi, már jött

is kifelé a város kapuján a kürtös és hirdette, hogy Cillei Ulrik gróf közeledik. Már fordult is ki a város kapuján negyven lovassal.

Hunyadi János is felültette a maga negyvenét és ment elébe.

— Köszöntlek, gróf — mondotta egyszerűen, amikor találkoztak.

— Isten hozott, Isten hozott! — mosolygott nyájasan Cillei és kézfogásra nyújtotta jobbját.

De a gubernátor hirtelen megállította lovát, távolabb maradt, úgy hagyta a levegőben Cillei kezét. Szegény Cillei, mi telhetett tőle, örökre nem hagyhatta kezét kinyújtva: megveregette saját lova nyakát, mintha egyebet sem akart volna.

— Örülök, hogy szemtől-szembe láthatom a törökverő hőst — szolt hízelegve a stájer. — Királyunk kegyes üdvözlését hozom nagyságodnak...

Hunyadi fejet hajtott. Cillei folytatta:

— Ófelsége a városban vár ebédre.

A nyilvántaló hazugságra Hunyadi elfogta a harag. Nagyot hallgatott, csak a kezét emelte fel.

Mártonka a táborban állt, onnan figyelte ezt. Rögtön a domb tetejére lovagolt s ő is felemelte kezét. Ez volt a megbeszélt jel. Kemény Simon fél-mérföldnyire állt, a keresztútnál, a feszület mellett. Onnan adta tovább a jelzést Ország Mihály mérföldnyire álló seregének. Csakhamar látta Mártonka, hogy a sereg közeledik. Ezalatt odalenn Hunyadi folytatta a megbeszélést.

— Úgy tudtam, őfelsége még nincs itt. Nem is öltöztünk fel kellőképpen tiszteletére...

— Ó, nem baj, nem baj. Ófelsége nem ruháikért, hanem szívükért becsüli szolgálait — sürgette Cillei.

— Ám legyen — hagyta rá a gubernátor. — De még távol az ebéd ideje. Jó órák van még addig. Beszéljük meg az ország dolgát, hiszen azért rendelt ide minket őfelsége.

— Ráér. Nem sürgős...

— Már bizony én az ország dolgát legelőbbrevalónak tartom — felelte Hunyadi. — Vajjon kért-e öfelsége segílyt a török ellen a pápától, császártól, burgundi fejedelemtől; hát a csehek meg a királyi bandériumok készek-e a hadra?

— Majd ebéd közben mindezt elintézzük.

A ravasz mindenképpen a várba akarta vinni Hunyadit. Ha ebéd után rosszul lesz s néhány nap múlva meghal, ki vádolhatja őt, hogy megmérgezte a kereszténység első hőst? Oreg volt már, elbetegeskedett... De a köpcsényi eset megtanította, hogy a madár nem mindig száll a lépvesszőre. Gondoskodott hát erről is. Látva, hogy a magyar úr vonakodik: intett.

Egyszeribe megelevenedett Hainburg kapuja. Kétszáz német lovas nyargalt elő nagy csörömpöléssel.

— Ó, már jönnek is értünk öfelsége testőrei! — kacagott Ulrik.

A lovasok körbefogták Hunyadit és negyven katonáját. Kétszázötvenen voltak ellene.

Hunyadinak azonban szeme pillája se rebbent. Sőt csendesen elmosolyodott.

— Nagy tisztesség — mondotta és újból fel emelte a kezét.

A kétezer páncélos már a dombsor mögött állt. Ronggyal volt becsavarva a lovak patkója, nem halatszott dobogásuk, amint közeledtek. Mikor a főkapitány másodszor is megadta a jelet, Mártonka intett a domb tetejéről Országnek.

Jobbról-balról trombitaszó harsant s a domb vonulatán egyszerre jelent meg a sereg. Nem vágattak. Kibontott zászlókkal, szép rendben levonultak a mezőre. Aztán újabb kürtjelre a két szárny nekiiramodott és úgy körbefogta a mezőn állókat, hogy onnan egy egér se menekedhetett.

— Mit jelent ez? — sápadt el Cillei Ulrik.

Hunyadi felemelkedett nyergében. Összerán-

colta homlokát és villámlo szemmel nézett le ellenségére.

— Ez azt jelenti, hogy póruljártál, áruló! — dörögte. — De aki másnak vermet ás, maga esik bele. Csak intenem kell és véget ér gyalázatos életed. Köszönd a király iránt való tiszteletemnek, hogy ép bőrrel szabadulsz. De szemem elé ne kerülj még egyszer, mert ütött az utolsó órád!

A magyarok látván főkapitányukat az idegen fegyveresek gyűrűjében, ugyancsak felzúdultak.

— Törbecsálták urunkat! Árulás! — kiáltozták. Kis hijja, hogy nyomban le nem vágták Cilleit. De Hunyadi intett s a feldagadt indulat nagynehezen elült.

Hátat fordított a cselszövőnek s ellovagolt. Magyarjai követték. — Jól van, fiam — dícsérte meg Hunyadi elmenőben apródját, Mártont.

Cillei pedig percekig állt az elhagyott mezőn, mint akibe a mennykő csapott.

— Megkeserülöd, megkeserülöd! — mormolta. Szégyenében és tehetetlen dühében könnyek csurogtak sárga ábrázatán.

MOHAMED SZULTÁN MEGINDUL

Megpróbálom, ha még egyszer
utóljára valamit tehetnék jó ha-
zám javára ...

(P. Horváth Ádám: Hunniás.)

Budán a királyi várban kitárták az összes ablakokat. Áradt ki az áporodott levegő s egyben vidám füttyörészés, kopácsolás hallatszott. Mázolók fürge ecsete járt a megkopott ajtókon, asztalosok javították a bútorokat, ácsok gyalulták, toldották a meg-súlyedtt padlódeszkákat, lakatosok bibelődtek a be-rozsdásodott záarakkal s a budai kalmárok raktáraiból kárpitosok hordták a vég kelméket, hogy új kárpi-tokat készítsenek a molyrágta régiek helyébe. Dol-goztak a mesterek, legények.

Hazajön a király!

Másfél évtizede üres a palota. De most a meg-vénhedt kulcsár felhajtja Buda összes meszelő és súroló asszonyait, valóságos ármádiaként vonulnak be a szentgyörgyteri kapun seprővel, vödörrel, me-szelővel.

Mert a király megüzente, hazajön. Országszerte elszármnyalt a hír: Cillei törbecsalta Hunyadi Jánost. Az idegen ármánykodó el akarta veszejteni Magyar-ország első emberét, a kereszténység védőbajnokát, világszerte híres hőseit! Kitört a felháborodás:

Megint Bécsből kormányozzák a magyart?

Eben gubát cseréltünk: nem akartuk Fridriket, megkaptuk helyette Ulrikot! Csak nem hagynak bé-két nekünk ezek a németek.

Még a Cilleivel cimboráló magyar urak is meg-

döbrentek, mert orgyilkosság nem magyar szokás. Siettek a királyhoz, kérték, nyugtassa meg az országot. A püspökök közbevetették magukat: legyen béke és egység Hunyadi meg a király tanácsosai közt.

Szegény kis király csak állt ebben a kavargásban. Hát Ulrik bácsi is téved? Eddig nevelője, mindenható ura volt. Most reggelenként, amikor üdvözlésére jön, válla közé húzza fejét, szorongva tudakolja kedves öccse-ura parancsát. Még minden a régi kerékvágásban halad, de László néhány nap alatt mégis azt veszi észre, hogy valójában minden megváltozott körülötte. Kimondatlan óhajta is parancs. Az éjtszakába nyúló vacsorák megrövidülnek, Városi látogatásaik ritkulnak. Ulrik bácsi rossz fát tett a tűzre és most arra törekszik, hogy gyámoltjának mindenben tessenék. Alkalmazkodik hozzá.

De hát mit csináljon a király tizenötéstudós fejével? Semmi tudománya, világi tapasztalata. Ha házirendjében a maga kedvét követheti is, az országos dolgokhoz nem ért. Pedig napról-napra ostromolják a nagyurak, egymásra lármáznak trónja előtt, parancsot kérnek tőle, mert ő a király. Eddig Ulrik volt trónja támasza, most mindenki ellene fordul. Kire hallgasson?

Végre is a püspökök szavában nyugodott meg. Tisztes, ősz emberek és békességről beszéltek. Legyen nyugalom a király udvara és Hunyadi János között, mert ő Magyarország legtiszteltebb embere.

És a király határozott:

Ulrik bácsit hazaküldte szűkebb pátriájába, Cilibe. Maga országgyűlésre hívta a magyar rendeket Budára. Ő is odaindult.

A gőgös Hédervári, Gara, Ujlaki urak most hallgatnak. Ki merne szólni Hunyadi ellen, mikor rajta csügg az ország szeme? Gara éppenséggel azon gondolkodik, hogy erre is, arra is biztosítsa dolgát. Vendégeli Hunyadi Jánost és úgy szövi a szép szót;

hogyan kezeskedjen egymással. Elhatározzák, hogy Hunyadi László és Gara úr szép leánykájára egy pár legyenek — esztendőre. Örvend mindenki a szép egyességnek.

Míg az egybesereglett országnagyok tanácskoznak, Brankovics György követi is beállítanak:

Mohamed szultán megindult. Soha ekkora hadat török császár még nem fegyverzett, mint a mostani. Már napot is tűzött, mikor ebédel Budán, mikor Bécsben, Párizsban, Rómában...

— — — — —
Hunyadvárában, a lovagterem mellett húzódó hosszú tornácon ült Hunyadi János. Karszékéből mondta tollba parancsait. Ivanics úr követségben járt. Iródeákja kettő volt az öreg főkapitánynak. Mátyás úrfi volt az egyik, a másik Mártonka. Az ifjú Hunyadi tömör latin nyelven fogalmazott. Társa bizony megelégedett, ha lapos konyhalatinsággal sorakoztatta a papíroson szarkalábait. Közben-közben súgva kérdezte Mátyást:

— Hogyan mondják latinul: zab? Hát a nyeregnek mi a neve?...

Néha felbátorodott, amikor látta, hogy Mátyás nagyon elmerült munkájába; ilyenkor megkérdezte a főkapitányt:

— Irhatom magyarul?

— Irhatod — hagyta rá Hunyadi.

Az udvaron sorba álltak a felnyergelt lovak. A futárok az őrszobában. Mihelyt egy levél elkészült, Mártonka sípolt. A soros legény rohant a főkapitány úr elé, átvette a levelet, az üzenetet, aztán lóra kapott és elnyargalt.

Eközben Vitéz János egyfelé, Ivanics Pál másfelé járták a külföldi udvarokat: segítséget kértek a török ellen. A német országgyűlés megindult Vitéz szavain és úgy határozott, hogy majd a legközelebbi országgyűlésen fog határozni ebben az ügyben. A burgundi herceg azt üzenté, hogy nem ér rá: éppen

a francia királlyal civódik, máskor majd segít szívesen. A pápa intette, vigyázzon Hunyadi János, el ne kövessen valami vakmerőséget; egyébként herceg rangra emelte.

Teméntelen haddal vonult a török császár Nyugat ellen. Már kitűzte, melyik napon ebédel Budán, Bécsben, Párizsban, Rómában. De Európa aludt. Nem hallatszott egy hang sem a török ellen...

Mégis: egy!

Egyetlen mezítláb járó, öreg ferences barát hangja. A kapisztránóbeli János szerzetes engedelmet kapott a pápától, hogy kereszteshadat hirdessen a pogány ellen. És az öreg cseribarát elindult Itáliából. Megállt a falvak, városok piacán. Felhágott a templomok szószékére és prédikálta a keresztesháborút.

Szájtátva hallgatta a nép: Jól beszél! Ez ám a szószóló! — mondogatták. De már kevésbbé lelkesedtek azért, amiről beszélt Kapisztránói János.

— A török? Messze van az, mi közünk hozzá! — így vélekedtek az emberek Itáliában és otthagyták a tüzes aggastyánt, mentek a dolgukra.

Mégis akadtak facér mesterlegények, kalandra, világjárásra készek, csatlakoztak hozzá és mentek vele városról-városra. Jámbor parasztemberek is felbuzdultak, keresztes zászlaja alá sorakoztak. Így hagyta el kis csapattal hazáját, Itáliát.

Német földre ért.

Itt nem értették szavát. Latinul beszélt, tolmács magyarázta. Itt csak vállat vontak az emberek: Messze van a török, nem a mi gondunk.

De itt is gyarapodott serege kaszás-kapás parasztokkal, bőrkötényes iparoslegényekkel, tintásujjú deákokkal, de jöttek falusi papok is, kárdot vetve papi gúnyájukon át, és olvasópergető szerzetesek, akik versengve prédikálták János baráttal a keresztesháborút. A szedett-vedett népet sietve küldték

tovább a városok, fejedelmek: csak zavart ne okoz-
zanak békés földjükön.

Igy értek Magyarországba. Itt bezzeg már senki
se mondta, hogy messze van a török. Míg az urak
pártoskodtak, késlekedtek, a szegény nép maga és
hazája védelmére fegyvert fogott. Kapisztránói Já-
nos párszáz főnyi hada hamarosan nőtt fel ezrekre
— tízezrekre.

Hunyadi János becsülte az öreg szerzetes szán-
dékát, köszönte levelekben, üzenettel, igyekezetét.
De bizony nem ilyen sereget várt ő a török ellen.
Hogyan állíthatná ezt a bottal, baltával, kaszával
alig fegyverzett, tanulatlan népet a janicsárok és
spáhik ércfalával szembe!

A veszedelem pedig egyre nőtt. Előbb úgy volt,
hogy az oláh határnak fordul a török.

Aztán a kémek új hírt hoztak. Így beszélt Moha-
med császár:

— Atyám három hónapig vívta Nándorfejér-
várt, én beveszem két hét alatt!

Magyarország kulcsa: Nándorfejérvár van ve-
szedelemben — üzente Hunyadi a királynak, a cse-
heknek, az úri bandériumoknak. — Gyülekezzetek
Szegedre!

Szilágyi Mihályt, apósát, a tapasztalt öreg ka-
tonát küldte a fenyegetett végvárba várkapitányul.
Mellé társul saját fiát adta a veszedelembé: Lászlót.
Miután sokáig tanácskozott Ország Mihállyal, miket
tapasztalt Konstantinápoly ostrománál, hogyan ágyúz
a török, hogyan ás aknákat a falak alá: alkaptánnyá
rendelte Mihályt s vele küldte oda válogatott erdélyi
bandériumait.

Lázás várakozás és a főkapitány ilyen készü-
letei közepette következett el az Úr 1456. esztende-
jének perzselő nyara...

A SZEGEDI TÁBOR

Az Hunyadit mondják, históriák írják,
minémű szerencsés volt,
az, kinek fegyverén, vitézi erején
sok pogány vér lecsordult,
csak nevezete is, törököknek ez is
rémülésekre volt.

(Listius László: *Clades Mohachiensis.*)

— Hallod, András mestör, hallod?

— Bizony, hallom.

— Micsoda égháború vagyon már két napja a messzeségben? Nem szünik, de nem is közelít.

Péter bíró beszélt így Andrással, a vargák céhmesterével Szeged piacán. Az idő borús volt, az eső is egyre szemerkélt. A ború meg a gond nyomasztotta a lelkeket.

— Adjon Isten, bíró uram! — köszöntött rájuk János jegyző. — Ugyan micsoda morgás vagyon a levegőben?

— Nótárius uram a tudós embör; lögyön a mögmondójal

— Soha ilyesmiről nem olvastam, nem is hallottam deákságomban — felelte a nótárius.

Bajuszos, gyolcsgatyába öltözött szegedi polgár hallgatta őket. Cifranyelű bicskákat árult a piacon. A beszélgetőkhöz lépett és köszöntésül megbökte süvegét:

— Adjon Isten!

— Fogadj Isten. Mi szavuk van kendtöknek az előljárók beszédében? — kérdezte gőgösen Péter bíró. Lajos polgár ugyanis csak nemrégiben telepedett meg Szögedében. Módos özvegyet vett felesé-

gül, odaházasodott, ipart kezdett. De jövevény létére nem volt még becsülete a hivatalbeliek előtt.

— Hát csak amondó volnék, tudom, hogy mi-féle égháború bántja uraimék fülét.

— Kend-e? Hát aztán honnan tudja, amit még mi sem tudunk! — sértődött meg a jegyző.

— Mert katona voltam. Zsigmond császár seregében. Hunyadi János úr volt a kapitányom. Vele szegődtem el olasz' zsoldba is... Csak már elhíz-tam, kivénültem a hadi sorból.

Lajos polgár szavaira a tanácsbeliek arca meg-enyhült.

— Hát ilyen világlátott vitéz kend, Lajos?

A bíró kegyesen hozzátette:

— A legközelebbi választáson tanácsbélinek is kandidálhatnak...

— Mondd hát, Lajos, miféle égzöngés ez? — kíváncsiskodott a céhmester.

— Álgúszó, tüzes lövészerszám hangja — világosította meg őket az öreg katona.

— Osztan mennyire hangzik az? — kérdezte a jegyző.

— Hát... nemigen messzire.

— Uram, segíts, nyakunkon a török! — sopánkodott Péter bíró. Fehérre vált arccal rebbentek szét a beszélgetők.

Lajos polgár azonban tévedett. Nem ismerte Mohamed császár óriási ágyúit, melyeknek dörgése huszonnégy magyar mérföldnyire hallatszott. Ezek az ágyúk törték már második napja Nándorfejérvár falait s ez hangzott Szegedig távoli égháború gyanánt.

Szegedről lassankint elszekereznek a módosabbak. A környékbeli uraknak se híre, se hamva. Elmentek. De máshonnan valók sem mutatkoztak. — Pedig hát minden valamirevaló embernek itt lett volna a helye: Szegedre volt rendelve gyülekezőre az egész ország hadi ereje. Nem idegyülekeztek, hanem még innen is menekültek.

— Jön Hunyadi! — terjedt el a hír.

A városi tanács ünnepelőbe öltözött, ment ki a határba, a nagy úr fogadtatására. És Hunyadi valóban jött. Vele minden hadereje: ezerötszáz ember. A többi már Nándorfejérvárnál vagy a határmentén, Karomnál. A szegedi tanács ékes beszéddel köszöntötte, amiképen illik, szónokuk áradozva elmondotta a haza és a kereszténység védőpajzsának. De Hunyadi komor arccal hallgatta a szép szavakat, esze másutt járt. Szeme végigfürkészte a nagy füves térseget, ahol máskor országgyűléseket tartottak, hadakat seregeltettek. De most csak párszáz szegény nemes táborozott ott, kik a maguk becsületéből keltek fegyverre, tisztek nélkül, egyenkint indultak hadba.

Mártonka a vezér mögött állt, szeretettel figyelte megráncosodott, megöregedett arcát. Hatvankilenc éves, de nem az évek, hanem az utolsó hónapok gondjai öregítették meg. Követte a főkapitány tekintetét, de ő sem látta az országnagyok, a zászlósurak bandériumait a szegedi mezőségen.

Amint azonban Hunyadiék a szegedi tanáccsal elindultak a város felé, előttük por gomolygott fel s a porból sereg tűnt elő. De milyen sereg! Jobbára subás paraszti emberek, kasza, fejsze, bunkó a fegyverük. Néhány falusi pap, mesterlegény, deák jött velük, vállukon kard általkötve: ezek a tisztjeik. Mikor találkoztak a főkapitánnyal, megperdítették egyetlen dobjukat és lelkes összevisszasággal vivást kiáltottak.

Keresztesek voltak, akik jámbor buzgósággal indultak a törökre: kurucoknak nevezték magukat, mert ezek is, mint a hajdani keresztessvitézek keresztet varrtak subájukra és a latin krux — kereszt szót amúgy magyarosan „kuruksz”-nak, röviden: *kurucnak* ejtették. Franciskánus szerzetes járt az élükön, ő járult a vezér elébe.

— Századmagammal jöttem el Budáról, nagyuram — jelentette. — Kapisztránói János testvér

küldött előljáróba, míg ő a dérékhaddal követ minket. Amerre eljöttünk, csatlakoztak hozzánk a buzgó keresztény emberek, számunk immár háromezer. Itt vagyunk, hogy éljünk és ha kell, meghaljunk a szent keresztért.

Hunyadi végignézett a szegény hadon. Ime, a nagyok megint elmaradtak, de a föld egyszerű népe kelt fel, hogy megvédelmezze a hazát, a kereszténységet. Felsőhajtott: mit várhat a buzgó együgyűségtől! Hadban járatlan, fegyvertelen, fegyelmetlen nép ez; más segítséget várt az országtól, a keresztény Európától, melynek életét mentené meg pedig.

Az öreg katona megdöbbsent: A városmenti síkon egyetlen úri sátor állt. A pápai követé, Carvajal bíborosé. Hozzáment tisztelkedésre.

— Óráról-órára várom a királyi hadakat — mondotta röstelkedve. De a bíboros csak komoran bólogatott.

— A királyi hadakat? — mondotta. — Hát nem tudod?

— Mi történt a királlyal?

— Ma vettem hírét, hogy Cillei gróf megszökött Budáról. Bécsbe vitte a török elől. Még Budát se helyezte ostromállapotba. Kapitányt se rendelt élére. Nyitva a kapu...

— És a hadak?

— A királyi bandériumok nincsenek mozgósítva. Csehország sem kapott parancsot a felkelésre...

A főkapitány lehorgasztotta fejét. Aztán keserűen felkacagott:

— Magamra hagytak megint. Ha a szultán ezt tudná, Budáig meg sem állana. De nem fogja meg tudni!

Nem várta meg, hogy felverjék sátrát. A bíboros asztalánál leültette Ivanics kanonokot és Mártonkát. Egyszerre kettőnek mondta tollba parancsait. A kanonok latin leveleket írt az uraknak,

Mártonka magyarul körmölt a kisebb kapitányoknak.

— Erdélyből a maradék várnépek is gyűljenek azonnal Karomhoz... Komáromból jöjjön azonnal Korog János... Kanizsai és Rozgonyi urak merre késnek?... Budára kapitányt rendelt...

Nyargalnak szerte a futárok. De Nándor felől is jött egy fáradt vitéz habzó lovon.

— Dugovics Titusz a nevem, nagyuram, szolgálatodra!

És elmondta, hogy a várkapitányok parancsára kilopakodott és jött, hogy siettesse az országos hadak indulását. Kétszázezer harcossal jött a török császár, táborát be se lehet látni a várfalakról. Háromszáz ágyúval lövi a várat éjjel-nappal. Ezt so-
káig nem állhatják...

Kétszázezer ember! Hunyadi számolgat magában: innen is száz katona, onnan is kétszáz... maroknyi had lesz, amit összeszedhet a teméntelen ellenség ellen.

Már csak Isten segíthet! És segítsége nem is volt messze...

Köpcös parasztpolgár lépett be, letérdelt a főkapitány előtt.

— Nem ismeresz, kapitány uram?

Hunyadi felriadt gondolataiból. Ki ez az ember, aki őt egyszerűen kapitány uramnak nevezi, régi-régi nevezettel?

— Régi katonám vagy, ugye? — kérdezte.

— Az, az hát — felelte a polgár felderülve.

Hunyadi az igazi hadvezér emlékezetével ismerte fel arcát.

— Lajos tizedes...

— Lajos, mert ő volt, a szegedi piacon árusító késes, megcsókolta régi kapitánya kezét.

— Uram — mondotta. — Hallottam, amikor a barát elmondotta neked, hogyan gyűlt Budától idáig a nép a keresztes zászló alá. Itt is prédikálták már a keresztet, de nem akadt még hozzáértő ember, aki

összeszedje a népet. Öreg katonád vagyok, hadd szolgálhassalak újra! Engedd, hogy parancsoljak a szegedi keresztieseknek.

— Isten segítsen, Lajos — hagyta rá a gubernátor. De szeme már új jövevényen akadt meg: a sajkáskerület hadnagyán. Most érkezett a főkapitányhoz.

— Hatvan sajkánk van Péterváradnál — jelentette. — Negyvenet mult héten előreküldtem Nándorba...

— De a török kétszáz tengeri gályával jött a Dunára — szólt közbe Dugovics, a várbeli katona. — Elzárták a folyót, a sajkát mind elpusztították volna, ha be nem visszük a várba.

— Holnapra megkapjátok parancsaimat — bocsátotta el őket a vezér.

Bármily keveset várt a főkapitány a keresztieshadaktól, Lajos polgár gondolkodóba ejtette. A derék káplár fejébe nyomta ócska sisakját, felkötötte kardját, kezébe vette buzogányát és a főkapitány engedelmére hivatkozva, maga mellé parancsolta a városi sípóst, dobost. Minden utcasarkon, téren megállt, trombitáltatott, doboltatott és felszólította a szegedieket, jöjjenek a kereszties zászló alá.

Mert Lajos polgár értette a módját. Tíz jóképű kereszties követte toborzó útján, s egy jószavú, magyar ferences barát is prédikált mellette. Másnap estére nemcsak a várost, de környékét is bejárták. Nem kevesebb, ötszáz kuruc követte kapitányát, Lajost. Ezeket aztán olyan ügyesen gyakorlatoztatta a főkapitány sátra előtt, oly jól rendre fogta, hogy Hunyadi János felderült:

— Ezekből még lehet valami!

A főkapitány e közben tervet gondolt, hogyan szabadítsa fel a szárazon és vizen ostromzár alá vett Nándort. Ismerte jól fekvését. Magához rendelte Lehotay Mártont:

— Te viszed parancsodat Nándorfejérvárba!
— Köszönöm bizalmadat, uram — felelte a fegyvernök.

— Nemcsak bizalom okából küldelek, de azért is, mert bízom eszedben. Neked kell gondoskodnod, hogy végbevigyék tervemet, mintha magam is ott volnék. Seregemmel néhány nap múlva követlek.

És elmondta tervét fegyvernökének.

NÁNDORFEJÉRVÁR

Az országban van sok derék, sok szép vár,
de nincs olyan, amilyen Nándorfejérvár...

(Tóth Kálmán: Szilágyi Mihály.)

Sósvártól Zimonyig halkal lebecsátkozik a domb,
a Duna jobbjá felől, ezalatt lappanga napestig
s csajkákon Nándorba borús éjféli homályban
bésurrant...

(Czuczor: Hunyad hősköltemény.)

Dugovics Titusszal, az ostromlott várból jött futárral indult Mártonka Nándorfejérvár felé. Péter nehézkes volt erre az útra, most először indult nélküle.

Amint a két lovas délfelé ügetett, egyre erősödött a szüntelen hangzó morajlás. Végül már tisztán hangzottak az egyes ágyúlövések: a mozsarak pukkanása és a híres sugárágyúk földrengető dördülése.

Két napig szüntelen lovon voltak. Mária nem lankadt, mert jókedvű, kitartó útitársa mögött el úgy sem maradhatott. És Dugovics egyre szóval tartotta:

— Akkorát nevettünk, hogy no! — mesélte. — Mikor a török tábort vert a vár alatt, láttunk ott mindenféle furcsa állatot. Iromba nagy barmok cipelték a kisebb ágyúkat: elefántok. Nemcsak hátul, de elöl is van farkuk. A puskaport és a golyókat, nyilakat kecskepofájú nagy állatok hordták, púp volt a hátukon, némelyiknek két púja is van... Hát teméntelen hadiszert hoztak, annyi bizonyos. Pedig a sugárágyúkba huszonnégy ökröt is fogtak, úgy vontatták a sáros utakon. No de nem

nevettünk többet, mikor az első kőgolyók megdönggették a falakat. Erős fala van Nándornak, de a fal nem maradt fal, ahová a sugárgyű lőtt. Menten omladozik. Mire a második golyóbis becsapott, leszakadt az egész kőrakás. Ki tudja, mi maradt a várból, mióta oda vagyok...

Füst és kénzag keveredett a szellőbe, mikor a vár közelébe értek. Nyíltképű, jókedvű legény volt Titusz. Akkor is mosolygott, mikor a baljós szagot megéreztek.

— Nem féltél? — kérdezte Mártonka.

— Minek félnék? Vitéz vagyok. Ha meg kell halni, hát meghalok. Majd imádkozik érettem a Boldogságos Szűz!

Másodnap alkonyatkor egy dombra kapaszkodtak. Alattuk folyt a Duna.

— Ihol Nándorfejevára! — mutatott a túlsó partra Dugovics Titusz.

De Mártonka hiába meresztette szemét, az esti párában és füstben nem látta a várost. A parton magyar vitéz szemlélődött. Rájuk kiáltott:

— Kik vagytok?

— A gubernátor úr emberei! — felelte büszkén Dugovics.

— Azért! — felelte keményen a portya.

Márton megkérdezte:

— Hát te honnan vagy?

— Gubernátor uram beszercei bandériumából. Ott vagyunk mi, erdélyiek mindnyájan Karomnál. Vagy kétezren. De csak kevesen járunk portyára. Együtt kell tartani a népet, hogy nagyot kiáltson.

— Mit csináljon? — csodálkozott a fegyvernők.

— Kiáltson. Napjában összeállunk és háromszor elkiáltjuk: Hunyadi! Hunyadi! Éljen Hunyadi! — Még a szerbiai hegyek is visszhangozzák. Megfújjuk a trombitákat. Sok van belőle; parancs volt, hogy még a kondástülköket is elhozzuk. Olyan kiáltást és dudálást csapunk, hogy a török azt hiszi,

itt van Hunyadi János rengeteg néppel. És nem mer átjönni az innenső partra. Pedig a főkapitány úr önagysága nincs is itt és mindössze kétezren vagyunk!

A vitéz nevetett. Tetszett neki a tréfa. Hogy kétezer emberrel és kanásztülkökkal védi Hunyadi Magyarország határát. Mártonka bezzeg csak szomorkodott ezen. Azt mondotta:

— De útban van ám a gubernátor uram.

— Hál' Istennek! — rikkantotta a vitéz. — Akkor hamarosan aprítjuk a pogányt!

A fegyvernök vizagstalódott: kevés a had, de jó lélekkel van...

— No Isten áldjon! — búcsúzott az őrtől Dugovics Titusz. — Van egy-két szavunk a várbeliekkel.

A bezsankai dombokon arrafelé haladtak, ahol a Száva beömlik a Dunába. A torkolatnál, szemben van a vár. Közeledve, a leboruló sötétben megláták az ellobbanó ágyúk sűrű villanását. Félórába telt, míg egy ágyút megtöltöttek, de háromszáz tűzgép szüntelen dörgése fülsiketítő volt a közelből és állandó tűztengerrel vette körül a nándorfejérvári magaslatot.

S a pokoli zajban csak vörösen úszó füstfelhő látszott...

Mártonka kábult fejjel követte Tituszt, aki a vizparton nézdegélt. Aztán felkapaszkodtak egy előttük sötétlő magaslatra. Gyalogszerrel botladoztak, maguk mögött kantáron vezetve lovaikat.

— Feküdj a földre, úrfi, még ide talál lőni a török! — intette Titusz a fegyvernököt. Maga is megbújt egy vastag fatörzs mögé. Iszákjából fáklyát vett elő, rákötözte kopjája nyelére, meggyújtotta. Aztán a fa mögül kinyúlva, három tüzes kört írt az esti égre. Ezt a játékot többször ismételte. Végül a túlsó parton, ahol a vár tömege feketéllett, kis fénypont jelent meg s ugyancsak tűzkörrel felelt.

— Aha, értik már beszédünket! — szólt elége-

detten a várbeli vitéz. Szorgalmasan a vár felé kezdte hajtogatni fáklyáját. A túlsó tüzezske ugyanígy felelt. Majd megindult a falon, a vizek folyása irányába.

— Hozd a lovakat, úrfi! — kiáltotta Dugovics és a túlsó fáklyával párhuzamosan haladva, nekiiramodott a vízparton. A várbeli fáklya egy darabig vezette, aztán megállt. Mikor Titusz megfelelő helyre ért, a túlnani fáklya elaludt. A vitéz is eloltotta a magáét.

— Van csónakjuk, értünk jönnek — magyarázta Mártonkának.

Letelepedtek a vízpartra. Szalonnáztak. Rengeteg szúnyog szállt fel a parti iszapból. Szidta őket, csapkodott a két vitéz — egyebet nem tehettek. Mártonka egyszerre csak látta, hogy társának feje a mellére kökad és horkol kegyetlenül.

Felrázta.

— Mi az, ki az? — kapta fel fejét a vitéz.

— Elaludtál.

— Én-e? Én ugyan nem... De akkor sem baj. Van időnk, míg felkel a hold és újra alászáll. Idejében ébren leszek. Aludj te is.

Ezzel ültében már el is aludt újra. Mártonka becsavarodott köpenyegébe és a domboldalon olyan édesen elaludt, mintha nem is Mohamed császár háromszáz ágyúja danolt volna hozzá altató éneket.

Valóban Titusz ébresztette fel. A vizen szürke köd úszott. Derengett a nyári hajnal.

Dugovics ásítózott. Többször megkotyogtatta butykosát. Mártonka ismét éhes volt. Reggelizett. Társa e közben a folyóparton cirkált és minduntalan a víz fölé hajolva hallgatódzott. Hol innen, hol onnan hallatszott a ködből, amint a szúnyogokat szidja.

A Dunán egy török gálya sötét tömege úszott felfelé. Halkan loccsantak az evezőcsapások. Még egy negyedóra telt el.

— Jönnék már! — derült fel Dugovics. — Szer-
számozd le lovadat!

A vízről fütttyentések hallatszottak. Titusz felel-
getett. Végre kibukkant a ködből a szélesfenekű
ladik. Ketten lapátoltak benne.

— Jertek nol

A nyeret, tarisznyát a ladikba dobták, beszáll-
tak. A lovakat kantárszáron fogva úsztatták maguk
után.

— Lassan evezetek, megbokrosodik a ló, ha
víz megy a fülébe! — intette az evezőslegényeket
Dugovics.

Szerencsésen partot értek. A török erről nem
kezdhetett ostromot, mert a várfalak csaknem a
vízig értek. A kavics zörgött lábuk alatt. A lovak
nyerítettek, rázták magukról a vizet.

A parton már többen vártak rájuk. Felkapták
a ladikot és vitték egy közeli vasajtóhoz. A kis
nyílás magábanyelte az érkezteket.

HÁROMSZÁZ ÁGYÚ TUZÉBEN

Itt vesztenek ők, itt hulltanak el,
Lobogó tüzeit seregökre
Az isteni bosszú lövelé...

(Kazinczy: *A szabad Erdély.*)

Sötét boltozat alá értek. Mártonkát nehéz szag csapta meg. A sötétből nyögések, jajok hangzottak.

A várfal kazamatájában voltak. A hosszú, széles pincét középen pillérsor osztotta két folyosóra, ezen nyugodott az alacsony boltozat. Kétfelől szalma volt felhintve, ezen feküdtek a sebesültek. Fáklyafény mellett jártak köztük a borbélyok.

Az egyik éppen a közelben hajolt egy sebesült fölé.

— Világíts közelebb! — szólt a felcser a fáklyát tartó segédjéhez. A sebesült lábáról a vér szinte leáztatta a kötést. — Elűszkösödött. Le kell vágni!

— Uram Jézus! Ezt is meg kell érnem! — jajdult fel a vitéz.

De a felcser nem figyelt rá. Elővette véres kését, fűrésztét, míg segédje a falon lévő karikába dugta a fáklyát s gazdája mellé térdelt, hogy segítsen.

A kazamata túloldalán lépcsőfokok vittek a magasba. Ajtó nyílt, új sebesültet cipeltek be ketten. Itt távoztak Mártonkáék.

Udvaron haladtak át. A hajnal megvilágította az épületek falait, az ágyúk villanása már nem látszott, de a föld egyre döngött, remegett a lövések dörrenése, a golyók becsapódásának súlya alatt.

Keskeny falépcsőn, inkább lajtorján értek fel

a második falra. Mindenütt emberek jöttek-mentek. Amint a török sem nyugodott, a várban is éjjelnappal zajlott az élet. Csak a várkapitányok váltogatták egymást.

Vévül a felvárba jutottak. Mécses pislákol a soros kapitány szobájában. Dugovics Titusz lépett be legelőbb.

— Megjöttem — jelentette. — Gubernátor uramtól egy ifjú vitéz úrfit hoztam, ő tudja, mi a parancsolat.

— Kérem gubernátor uram vitézét! — hallatszott bentről egy hang. Mária szíve megdobbant.

Ország Mihály vicekapitány volt éppen soros. Meghökkent, mikor a belépőt megpillantotta. De megemberelte magát.

— Isten hozott, édes barátom. Mi jóval jársz? — kérdezte. Magában azonban azt gondolta: Ugyan be furcsa, a gróf nem látta, hogy ifjú leányt küld ebbe a veszedelembé!

Kezet szorítottak.

— Főkapitány urunk szándékát hozom a vár felmentésére. Parancsolatait Szilágyi Mihály urammal kell közlenem.

— Énvelem nem? — kérdezte Ország és nyájas pillantást vetett a hírhozóra. De Mária ugyancsak katonás lett Hunyadi nevelésében.

— A parancs: parancs! — felelte.

Az ajtó mögül hosszas krákogás, köhögés hallatszott.

— Ihol Szilágyi uram — mondotta Mihály.

Az öregúr belépett. Hangos szívélyességgel fogadta a futárt. Leültette, reggelire invitálta. A spanyol Bastida János vicekapitány is előkerült. Kormos volt, gyűrött az éjtszakai szolgálattól. Utoljára Hunyadi László jött. Ő is nagy örömmel fogadta Mártonkát. Váltig kérdezgette, hogyan vannak az otthonvalók: édesanyja, Mátyás öccse.

Az inasok felhordták a reggelit. Gyomorerősi-

tővel kezdték. Éhínség réme nem fenyegette Nándorfejérvárát: hozzáláthattak emberül.

— Most hadd halljuk a mondókádat — szolt végül Szilágyi Mihály, félretéve a kupát.

Márton elbeszélte, hogy az ország főkapitánya minden erejével közeledik Titelen át. Hatvan sajkája Pétervárad felől érkezik a vízi ostromzár megtörésére, e nélkül nem hajózhatják át a sereget a várba. Ennélfogva tartsák a nándoriak készenlétben negyven hadisajkájukat. Elmondta, minő jelzésre mit kell tenniök...

— Mennyi főkapitány uram serege? — kérdezte Szilágyi.

— Ezt nem adta tudnom főkapitány uram — felelte kitérően a fegyvernök. Tudta, katona nem fecseg, nem zavarja meg társait.

Hunyadi László és Bastida hamar búcsúztak, pihenni indultak. A vár főparancsnoka megkérdezte Országot:

— Hová tegyük az úrfit?

— A dunai bástyára. Hiszen a sajkákkal lesz dolga — felelte gyorsan Ország.

De Szilágyi fölényesen nevetett:

— Ugyan, nincs ott semmi dolog! A száraz-földi oldalon kell az ember! Elég hull el naponta.

— Ifjú még ahhoz — aggodalmaskodott a vicekapitány.

— Baj is az! Esztendőket töltött Hunyadi oldalán. Tanult tiszt, ez kell nekünk. Nyugodj egyet, aztán magam jelölöm ki helyedet!

Ez ellen nem volt apelláta. Mártonkának kissé elhalványodott a képe, de megköszönte a kapitány úr gráciáját s ment az épület pincéjébe. Ott volt a főtisztek szállása.

Az ostromló és védő ágyúk felelgetése közepette zavaros álma volt. Nagy robajra ébredt. Kövek lavínája kopogott a boltozat fölött, kiáltozás hallatszott.

Az alvók felriadtak, magukra kapták fegyverü-

ket és szaladtak fel a lépcsőn. Egy török mozsár golyója becsapott a felvárba és áttörte a palotaház emeletét.

Ország Mihály elvezette Mártonkát Szilágyi úrhoz. A szárazföldi oldalon, a második falövezet kerek saroktornyában találták.

Mária kipillantott az ablakon és megdöbbsent: alatta rommá lőtt, leégett épületek halmaza. Még alább, a külső várfal helyén szinte csak törmelék-ből feltorlott domb látszott, közbe-közbe tíz-húsz ölnyi falmaradványok meredeztek, mint foghíjas szájból megfeketült, odvas fogak.

Onnan jött most felfelé a rommezőn egy csapat zsoldos. Egyrészüik sáncpuskát cipelt a vállán. A nehéz csövek végén villaalakú támaszték volt, erre állították a puskát célzásnál: erről nevezték szakállas puskának.

Káplárjuk jelentkezett a várkapitánynál:

— Pfefferkorn kapitány százada. Megmaradt ötven ember.

— A kapitány? — kérdezte Szilágyi.

— Elesett. De a húsz puskánk épségben van. Az elhullt puskások helyét lándzsásokból pótoltuk.

— Lehotay fiam, átvesszed a századot! — parancsolta a várkapitány.

Mártonka sisakjához emelte kezét. Követte Szilágyi Mihályt a fal mögé, ahol már leheveredett a fáradt csapat. Most káplárjuk parancsára felálltak, négyszöget formáltak. Szilágyi Mihály bemutatta új kapitányukat.

— Isten hozott! — mondották a zsoldosok. Fegyverüket felemelve köszöntötték.

A kis kapitány furcsán érezte magát, mikor először maradt magára a megfogyatkozott századdal.

— Mióta vagytok harcban? — kérdezte.

— Pirkadat óta. De a külső falnál már teljesen szétlőtték állásunkat. Vissza kellett húzódnunk.

— Utánam! — parancsolta a kis kapitány. Be-

vezette embereit a második fal kazamatájába. A húsz puskást lőrésekhez állította. Megtöltötték a hosszú csöveket, villájukkal a falfarkányra támasztották. Mihelyt lőtávolon belül törököt láttak, megcélozták és lőttek. A lándzsások tartalékban hevertek.

Mártonka visszament a saroktoronyba. Ruganyosan lépkedett. Lázba hozta, hogy kétszáz lépésnyire előtte okádják a tüzet és golyót a török ágyúk.

Délre járt az idő és csak néha-néha lebbent könnyű fuvalom. El-elfújta a füstfelhőt. Ilyenkor látszottak a széles közökkel felállított sugárágyúk, amint kilencméteres csövékből adták le a lapos lövéseket. Köztük kisebb ágyúk. Mögöttük sorban a rengeteg mozsár, melyek ég felé szórják golyóikat.

Időnkint a füst között tisztán látszott a török tábor sátrainak végtelen ezre. A vastag, mély dörrenésektől megrendült a talaj, mintha földindulás támadna, s hol innen, hol onnan hangzott az omló kövek robaja. A külső fal maradványai sorra omlottak össze. Mind sűrűbb és sűrűbb rajokban vonultak vissza a védők az omladékok közül a második falra. Délben még alig lézengtek örök ezen a falon, alkonyatra nyüzsögtek a csapatok a kazamatákban s rakva volt velük a bástya teteje is. A fal mögött, szorosan a tövében hevertek a könnyű sebesültek. Nem volt ez sem biztonságos hely, mert a mozsarak golyói ide is be-becsaptak.

A külső vonalról az utolsó ágyúkat is visszavonták. Most már a második fal ablakaiból felelgettek a töröknek.

Sötétedett. Mártonka ismét a saroktorony első emeletén állott Szilágyi Mihállyal és figyelte a török mozsarakat. Kurta csövéket felfelé fordítva pukkantak fel és a golyók tüzes félkört rajzoltak a magasba. Vaktában csaptak le a bástyákon az épületekbe, az udvarokon. Az egész várat állan-

dóan betöltötte a kőomlás zaja és a sebesültek jajiáltása. Ezek ellen nem volt más menedék, mint a pincék, kazamaták, a tornyok alsó emeletei.

Az öreg Szilágyi szemlélődött. Majd egy le-
gényt szalajtott Bastida Jánosért.

— A török közelebb hozza ágyútelepeit! —
mutatta az ablakon át a spanyol kapitánynak.

A saroktoronnyal szemben az első fal helyén
már csak szétszórt törmelék hevert a földön.
Előtte húsz lépésnyire most török tábori szolgák
egyengették a talajt. Gyékényből font, hatalmas
sánckosarakat állítottak fel és megtömködték föld-
del. A magyar íjászok rájuk repítették nyilaikat, a
sánccusok szorgalmasan ropogtak. Egész testhalom
támadt azon a helyen, de a tábori szolgák a leboruló
sötét közt villódzó vörös fényben tovább futkostak.
Egy lovas nyargalászott körülöttük és korbáccsal
kergette őket.

A török császár megesküdt, hogy két hét
alatt megveszi a várat: az emberi életet, az áldoza-
tot nem számolta érte. Az ágyútelep elkészült és
egymásután cipeltek előre négy kisebb ágyút. Be-
állították csövüket a sánckosarak közé és a tal-
padzsik hozzáfogtak a töltéshez.

Bastida a torony ágyújához lépett. A cső kivájt
fatörzsbe volt illesztve, a fatörzs alatt mozgatható
gerendaállvány: ez volt az ágyú. A kapitány lefelé
irányította a csövet. Két katona segített a célzásnál.
Keresztben fekvő doronggal támasztották alá a
csövet, amikor kellő magasságba ért és a célra
nézett. Mialatt két tüzer lőport gyömöszölt a cső tor-
kába, ronggyal lefojtották, benyomták a golyóbist,
ezt is lefojtották — hosszú idő telt el. Bastida még
mindig célzott, egyre igazgatta az ágyút.

A török üteg első ágyúja már elpukkant. Go-
lyója a második fal tövébe csapott. A második ágyú
már feljebb irányzott, de golyója a levegőben meg-
lankadt, fáradtan koppant meg a falon. Félnap is
beletelik, míg az ágyútelepet belövik: megtanulják,

hány lépéssel kell előrébb hozniok, hogyan irányítsák és mennyi lőporral töltsék, hogy a lövés találjon.

A gyakorlott spanyol tiszt dolga volt, hogy éljen ezzel az idővel.

— Tüzet! — parancsolta.

A tűzmester vékony fáklyája a tűznyílásba nyúlt. A dörrenés megrázta a tornyot, megtöltötte füsttel. A cső hátrabukott, a talapzattal együtt feldőlt. A szomszéd ablakban Bastida és a tisztek diadalkiáltásba törtek ki: A lövés pontosan az egyik török ágyú torkába talált. Töltése szétvetette a csövet és elsodort négy talpadzsit.

Most a tüzekek már maguk láttak az ágyú felállításához, célzásához. Bastida sorra járta a falon levő többi ágyút és belőtte az új célpontokra. Mióta a külső falat el kellett hagyniok, a vár ágyúi alig dolgozhattak. Most újra dörögni kezdtek a sorra előrehúzódnó török ágyútelepek ellen.

Éjtszakára Márton puskásai ledőltek a kazamatában, helyüket a lőréseknél a lándzsások foglalták el. Amennyire a sötétben láttak, folytatták a szakállasok kezelését. A kis kapitány ezen az éjtszakán még a felvárban aludt. Másnap reggel visszatérve azt tapasztalta, hogy a török ágyútelepek közvetlenül az első fal törmelékei előtt állanak s a második fal ellen irányul már minden tüzelés. Alatta ötven lépésnyire gomolygott a vastag, kénes füst és a fal is füstben úszott ágyúi és a szakállasok sűrű ropogása közepette. A napot a kazamatában töltötte.

Délutánra már ez a fal is több helyen bedőlt a sugárágyúk döngtetése nyomán. A kazamatákon itt is, ott is rések tátongtak...

Két nap mulva századával már nem kazamatában tartott őrhelyet. A második fal már csaknem olyan romhalmaz, mint a külső bástya Mártonka érkezésének napján volt. A hatalmas falomladék romjai közt álltak a szakállasok, néhol a puskások a törmeléken feküdtek, úgy lőttek. Most már nem

térhetett nyugovóra a felső várba; éjjel-nappal őrhelyén kellett maradnia. Mellette a saroktorony csonkán meredt az égre, ágyúja elpusztult.

A védők egyre fogytak. A halottakat eltemetni nem volt se helyük, se idejük. Garmadában heverték. A vízi kazamaták telve voltak sebesültekkel. A megmaradt védők ruhái cafattá váltak, ábrázatokon elmázolódott a por és a füst. Teljesen elvadultak és már senki sem féltette életét. Mártonka köztük volt állandóan. Lelket vert a csüggedőkbe, ahogy e pokolban tőle tellett.

Egy éjszaka Ország Mihály hangját hallotta közvetlen közlről. A vicekapitány kétszáz emberrel rendelkezett.

— Legyetek készen, ha a török üldözőbe venne! — parancsolta az arra lévő csapatoknak.

— Mi csináltak? — kérdezte kiáltva Mártonka. A nagy dörgésben nehezen értették a beszédet.

— Kirohanunk.

— Hiszen megtiltotta a várkapitány úr! Kevesen vagyunk, vérpazarlás...

— Most már mindegy. Megengedte. Ezt is megpróbáljuk — felelte Ország.

Parancsára emberei tizenkint lopakodtak ki a külső fal vonaláig. Aztán egyszerre riadtak Jézuskiáltásra és megrohanták a török ágyútelepeket. A törökök hirtelen fáklyákat gyújtottak. Fényüknél látta Mártonka, hogyan vágják a magyarok a talpadzsikat és a segítségükre siető janicsárokat. Eközben mások villámgyorsan tömték be szurkos kócoal az ágyúk torkát és tűznyílását és a kóc közé vasdarábokat vernek, hogy jól megszorítsák a tömést.

Negyedóra múlva a kirohanók megfogyva, de jókedvűen tértek vissza. A török nem üldözte őket. Kilenc ágyút szögeztek be. Másnap aztán multság volt nézni, a talpadzsik hogyan vonják vissza a tűz-

vonalból az ágyúkat és hogyan tisztogatják egész nap, míg újra hasznukat vehetik.

Az ágyúállásokat ezentúl janicsárok védték. De a kirohanások éjszakáról-éjszakára ismétlődtek a fal különböző pontjain.

CSATA A DUNÁN

Alkonyodott immár, midőn a tételi parthoz
ére Hunyad kised, de tökélett lelkű hadával,
A víz háta hozá sajkákon s tölgyfahajókon...
... A buzgó lelkű Kapisztrán
János népei ök, szentelt daliái keresztnek.
(Czuczor: Hunyad hősköltemény.)

Igy következett el a lövés tizedik napja.

A folyómenti falról ezen a napon jelezték, hogy hatalmas porfelleg közeledik.

Olyan öröm futott végig a védők során, hogy még a tüzelést is abbahagyták:

— Jön Hunyadi!

Valaki Boldogasszony dicséretére zendített. Mások felkapták és csakhamar az egész vár zengett a szelid énektől. A török ágyúk is elhallgattak. A mozlimek tátott szájjal figyeltek: mi ez? Tán a keresztények halottas éneke?

De Zimony felől tisztán, kivehetően ágyú dördült. Aztán még egy. A várral szemközt zászlójeleket adott egy vitéz.

Ország Mihály egy századdal futva közeledett Mártonkához:

— Úrfi, a sajkákhoz! Várkapitány urunk parancsából átveszem őrhelyedet.

Megindultan kezét szorította az ifjú kapitánnyal.

— Hunyadi ágyúi a zimonyi partról lövik a török gályákat. A magyar sajkáshad szembejön a Dunán a törökkel — mondotta.

Mária összeszedte századát. Harmincra fogyott embereihez ezen a napon kapta a másik század negyven főnyi maradványát. Ezekhez tartozott Dugo-

vics Titusz is. Így hetven katonája volt, köztük huszonöt puska. Ötödik napja felváltás nélkül állták a tüzet. Törődöttek voltak, de mikor elhagyták az omladékot, jókedvre derültek. Még nótáztak is.

A dunai bástyáról szapora ágyúzás zavarta el az arra cirkáló török gályákat.

Kapu nyílt és az udvarokból, színekből, pincékből sorra vonult ki negyven hadisajka. Ötven-ötven ember vitte vállán hajóját. Nagyhamar vízretolták, beszálltak és megragadták a lapátot. Két sorban huszonnégyen eveztek, a többi a sajka elején-végén örködött. A vezérsajka nagyobb volt: erre került embereivel Mártonka.

A kis dereglyék sorakoztak, szélteben elfoglalták a Dunát és szapora evezéssel indultak felfelé, amerről az ágyúzás hallatszott. Közeledésükre a vár táján vigyázó négy török gálya felszedte horgonyát s ment előttük, hogy be ne teljék a közmondás: sok lúd disznót győz.

A Duna szélteben sorakozó nagy török tengeri hajók elfogták a kilátást, a nándorfejeváriak nem láthatták, mi történik feljebb. De a Jézus-kiáltás hozzájuk hallatszott és észrevették, hogy a törökök hangos kiáltozással vonják fel hajóik horgonyát. A láncokat is oldozták, melyekkel a hajókat egymáshoz kötötték, hogy ellenséges naszád át ne csúszhassék az ostromzáron. Most kiderült, hogy a láncoktól maguk sem tudnak mozdulni.

Fentről a víz áramlása segítette a könnyű magyar sajkákat. Besodródtak a gályák közé, elakadtak a láncokon, egyik-másik felborult és emberei a vízben fuldokoltak. De a legtöbb csáklát vágott a török hajó oldalába, megkapaszkodott s a magyar vitézek közelharcba bocsátkoztak a török tengerészekkel, míg az evezősök szekerét ragadták, hogy beverjék az ellenséges hajók fenekét.

— Rajta! Rajta! — biztatták egymást a nándori naszádosok is, szaporán eveztek felfelé, hogy el ne maradjanak a csatától.

Kétszerannyi a török gálya, mint a magyar sajka. De a magyarok egy helyen támadtak, mint az apró darazsak repültek rájuk. Mire a nehézkes gályák megmozdultak, a magyarok áttörték a zárt.

Meggyújtott szurokkoszorúk repültek a gályákra.

A török hajósok sem restek. De a magyar naszádok oly kicsinyek, annyi rajtuk az ember, hogy nincs hová vetniök a tüzet. Embert eleget találnak el, de néhány csúnya égési seb árán hamarosan vízbe szórják a csóvát, mielőtt nagyobb bajt tenne.

Mártonka naszádjá is egy török gálya magas fedélzete alá siklik. Az evezőlapátokat hirtelen bevonták és hegyes csáklyák kapnak az ellenséges hajó testébe, megakaszkodnak. Ordítottak, nyilaztak, dárdákat hajigáltak a törökök a fedélzetről. A sajkában rakásra hulltak a holtak, sebesültek. A többiek azonban, mint az örültek ugráltak fel a fedélzetre.

Mártonka pillanatra Máriává válik, mint akárhányszor az ostrom napjaiban; szeretne a sebesültek segítségére sietni. De aztán megérti, hogy a kapitány nem maradhat el embereitől. Utolsónak bár, de mégis felkapaszkodott a fedélzetre és kivont kardját villogtatva, kiáltozott:

— Rajta, rajta!

Már a gálya másik oldaláról is magyarok másztak fel.

A szomszédos török hajók sietve úsztak lefelé. Némelyik égett, mások állóhelyükben süllyedtek. Köztük mindenfelé kis hadidereglyék nyüzsögtek és égighangzott a diadalkiáltás. A parton elhallgattak Hunyadi ágyúi. És Mártonka világosan látta, hogy a sebesen közeledő magyar sajkákon csupa gubás parasztember van, rongyos mesterlegények.

Kurucok!

Uldözték a törököt. Így értek Nándorfejevára alá. A falon sűrű tömeg fogadta érkezésüket. Köztük

bekötözött sebesültek. Mind ordítanak a menekülő török gályák s az üldöző sajók láttára.

Ezek most a balpartra igyekeztek, kikötöttek. Ott elterpedt a magyar hadsereg.

És Mártonka hamarosan szembenállt vezérével, az öreg Hunyadiával.

— A parancsot teljesítettem!

— Jól van, fiam — felelte a vezér.

Lóháton ült. Mögötte két fegyvernöke. Az egyik, hosszú legény: Kemény Simon. A másik új fiú: kisebb, zömök. Most Mártonkára pillantott, szeme felcsillant és mosolyogva bölintott.

Mátyás!

— — — — —
A következő napok azzal teltek, hogy Hunyadi serege és a kurucok áthajóztak a megtisztított Dunán és bevonultak a várba. Míg a hosszadalmas átkelés folyt, a keresztess csapatokat gyakoroltatták a túparti mezőkön.

A csapatvezető papok kard helyett feszületük emelésével vezényelték a hadmozdulatokat s ahol nem volt trombita vagy dob, ministráns csengők csendítésével adtak jeleket.

A törökök a parton álltak és nevettek a furcsa sereget. Mártonkának is volt egy szabad napja. A dunai bástyáról nézte a gyakorlatozókat. Az egyik csapat élén öreg parasztvitéz bicegett, keményen tartotta a maga kétszáz emberét. A nagy távolság miatt Mártonka nem volt biztos a dolgában, de csaknem megesküdt volna arra, hogy ez a kuruckapitány nem más, mint maga az öreg Péter!

Másnapra ismét a törmelékek közt lapult s figyelte embereit, amint töltik és begyujtják a szakállasokat. A sebesülteket, holtakat félrevitette és gondoskodott, hogy helyükbe mások lépjenek. A régi puskások már úgyszólván mind kidőlték, a lándzsások és lovasok nem kezelték elég ügyesen a fegyvert. S a magas ívben becsapódó mozsárlövések

nyomán szétfröccsenő kövek óráról-órára növelték a veszteséget.

A török ágyúk körül is magas halmokban heverték a halottak. Az égő júliusi hőségben senki sem gondoskodott arról, hogy elvigyék, eltemessék. A kénfüstbe irtózatosszerű hullaszag keveredett. De az ágyúkhoz egyre újabb és újabb talpadzsikat kergettek az agák. Félmeztelenül, kormosan, mint a pokolbeli ördögök, dolgoztak, ugráltak az ágyúk körül. És a tüzelés percig sem szünetelt.

Már a második fal sem állt. A törmelékhalmazt is szétlőtték. Utolsó ágyúikat is kivonták innen és hátravitték a vár rommálott házai közé.

Az ágyúzás tízennégy nap óta szakadatlanul tartott.

Mártonkának ezen a napon emberei huszonötre fogyatkoztak, mind puskával, de lándzsával is fel volt fegyverkezve. Csodálatosképpen neki eddig baja nem történt. Pedig közelében csaptak le a lövések, jártában nyilak is sziszegtek körülötte. És ő mindig rettegett, hogy sebbe esik... Gondolkodott, kinek hagyja meg, hogy csak nők ápolják?

Délelőtt embereit már nem lehetett tovább tartóztatni. Egymásután futottak hátra és a házak romjai közt kerestek menedéket. Ekkor jelt adott a visszavonulásra. Egy pincében húzódtak meg, katonái a szomszédos házfalak közt helyezkedtek el. A beszakadt boltozatokon kitekintve látta, hogy az ő csapata volt az utolsó a második fal vonalában. Már csak a romokkal borított lejtő és a felvár tartotta magát.

Alkonyatkor toprongyos tatár harcosok jelentek meg a külső fal helyén. Egyenként ugráltak befelé, majd görbe kardjukat foguk közé véve, csúsztak a második törmelékvonallig...

A műezzinek hangja felvijjogott a török táborban. Csak ilyenkor hallgattak el a török ágyúk, míg a mozlimek kelet felé borulva imájukat végezték.

A füst lomhán úszott, oszladozott a vörös napfényben s a levegőt betöltötte a mormolás, közbe-közbe a müezzinek orrhangú jajdulása.

— Inkább sík mezőhöz, mintsem várhoz hasonlatos.

Mártonka ismerős hangot hallott. Egy csapat gubába öltözött keresztesharcos jelent meg a rommalőtt utcában. A valóságban Hunyadi János volt kapitányaival. Apróra rendelkezett: ide ágyút hozatott, minden nyíláshoz kövekből, gerendákból, sánckosarakból torlaszt rakatott. Nyomában rajzottak a harcosok és sűrűve építették az új védővonalat.

A vezér fáradt volt.

— Van itt valaki? — kiáltott a mellette levő pincébe.

Mártonka előlépett. Hunyadi nem is pillantott az előkerülő tisztre, meg sem ismerte a fegyvernökét. Elfordulva rámutatott a második fal csonka saroktornyára:

— Nem szabad üresen hagyni! Szállj meg!

— Sorakozz, indulj! — vezényelte a fiatal tiszt és huszonöt emberével futvást lódult előre. Közeledésükre néhány tatár elugrott a toronytól és távolabb húzódtott.

A csapat elhelyezkedett a torony földszintjén és első emeletén. A második emelet csak csonka falmaradvány volt, teteje leégett.

A katonák köveket szedtek össze, befalazták az ablakokat, csak a lőréseket hagyták szabadon, az ajtót eltorlaszolták. A felső részen kőrakásokat halmoztak.

Munkájukat nem zavarták. A török ágyúk egyre ritkábban tüzeltek, hajnalra egészen elhallgattak. A toronyban aludtak a fáradt zsoldosok. Csak a második emeleten örködött Dugovics Titusz.

Tiszta, szép nyári reggelre virradtak. A török tábor egészen elcsendesedett. A felső várban megkondult a hajnali harangszó és távolból, Zimony felől is hallatszott a csengés-bongás.

Ez volt az ostrom tizenötödik napja, és Mohamed szultán megesküdütt, hogy két hét alatt elfoglalja a várat...

A török táboron tevekaraván csilingelt végig. Krusevácról hozták az új löszert, eleséget. Az imbolygó csengetyűszóba, a templomok szelíd harangjába élesen, rikoltón vágott bele a tábori muzsika.

Egymástól csekély közzel, mély oszlopokban közeledett az ázsiai gyalogság a táborból a vár felé. Márton kapitány az emeleti nyílásból látta, hogy az első támadó oszlopok mögött újabb és újabb oszlopok nyomulnak előre.

Elkövetkezett a roham.

KAPISZTRÁN

Látom: zászlóját már szélnek ereszti Kapisztrán,
im, indul s vezeti győzedelemre hadát . . .

(Kazinczy: Vajdahunyad.)

Jó s fut az ellenerő, egymást koncolva, emészte,
mén, ember szomorú keverékben hullnak, omolnak . . .

(Garay: Csatár.)

Fülsiketítő roppanás hallatszott: háromszáz
török ágyú sortüze. Nyomban utána felrivalltak a
rohanók hörögve, sikoltva, bőgve:

— Allah!

A lörésekben eldörrentek a szakállasok is. A
romok közül a kurta ágyúk és a mozsarak kavics-
tömeget kartácsoltak a rohanók közé. Nyilak felhőz-
tek. Ezernyi halotton és fetrengő sebesültön keresz-
tül gázoltak át az ázsiaiak. Tenger módjára lepték
el a magánosan álló torony környékét; túl az első
és a második fal vonalán bezúdultak a házak romjai
közé.

Felkapaszkodtak a torlaszokra. Vad kézitusa
kezdődött. A hátsó rohamoszlopok előre nyomták
az előttük haladókat, nem volt megállás, a tömeg
elsöpört minden torlaszt.

Mégis megtorpant. Negyedóraig még lépésről-
lépésre hatoltak előre, aztán meghátráltak. A vár-
beliek ellentámadása összekavarta, eltaposta őket.

— Kirohanunk! — parancsolta Mártonka.

És kis csapatával kiment a toronyból a meg-
kavart tömegbe. Kardok, buzogányok dolgoztak. A
hátukban felhangzó Jézus-kiáltás, a dulakodás za-
vara messzehatott. A törökök futva hátráltak az
ágyúkig.

Ez azonban csak percnyi lélekzetet jelentett. Újra előrelódultak. Egy pasa lóhátról a toronyra mutatott. Nyomban egész csapat zúdult erre is. Kéz-zel próbáltak a falra kapaszkodni. De lövések, ütések hamarosan visszavetették ezt a kísérletet. Lajtorjákat hoztak . . . Mártonka nem nézelődhetett többé a vár felé. Ő is heves harcban állt. A létrákra kapaszkodókra köveket zúditottak. Halálraszánt, véres fejek jelentek meg az emelet magasságában, aztán leütve, leszúrva hullottak vissza.

Most harmadik lajtorja támaszkodott a falnak. A felső emelet csonka boltozatán egy török bukkant fel. Olestermetű harcos volt. Diadalmasan ordított. Köntöse alól félholdas lófarkas zászlót rántott elő, lándzsájára kötötte és meglóbálta.

Messzire látszott a tornyon lengő félholdas lófark-zászló és a török seregben felhangzott a diadalordítás. Hangosan, lelkesen.

Pogány hadizászló a kereszténység védővárán!

De most Dugovics Titusz iramodott fel a hágcson. Mihelyt felért, a hatalmas török nyomban derékon kapta, hogy lelódítsa. Lábuk alatt máladozott a csonka boltozat, minden percben az alattuk állók fejére szakadhattak. Dugovics még töréért se nyúlhatott, jóval kisebb és gyengébb volt ellenfelénél.

Lehajtotta fejét, majd hirtelen felkapva, állon vágta a törököt. Az megtántorodott, szájából vér buggyant. De nem tágitott. Sőt elengedte lófarkas-zászlóját is és most már minden erejével támadójára vetette magát.

Titusz káplár zihált, már nem bírta sokáig. A szorongatott védők közül senki sem jöhetett segítségére. Szét se ugorhattak, hogy fegyverre kapjanak. Huzakodva jutottak a fal pereméig.

— Jézus segíts! — kiáltotta Dugovics Titusz.

Két lábát a falnak vetve, meglódította a törököt. Elvesztette egyensúlyát.

*Kapisztránói János barát is előrerohant,
feszületét magasra emelte.*

Vadul egymásba kapaszkodva hanyatthomlok zuhantak alá a magasból...

Ezalatt a törökök másodszor is kihátráltak a várból. A tornyot is elhagyták. A török derékhad a felvár felé fordult.

— Visszal Elég volt, meneküljünk! — kiáltozták a meglankadt zsoldosok. Kinyitották az ajtót és fiatal kapitányukkal a vár felé futottak a roham újabb hulláma előtt. Nem voltak többen tizenkettőnél.

A pasák gyalogosan vegyültek csapataik közé. Az agák, csauszok korbácsukat csattogtatták.

— Előre, gyáva kutyák! Kartácsra vannak töltve mögöttetek az ágyúk! Nyitva a paradicsom kapuja az igaz hit harcosainak! — kiáltoztak az izzadt, csapzott, véres mozlímokra.

Mártonka emberei elvegyültek a védők közt. Nem volt többé szükség tisztekre, mindenki a maga életéért harcolt.

Hatalmas szökőárként omlott a török roham a vár épületei közé. Nyomán hullahegyek támadtak, ezeken keresztülhágva nyomták egyre feljebb és feljebb a megmaradtakat. A fiatal fegyvernök zsi-bongó aggyal tántorgott ebben a kavarodásban. Nem tudta, hogy percekig vagy órákig tartott-e.

Ordítás, fegyvercsattogás; időnkint a magyarok közt rémület zúgott át, a törökök pedig felujjongtak: ilyenkor új meg új lófarkas pogány zászló jelent meg a falak tetején.

Már a felsővár bástyái alatt volt Márton. Itt csodás jelenség tűnt szemébe:

Öreg barát jött ki a kapun. Szikár, középtermetű alak volt; ősz szakállá szertezilálva, amint égre emelt szemmel megállt egy kőrakáson, kitérte karját és hangosan kiáltozta a zsoldár szavait:

— Szememet az ormokra emelem, onnan jön segítségem!

Körülötte más ferences szerzetesek futkostak és kiáltották, ahogyan bírták:

— Uram, irgalmazz! Isten az én menedékem! Krisztus, kegyelmezz nekünk! Kyrie eleison!

A felső kapun áramlottak ki a keresztesek. A barátok közéjük furakodtak, kiáltoztak s elrévülten hadonásztak.

A török már egészen közel volt. A várkapuban ismét erős csapat jelent meg. Gyalogszerrel maga Hunyadi János jött, kétfelől fiai: László és Mátyás vették közre. Mind pajzzsal és karddal. Mögöttük Kemény Simon lépkedett. Mártonka elfoglalta régi helyét, csatlakozott urához.

Már csak szembeözlő, fejvesztett sokaság volt a védősereg.

— Hová futtok? A Dunába? Forduljatok vissza, nem először láttok törököt! — szidta őket a vezér.

Tekintete előtt előbb csak néhányan torpantak meg. Aztán egyre többen fordultak vissza a harcba.

Most János barát is előrerohant. Feszületét magasra emelte, úgy kiáltotta:

— Istenben kezdett harcunkat végezzük Istenben! Nem hágy el titeket! Előre!

A többi szerzetes ugyanígy követte.

A két vezéri csapat visszalódította a menekülőket. A házak égtek. A júliusi hőségben, a tikkadt déli forróságban a tűz elviselhetetlenné tette a helyet. A füst eltakarta a dulakodókat. A felsővárból egyre újabb keresztesek áramlottak alá. Újult erővel rivallt fel csatakiáltásuk. Lépésről-lépésre nyomták vissza az ostromlókat.

Az imént már minden veszve volt. S most... egy óra telt el... kettő?...

Mártonka Hunyadival ismét a második fal omladékán állt. Kapisztrán barát az ő elhagyott tornyába kapaszkodott fel, onnan mutatta egyszerű fakeresztjét és kiáltozta elrévült szemmel:

— Kyrie eleison! Christe eleison! Adjutorium nostrum in nomine Domini! És ami még eszébe jutott a szent szövegekből. A parasztkurucok nem tudnak latinul, de ezt megértették, mert a miséken hallot-

ták odahaza. Az Isten segítségét jelenti — gondolták és felkapták a szót maguk is. Visszhangozzák János barát kiáltásait ők is és egyszerű fegyvereiket forgatva törnek előre.

Már a külső fal omladékára hágtak fel. A keresztesek Jézus-kiáltozása egyre feljebb, egyre diadalmasabban harsog. Előbb még az *Allah*-ordítás kétszázézeres visszhangja töltötte be az eget.

Most csoda történt: a mozlimok mintha elvesztették volna hangjukat . . . még az ágyúkat sem sűtik támadóikra. Otthagyják prédára s a keresztények már elárasztják, beszögezik a tűzcsőveket . . .

— Megálljatok! Fújjatok takarodót! — kiáltja Hunyadi János.

Mögötte trombitásai megreccsentik hangszerüket. A katonák kiáltoznak a tudatlan kurucokra:

— Megálljatok! Vissza, vissza!

— Még nekimennének bolondjában a pogány százezres táborának! — álmélkodik a vezér. Okos-sággal akar uralkodni az érthetetlen csodán. — Itt maradjatok! Építsetek torlaszt! Vonjatok be annyi török ágyút, amennyit tudtok!

Minden pillanatban visszatérhet a török. Szilágyi Mihály, Hunyadi László, Ország, Bastida és a többi kapitány rekedten kiabál. Mindegyik más helyen osztogatja parancsait: torlaszt hányat, őrséget állít, ágyúkat töltet.

Alkonyat vöröslött az égen. Az egész napos harcban megfáradt néppel nem lehet beszélni. Legtöbbje végigvágódott a köveken.

— Vízet! Italt! — követelték.

De seregestül álltak még olyanok is, akiknek tüze nem lankadt, egymást hevítették csatakiáltással.

Ott állt Lajos polgár konok szegedi népével. Szilágyi parancsára, hogy torlaszt építsenek, a parasztkapitány csak vállat vont. Talán meg sem értette felzajgó hevületében.

— Utánam, emberek! — villantotta meg kardját.

Csapatával átlépte az ágyútelepeket és megállt egy dombon. Egy zászlóalj spáhi nyargalt feléjük. — Mindjárt levágják őket egy szálig! — gondolta Mártonka. De a keresztesek parittyái és nyilai záporozva csaptak a lovasok közé s meg se mozdulnak állóhelyükből. A spáhik széthimlettek és visszaforodtak.

Diadalkiáltás harsant fel a védővonalon. Egyre több és több keresztes lépte át az ágyútelepeket. Már csapatostul özönlöttek és belekötöttek a közelben talált törökökbe.

De mi lelte a pogányt? Harc nélkül hátrál minden részen! Megfut a százezres tábor tízezernyi felkelő nép előtt...

Éjtszaka lett. Az előrelendülő keresztescsapatok már elérték Mohamed táborának szegélyét. Tüzek gyúltak. Itt is, ott is fegyvercsattogás támadt. Vezetetlenül kavarog mind a két oldal. Hol vannak a pasák? Hol a szultán? Elesett! Nem,átkozzák, hogy közembernek öltözve megfutott! Nosza, hátrált a fáradt közember is, elég társa hullott már el a keresztények fegyvere alatt! A kavarodás nőtt, a tábor kiürült, már csak a prédálók tomboltak benne...

Mikor másnap reggel megvirradt, Hunyadi János a felvár tornyából tájékozódott. Szeme hiába kereste az ellenséget. Barázdás arcán könnyek folytak végig:

— Csoda történt, valóban csoda! Hála legyen az Istennek!

— Megmentette az ő keresztény népét, — tette hozzá Kapisztrán János. Sovány, átszellemült, szinte testetlen alakja az égnek feszült. — Dicsőség Neki, mert megengedte szegény szolgálinak, hogy dicsőségeinek, kegyelmének eszközei legyünk!

Hála Isten eszközeinek: Hunyadi Jánosnak, a katonáknak, Kapisztránói János barátának, a szent-

nek, a győzelem éjtszakáján elesett Lajos polgárnak,
a névtelen hősnek és mind a többieknek, akik kis-
ded hadat, tudatlan paraszti népet győzedelmes se-
reggé tettek a lelkesedés szent tüzével! . . .

ÉRDEM ÉS JUTALOM

Fut Mohamed földön-vízen,
védve immár a vég-Nándor
... Te Deumot, Téged Istent
tart az ősz Hunyadi János.

(*Arany János: Kapisztrán.*)

Jó bajnokom, magyar népem hív őre,
bevégezéd tiszted, szívem szerint . . .

(*Czuczor: Hunyadi halála.*)

Te Deum laudamus! . . . Dicsérünk Téged, Istennünk!

Nándorfejevárnál sírnak adják a tíz- és tízezerenyi holtat. A romokat takarítják, még egyre oltogatják a lappangó lángokat. Távolabb, Zimonynál, tágas mezőn, friss levegőn nagy négyszögben térdel a keresztény sereg. Kapisztrán János mondja a háladó szentmisét.

Te Deum laudamus . . . zeng az ősi zsoltosmahimnusz.

Tu rex gloriae, Christe! . . . quos pretioso sanguine redemisti. Et rege eos et extolle illos . . . — harsog ki egy-egy sor. — . . . Fiat misericordia tua, Domine super nos, Quemadmodum speravimus in Te. In Te, Domine, speravi: non confundar in aeternum . . . — halkul el a keresztény hadinépség ajkán a kereszténység örökszép istendicsőítő reménydala, hálaéneke.

A török táborban bőven jutott zsákmány mindenkinek. Ország Mihály maga mellé szólította Márton, amikor zsákmányért indult.

— Ne bámszkozdjál, mikor szemesnek áll a világ — mondotta. — Tisztnek főember zsákmánya jár.

Mihály kapitány szemes volt: a janicsárok főpasájának sátrára tette kezét, Mártonkának pedig az anatóliai pasáét szerezte meg. Együtt szedték össze nagy buzgalommal a drága háziszereket, kereveteket, a selyemfüggönyöket, bársonyponyvákat, keleti szőnyegeket.

— No, ebből szépen berendezhetném Lehotát, ha lenne miből felépítenem! — sóhajtotta Mártonka.

Mihály biztatta:

— Eladom zsákmányomat s neked kölcsönzöm az árát, építsd fel ebből. Az én rúgott kis udvarházamba úgyse vihetek ilyen drágaságokat.

— Köszönöm, bajtárs, erről még beszélünk — mosolygott a fegyvernök.

— Hát hiszen... — mondotta Ország és zavarodottan, furcsán nézett.

— — — — —
Most itt térdeltek mindnyájan a tábori misén... Hunyadi fiatalos heve-tüze ellobbant a veszedelem elmúltával. Megtört, fáradt, öreg lett a vezér. Mindenki látta rajta, amint elernyedve ült karosszékeben.

— Ite, missa est! — bocsátotta el hallgatóit a miséző pap.

A trombita megszólalt és Hunyadi búcsúzóra emelkedett. Megköszönte vitézeinek, amit a szent keresztért és a hazáért cselekedtek. Aztán elbocsátotta őket.

Már csak a tisztek maradtak körülötte. Megadta jutalmukat. Mártonka két kisebb ágyút kért... Lehotára. Megkapta. Térdet hajtott és visszalépett.

Oldalvást állt Péter.

— Eredj a török ágyúkhöz, válassz ki hazulra kettőt! — parancsolta neki.

De Péter nem mozdult, csak pislogott.

— Nem hallod? — szólt rá Mártonka.

— Hallom, hallom! — dörmögött Péter. — De ez a dolog sehogy sincs rendben...

— Micsoda?

— A szolgálat... Mert hát szolgállok én téged továbbra is szívesen, úrfi. De megértheted, hogy nem lehet az sem inas, sem lovász, aki már egyszer kétszáz ember kapitánya volt, mint magam a kurucoknál!

— Úgy van, öreg, szentigaz, amit beszélsz! — szólt közbe Ország Mihály mókás komolysággal. — Miképpen vélekedsz erről, úrfi?

De Mártonka esze és nyelve a helyén volt.

— Én is azt mondom, hogy Péternek igaza van — vágott vissza gyorsan. — Ezentúl nem inasom, lovászom vagy, hanem lehotai váram vicekapitánya; olyan vicekapitány, mint te voltál, Ország Mihály, Nándorfejérvárában. Várkapitányom ugyanis már Janó.

Mihály elhült erre a beszédre. Péter azonban széles mosolyra derült. Helybenhagyóan bölintott és méltóságos léptekkel elbicegett, hogy ágyúkat válasszon a vára számára.

E közben a főkapitány elvégezte a jutalmak kiosztását. A trombita ismét felrivallgott és a hírnök megkiáltotta:

— Főkapitány urunk parancsára, lépjenek elő fegyvernökei: Hunyadi Mátyás, Kemény Simon és Lehotay Márton úrfiak!

Mártonka visszasietett Hunyadi széke elé és fegyvernöktársai mellé sorakozott. A gróf így szólt hozzájuk:

— E nagy nap emlékezetére s amiért dicséretesen szolgáltatok a nehéz csatában, kimondom: apródi és fegyvernöki szolgálatotokat méltóképpen bevégeztétek, Isten, a Boldogságos Szűz, Szent István és Szent László nevében magyarországi vitézekké avatlak benneteket.

A három lovagi jelölt térdre ereszkedett. Hunyadi körültekintett főemberein:

— Van-e valakinek kifogása, hogy e három ifjat lovaggá avassam? Ki tud róluk becstelenséget, hamis

hitet, ami méltatlanná tenné őket erre a felmagasztalásra?

A szokásos kérdést ünnepélyes csend követte.

Apródok léptek elő, aransarkantyúkat hoztak, hogy a fegyvernökökre csatolják.

— Senkinek sincs ellene kifogása? — kérdezte Hunyadi. — Akkor hát Nagy Lajos királyunk dicső vezérének, Lackfi Andrásnak kardjával lovaggá ütöm őket...

Mártonka erre hirtelen felállt és sietve a gubernátor mellé lépett.

— Uram, — suttogta — engedd el ezt a nagy kitüntetést. Nem vagyok rá méltó.

— Hogyan? Miért? — A kormányzó összeráncolta szemöldökét. Szigorúan szólott: Mit kívánsz, Márton fiam?

Márton *fiam* fehér lett, mint a fal.

— Bocsáss el szolgálatodból, mert...

Elakadt. Azt hitte, menten összeesik. Ekkor már mellette állt Ország Mihály. Hunyadi János csodálkozva nézett a vicekapitányra:

— Mihály, mi lelte ezt a fiút?

— Hát csak az, nagyságos uram, hogy ez a fiú — *leány!*

Mihály hamiskásan mosolygott.

De a nagyúr mindkét kezével megkapaszkodott a szék karfájába.

— Így van, uram, ne haragudj érte. Lehotay Mária vagyok, — mondotta letérdelve a kisasszony — akiből kis híja, hogy lovag nem lett.

Hunyadi János csóválta a fejét, mosolygott.

— Dehogy haragszom, dehogy... Csak röstelltem, hogy évekig egy kisasszonnyal szolgáltattam magamat... Most már sok mindent, megértetek... hogy olyan ügyes voltál és csendes.

Mária fejére tette reszkető kezét. Először érintette selymes haját:

— Áldjon meg az Isten.

Az elbocsátott fegyvernök felállt. A halk beszél-

getést hármukon kívül senki sem hallotta. Hunyadi most fennhangon így szólt:

— Illő jutalmadat Erzsébet nagyasszonnyal együtt adom meg. Ulj azonnal lóra és menj Hunyadvárába. Ott maradsz, míg násznagyod nem leszek.

— Én pedig nagyságod engedelmével elkísérem — mondotta Ország Mihály.

A főemberek elcsodálkoztak a két tisztt hirtelen távozásán, de látták, hogy milyen szép barátságban váltak meg a főkapitánytól, hát nem törődtek többet a dologgal.

... Néhány nap múlva Lehotay Mária és Ország Mihály Hunyadvárra értek. Útközben igen sok beszélőnivalójuk volt. Mária évődött Mihállyal, hová tette éveikig a szemét, hogy nem ismert rá, noha már Pribelinben találkoztak. Mihály lehorgasztotta fejét és nagyon szégyenkezett.

Aztán összebékéltek és megértették, hogy két szegény egy pár. Máriának csak a leégett Lehota maradt; Mihálynak mindössze néhány jobbágytelke volt, — ebből is egyet Ahmed Andrásnak adott...

A tatár most Péterrel együtt kocogott utánuk. Büszke volt, mert most vette hírét, hogy fia született. — János lesz a neve Hunyadi Jánosról — mondogatta.

A nagy kapitány azonban nem lett az ifjú pár násznagya. Alig értek Hunyadba, nyomon követte őket a gyászos újság, hogy Hunyadi János szent halállal kimúlott a világból. Utolsó órájában körülötte voltak fiai, s a nagy útra barátja készítette: Kapisztrán János. Ez a Szent is rövid napok múlva sírba szállt...

Késő őszt volt már, lombszaggaató szeles napok, mikor Ország Mihály úr feleségével Lehotára érkezett, hogy szemügyre vegye, mihez lehet ott kezdeni férfikézzel. A hűséges Janó jól sáfárkodott. A jobbágházakból újra állott húszt, a határt is művelték.

Ő maga is megnősült. Kényelmesen berendezkedett a várban, falazott magának egy takaros házravalót.

Potyogó könnyekkel köszöntötte visszatérő úrnőjét. Attól félt, hogy nem látja már soha többé. Pedig nagy titkot őrzött. S a világért sem árulta volna el másnak.

Elvezette Máriát és az urát a vár földalatti járataiba és fáklyafénynél megmutatta azt a sziklaüreget, ahová boldogult Lehotay Gáspár úr elfalazta kincseit, családja drágaságait. Az évek folyamán Janó keresztül-kasul járva a várat, erre is rábukkant. De gondosan újra befalazta a nyílást, avatatlan szem oda ne tévedjen.

No ebből már tellett, hogy újjáépüljön a lehotai vár!

Tornyán vígan csattogott a zászló és idő multával udvarán hancúroztak Ország Mihály és Lehotay Mária gyermekei, majd unokái is. Hetven esztendeig virágzott, gyarapodott a család, főleg az igazságos Mátyás alatt. Addig bizony nem merte lábát sem tenni Magyarország földjére a török.

Csak a Mohácsot követő bús évtizedekben szóródtak szét és tűntek el a nemzet nagy családjában a lehotai uraságok. Addig büszkén álltak a vár bástyáján a zsákmányolt ágyúk s emlékeztették az új nemzedéket a nándorfejérvári országmentő diadalra.

T A R T A L O M

Első rész

Egy magános vitéz elindul . . .	— — — —	5
Hunyadi útja — — — —	— — — —	11
Martalócok között — — — —	— — — —	15
A derék kondás — — — —	— — — —	23
Brankovics György — — — —	— — — —	28
Keselyűk — — — —	— — — —	32
Jönnek a csehek! — — — —	— — — —	38
Pribelin várában — — — —	— — — —	49
Hunyadi János — — — —	— — — —	55
Újra otthon — — — —	— — — —	61
Megtorlás — — — —	— — — —	70
Lehota — — — —	— — — —	84
Országos dolgok — — — —	— — — —	92

Második rész

Mária és Márton — — — —	— — — —	101
Vajdahunyadon — — — —	— — — —	110
Ellenség keleten, ellenség nyugaton — — — —	— — — —	120
Hadak útján — — — —	— — — —	126
A király udvarában — — — —	— — — —	135
Aki másnak vermet ás . . . — — — —	— — — —	143
Mohamed szultán megindul — — — —	— — — —	156
A szegedi tábor — — — —	— — — —	161
Nándorfejérvár — — — —	— — — —	168
Háromszáz ágyú tüzében — — — —	— — — —	173
Csata a Dunán — — — —	— — — —	182
Kapisztrán — — — —	— — — —	189
Érdem és jutalom — — — —	— — — —	197

